

Nr 182.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker; given Stockholms slott den 4 mars 1921.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker.

GUSTAF.

A. E. M. Ericsson.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.

Härigenom förordnas, dels att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skall införas en ny paragraf med beteckning 235 a, av den lydelse nedan sägs, dels ock att 48, 50, 52, 164, 166, 168 och 254 §§ i nämnda lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

48 §.

Bankaktiebolag, som avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond eller som före den 1 januari 1922 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må, såframt bolagets grundfond och reservfond sammanlagt utgöra minst tio miljoner kronor, jämväl under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärva aktier, med följande inskränkningar:

1) Aktier i annat inländskt bankaktiebolag eller i utländskt bankföretag må icke förvärvas utan att Konungen prövat skäligt lämna tillstånd därtill.

2) Aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må icke förvärvas; ägande emellertid Konungen, om aktierna i sådant bolag allmänt förekomma i handeln, rätt att, där så prövas lämpligt, medgiva, att de i viss mindre utsträckning må förvärvas av bankaktiebolag.

3) Bankaktiebolag må icke på en gång innehava jämlikt ovanstående bestämmelser förvärvade aktier till bokfört värde, överstigande tio procent av bolagets grundfond och reservfond tillsammans. Ej heller må bokförda värdet av bankaktiebolags sålunda förvärvade aktier vid något tillfälle överstiga,

a) om aktieförvärvsrätten grundar sig därpå, att bolaget avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond: sammanlagda beloppet av de till sådan fond avsatta medel;

b) om aktieförvärvsrätten grundar sig därpå, att bolaget före den 1 januari 1922 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent

av grundfonden: hälften av det belopp, varmed reservfonden nämnda dag översteg halva grundfonden, eller, därest reservfonden sedermera nedgått, hälften av det belopp, varmed reservfonden då överstiger halva grundfonden.

Bankaktiebolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än nu sagts förvärva aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehava jämlikt denna bestämmelse förvärvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden.

Bankaktiebolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

50 §.

Ej må bankaktiebolag vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget självt icke äger avsluta.

Ej heller annorledes må bankaktiebolag, där ej fråga är om utdelning å aktier eller vad bolaget såsom ägare av aktier eljest kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som bolaget självt icke äger bedriva.

52 §.

Varda penningar — — — hos bolaget.

Å medel, — — — i motboken.

Har motbok förkommit, bör den, som förlorat motboken, sådant hos bolagets styrelse ofördröjligen anmäla och därvid uppgiva tid och omständigheter, under vilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, vilken på bekostnad av den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarna och en gång i tidning, som i orten utkommer, efterlysa motboken. Därest denna icke inom sex månader, efter det sådan efterlysning sista gången ägt rum, tillrättakommit, är den, för vars räkning efterlysning skett, berättigad att mot kvitto utbekomma hela sitt tillgodohavande; och äger efter medlens utbetalning motboken icke gällande kraft mot bolaget.

164 §.

Solidariskt bankbolag, som avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond eller som före den 1 januari 1922 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må,

såframt bolagets grundfond, kommanditfond och reservfond sammanlagt utgöra minst tio miljoner kronor, jämväl under andra förhållanden än i 162 § sägs förvärva aktier, med följande inskränkningar:

1) Aktier i inländskt bankaktiebolag eller i utländskt bankföretag må icke förvärfvas utan att Konungen prövat skäligen lämna tillstånd därtill.

2) Aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må icke förvärfvas; ägande emellertid Konungen, om aktierna i sådant bolag allmänt förekomma i handeln, rätt att, där så prövas lämpligt, medgiva, att de i viss mindre utsträckning må förvärfvas av solidariskt bankbolag.

3) Solidariskt bankbolag må icke på en gång innehava jämlikt ovanstående bestämmelser förvärfvade aktier till bokfört värde, överstigande tio procent av bolagets grundfond, kommanditfond och reservfond tillsammans. Ej heller må bokförda värdet av solidariskt bankbolags sålunda förvärfvade aktier vid något tillfälle överstiga,

a) om aktieförvärfvsrätten grundar sig därpå, att bolaget avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond: sammanlagda beloppet av de till sådan fond avsatta medel;

b) om aktieförvärfvsrätten grundar sig därpå, att bolaget före den 1 januari 1922 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av grundfonden: hälften av det belopp, varmed reservfonden nämnda dag översteg halva grundfonden, eller, därest reservfonden sedermera nedgått, hälften av det belopp, varmed reservfonden då överstiger halva grundfonden.

Solidariskt bankbolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än nu sagts förvärva aktie i emissionsbank; dock må bolaget ej på en gång innehava jämlikt denna bestämmelse förvärfvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden.

Solidariskt bankbolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

166 §.

Ej må solidariskt bankbolag vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget självt icke äger avsluta.

Ej heller annorledes må solidariskt bankbolag, där ej fråga är om

utdelning å aktier eller vad bolaget såsom ägare av aktier eljest kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som bolaget självt icke äger bedriva.

168 §.

Varda penningar — — — hos bolaget.

Å medel, — — — i motboken.

Har motbok förkommit, bör den, som förlorat motboken, sådant hos bolagets styrelse ofördröjligen anmäla och därvid uppgiva tid och omständigheter, under vilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, vilken på bekostnad av den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarna och en gång i tidning, som i orten utkommer, efterlysna motboken. Därest denna icke inom sex månader, efter det sådan efterlysning sista gången ägt rum, tillrättakommit, är den, för vars räkning efterlysning skett, berättigad att mot kvitto utbekomma hela sitt tillgodohavande; och äger efter medlens utbetalning motboken icke gällande kraft mot bolaget.

235 a §.

Yppa sig, utan att sådant fall är för handen, som i 235 § 2 mom. avses, beträffande bankbolags ledning så allvarliga missförhållanden, att bolagets verksamhet kan befaras komma att bliva till skada för det allmänna, äger bankinspektionen förelägga bolagets styrelse att vidtaga de åtgärder, som finnas erforderliga för rättelses vinnande. Underlåter styrelsen att ställa sig sådant föreläggande till efterrättelse, vare lag som i ovannämnda stadgande sägs.

254 §.

Bildas bankbolag eller ökas bankbolags grundfond för övertagande av annan bankrörelse, må andel i vad bolaget sålunda skall övertaga utgöra vederlag för aktie eller huvudlott i bolaget samt teckning ske med villkor, att sådant tillskott skall få göras; och gälle i övrigt i ty fall denna lags bestämmelser om bankbolags bildande och grundfonds ökning med följande tillägg och undantag:

1) Vid bankbolags bildande skall teckningslista och vid grundfondens ökning bolagsstämans beslut om ökningen innehålla jämväl alla de om bankrörelsens övertagande träffade bestämmelserna. Vad under 3) i 8, 29, 120 eller 145 § stadgas föranleder icke därtill att värdet av det, som för aktie eller huvudlott skall tillskjutas i annat än

penningar, skall i teckningslista eller i bolagsstämmas beslut om ökning av grundfonden uppskattas till visst penningbelopp.

2) Där vid bankbolags bildande ej samtliga tecknare enligt bestämmelse i teckningslistan äro berättigade att för aktie eller huvudlott tillskjuta annat än penningar, äge å konstituerande stämman tecknare, vilken berättigats att göra tillskott i annat än penningar, ej deltaga i omröstning, som i 14 eller 126 § sägs; ej heller må sådan tecknare eller av honom tecknade eller eljest förvärfvade aktier eller huvudlotter vid omröstningen tagas i beräkning.

3) Vad i 1 mom. av 31 eller av 147 § är stadgat äger ej tillämpning.

4) Har vad bolaget enligt bestämmelse i teckningslistan övertagit blivit uppskattat till oskäligt högt värde, vare de stiftare, som haft eller uppenbarligen bort hava vetskap om att uppskattningen varit oskälig, pliktiga att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en.

Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande den senare i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet är ej för bolaget bindande.

5) Talan mot stiftare enligt vad ovan under 4) stadgats må ej anställas, sedan två år förflutit från bolagets registrering, utan så är, att talan grundas därpå, att brottslig handling blivit begången.

Inträffar konkurs inom två år från bolagets registrering, stånde konkursboet öppet att anställa talan, som nu sagts; och skall i ty fall talan anhängiggöras inom en månad från inställeldagen eller, där tiden för talans anställande av bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

6) Tillgång, som bankbolag på sätt ovan sägs övertagit, skall vid dess införande i bolagets böcker upptagas till sitt verkliga värde.

7) Har bankbolag övertagit annat bankbolags rörelse och finnes bland sistnämnda bolags tillgångar egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må den egendom, även om sådant fall ej är för handen som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, förvärvas av det övertagande bolaget. Egendom, som bankbolag på nämnda sätt förvärfvat, skall så snart lämpligen kan ske åter avyttras, i den mån den ej jämlikt 46, 48, 162 eller 164 § må av bolaget behållas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1922 med undantag av bestämmelserna i 52 och 168 §§, vilka skola vinna tillämpning från och med dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Har bankbolag med stöd av äldre lag förvärfvat aktier till högre

bokfört belopp än bolaget enligt denna lag är berättigat att på en gång innehava, må under en övergångstid av fem år hittills gällande bestämmelser om tillåtna högsta värdet av de aktier, bankbolag må innehava, lända till efterrättelse; dock att under denna tid bokförda värdet av jämlikt 48 eller 164 § förvärvade aktier ej må överstiga samma värde den 1 januari 1922.

Bankbolag, som före den 1 januari 1922 under andra förhållanden än i 46 eller 162 § avses förvärvat aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må, där ej Konungen lämnat medgivande, som i första punkten under 2) i 48 eller 164 § sägs, icke innehava aktierna längre än två år från nämnda dag. Träder under denna tid sistnämnda bolag i likvidation, och finnes bland dess tillgångar egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må, även om sådant fall ej är för handen som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, bankbolaget för att undgå förlust förvärva den egendom, såvitt den tillhörde det andra bolaget redan den 1 januari 1922. Egendom, som bankbolag sålunda förvärvat, skall så snart lämpligen kan ske åter avyttras, i den mån den ej jämlikt nyssnämnda lagrum må av bolaget behållas. Utgöres den av aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, gälle i fråga om bankbolagets rätt att innehava aktierna och att i händelse av det andra bolagets trädande i likvidation förvärva dess egendom vad här ovan är stadgat rörande dylika aktier, som bolaget före den 1 januari 1922 förvärvat. Samma lag vare, där aktier som nu sagts under de två åren närmast efter den 1 januari 1922 förvärvas av bankbolag jämlikt 254 § sista momentet.

I avseende å förmån, vartill bankbolag före den 1 januari 1922 förvärvat rätt, skola bestämmelserna i 50 § 2 mom. och 166 § 2 mom. icke äga tillämpning förr än två år förflutit från nämnda dag. Inneharen, som utfäst dylik förmån, egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må bankbolaget, för att undgå förlust, under sagda två år, även om sådant fall ej är för handen, som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, förvärva den egendom, såvitt den tillhörde overlåtaren redan den 1 januari 1922. Om bankbolags rättigheter och skyldigheter i anledning av sådant förvärv skall tillämpas vad i tredje och fjärde punkterna av nästföregående moment är sagt.

Konungen må, när synnerliga skäl därtill äro, medgiva bankbolag anstånd med tillämpning av de i nästföregående två moment meddelade bestämmelser.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker.**

Härigenom förordnas, att 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har motbok förkommit, bör den, som förlorat motboken, sådant hos sparbankens styrelse ofördröjligen anmäla och därvid uppgiva tid och omständigheter, under vilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, vilken på bekostnad av den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarna och en gång i tidning, som i orten utkommer, efterlysa motboken. Därest denna icke inom sex månader, efter det sådan efterlysning sista gången ägt rum, tillrättakommit, är den, för vars räkning efterlysning skett, berättigad att mot kvitto utbekomma hela sitt tillgodohavande; och äger efter medlens utbetalning motboken icke gällande kraft mot sparbanken.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari
1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet
anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Vennersten:

I en till Kungl. Maj:t ingiven, den 31 mars 1915 dagtecknad
skrivelse har bankinspektionen påpekat, att den bankerna genom lagen
den 22 juni 1911 om bankrörelse — här nedan kallad banklagen —
medgivna rätt att förvärva även andra aktier än aktier i emissionsbank
i stor utsträckning missbrukades i närmare angivet hänseende, och såsom
sin åsikt uttalat, att nämnda rätt fördenskull borde i viss mån inskränkas,
i sammanhang varmed borde tagas under övervägande, huruvida icke
gällande lagstiftning rörande banks aktieförvärv, särskilt lagen den 5
juni 1909 angående emissionsbanker, borde med hänsyn till senare tids
utveckling på det ekonomiska området revideras.

*Bankinspek-
tionens skri-
velse den 31
mars 1915.*

*Tillkallande
av sakkunniga.*

Vid anmälan av denna skrivelse till statsrådsprotokollet den 16 juli 1915 erhöi chefen för finansdepartementet nådigt bemyndigande att tillkalla högst fyra sakkunniga personer för att inom nämnda departement biträda med utredning, huruvida ändring av gällande lagstiftning rörande banks rätt att förvärva aktier vore av behovet påkallad, samt avgiva det yttrande och förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

På grund av berörda bemyndigande tillkallade jag den 6 september 1915 bankinspektören F. von Krusenstjerna, revisionssekreteraren E. Gadde och bankdirekören H. Mannheimer att utföra ifrågavarande arbete.

Bankinspektionens skrivelse den 5 november 1915.

Vidare har bankinspektionen i skrivelse den 5 november 1915 till Kungl. Maj:t gjort framställning om behovet av åtskilliga ändringar i banklagen i och för reglering av vissa förhållanden, som äga samband med banksammanslagning.

Uppdrag åt sakkunniga.

På grund härav uppdrog Kungl. Maj:t den 19 november 1915 åt de jämlikt ovan omförmälda nådiga bemyndigande av den 16 juli samma år tillkallade sakkunniga att, efter verkställd utredning, avgiva det yttrande och utarbeta de förslag, som kunde finnas påkallade i anledning av bankinspektionens sistnämnda framställning.

Betänkanden av sakkunniga.

De tillkallade sakkunniga hava härefter avgivit dels den 8 januari 1916 betänkande med anledning av bankinspektionens framställning av den 31 mars 1915, vilket betänkande är åtföljt av förslag till lag om ändrad lydelse av 48, 50, 164 och 166 §§ i banklagen samt förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, dels ock den 30 juni 1916 betänkande med anledning av bankinspektionens framställning av den 5 november 1915, vilket betänkande utmynnar i förslag till lag om ändrad lydelse av 86, 93, 202, 210 och 254 §§ i banklagen.

Över förslagen hava infordrade utlåtanden avgivits av bankinspektionen och svenska bankföreningens styrelse.

De sakkunnigas

förslag till lag om ändrad lydelse av 48, 50, 164 och 166 §§ banklagen

lyder, med uteslutande av texten till 164 och 166 §§, vilka lagrum i allo överensstämma med 48 resp. 50 §, utom för så vitt olikhet betingas därav, att de handla om solidariskt bankbolag i stället för om bankaktiebolag, sålunda:

Härigenom förordnas, att 48, 50, 164 och 166 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skola erhålla följande ändrade lydelse:

48 §.

Bankaktiebolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärva aktie i emissionsbank. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må det jämväl förvärva andra aktier med undantag av aktier i bolag, vilkas verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom. Förekomma aktierna i sådant bolag allmänt i handeln, äger dock Konungen, där så finnes lämpligt, medgiva, att de få förvärfvas av bankaktiebolag.

Ej må bankaktiebolag på en gång innehava jämlikt ovanstående bestämmelser förvärfvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden.

Bankaktiebolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må icke användas med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

50 §.

Ej må bankaktiebolag vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget självt icke äger avsluta.

Ej heller annorledes må bankaktiebolag, där ej fråga är om utdelning å aktier eller vad bolaget såsom ägare av aktier eljest kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som bolaget självt icke äger bedriva.

164 §.

166 §.

Denna lag skall träda i kraft den

Bankbolag, som dessförinnan under andra förhållanden än i 46 och 162 §§ sägs förvärfvat aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må, där Konungen ej lämnat medgivande, som i 48 och 164 §§ sägs, icke innehava aktierna längre än två år från nämnda dag. Träder under denna tid sistnämnda bolag i likvidation, må, även om de förutsättningar, som omförmälas i 46, 48, 162 och 164 §§, icke äro för handen, bankbolaget för att undgå förlust övertaga det andra bolaget tillhörig egendom, så vitt den av detta bolag förvärfvats före lagens trädande i kraft.

Egendom, som bankbolag sålunda övertagit, skall så snart ske kan åter avyttras. Utgöres den av aktier, må bolaget icke, förrän desamma avyttrats eller inräknats i det aktiebelopp bolaget med stöd av 48 eller 164 § äger innehava,

jämlikt någon av dessa paragrafer ytterligare förvärva aktier. Har bankbolag övertagit aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, gälla i fråga om bankbolagets rätt att innehava aktierna och att i händelse av det andra bolagets trädande i likvidation övertaga dess egendom vad här ovan stadgats rörande bankbolag, som innan lagen trätt i kraft förvärvat aktier i bolag med verksamhet som nu sagts.

Konungen må, när synnerliga skäl därtill äro, medgiva bankbolag anstånd med tillämpning av de i närmast föregående två moment meddelade bestämmelser, dock icke i något fall längre än till dess den för bolaget senast meddelade oktrogen tilländagått.

Bestämmelserna i 50 § 2 mom. och 166 § 2 mom. skola tillämpas jämväl i avseende å bankbolag, som innan lagen trätt i kraft förvärvat rätt till förmån som i nämnda lagrum sägs. Vill i ty fall bankbolag övertaga egendom av den, som medgivit bolaget sådan förmån, gälla i fråga om bolagets rätt därtill vad här ovan beträffande övertagande av egendom stadgats.

*Historik och
allmän
motivering.*

Rörande de omständigheter, som föranlett, att banker medgivits rätt att förvärva aktier, och verkningarna av detta medgivande innehåller de sakkunnigas betänkande av den 8 januari 1916 följande:

»Lagen angående solidariska bankbolag den 18 september 1903 och lagen angående bankaktiebolag av samma dag förbjödo, i likhet med tidigare banklagstiftning, bankerna att för egen räkning förvärva aktier. Undantag från denna regel fanns medgivet endast för det fall, att aktier, pantsatta eller utmäta för banks fordran, såldes å auktion och det för skyddande av bankens fordran var av nöden att banken inropade aktierna. Lagstiftningens ståndpunkt härutinnan sammanhänge med den i vårt land sedan gammalt gängse åsikten, att nödig hänsyn till bankväsendets soliditet kräver, att bankerna icke få driva handel med aktier.

Redan före 1903 hade emellertid den uppfattningen börjat göra sig gällande, att bankrörelse borde under någon form få förenas med rätt att förvärva aktier. Det ansågs nämligen att landet hade behov av anstalter, inom vilka funnes intresse och förmåga att pröva nya industriella eller merkantila företags bärighet och vilka, med hjälp av tillräckligt kapital, kunde föra dessa företag fram i form av aktiebolag. För att dessa anstalter skulle bli kapitalstarka och samtidigt deras verksamhet omgärdas med nödiga garantier och underkastas noggrann kontroll, fann man önskvärt att de inrättades såsom banker. Men därjämte ansågs för dem vara av behovet påkallat att kunna genom aktieförvärf ingå såsom delägare i de företag, som av dem skulle finansieras, för att de härigenom skulle vara i stånd att på ett mera direkt sätt öva inflytande på ledningen av dessa företag.

Den uppfattning, som sålunda börjat vinna insteg, fick ett uttryck i det förslag till industriförlagsbanker, som förelades 1903 års riksdag. Förslaget, enligt vilket däri avsedda banker skulle äga att under aktiebolags form jämte bankrörelse idka handel med aktier, blev dock ej antaget av riksdagen.

Under de följande åren blev man alltmera ense om att det för den ekonomiska utvecklingen i landet skulle vara till gagn, att banker finge mera direkt deltaga i nybildande eller omkonstruering av industriella och merkantila företag. Man ville dock alltjämt icke giva de vanliga bankerna rätt att förvärva aktier. Med anledning

härav infördes genom lag av den 5 juni 1909 en ny banktyp, emissionsbankerna, vilka skulle hava till ändamål att, jämte drivande av bankrörelse, medverka vid bildande och ombildning av aktiebolag för ekonomisk verksamhet. Genom bestämmelser om hög grundfond och betydande avsättningar till reservfond voro dessa banker avsedda att bliva mycket starka och solida. Samtidigt med att nämnda lag antogs, tilläts det banker, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av grundfonden, att förvärva aktier i emissionsbank. dock att bank ej finge på en gång innehava sålunda förvärvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden översköt femtio procent av grundfonden. I betraktande därav, att banks skyldighet att göra avsättningar till reservfond upphör, sedan denna uppbbringats till ett belopp, motsvarande femtio procent av grundfonden, ansågs det icke kunna möta betänkligheter att låta en bank, som i stället för att höja utdelningen fortsatt att öka reservfonden utöver nämnda gräns, till aktieförvärv i emissionsbank använda det belopp, som översköt gränsen. Även om banken förlorade hela det belopp, för vilket den tecknat aktier, hade den ändock alltid kvar hela den lagstadgade reservfonden. Genom en så begränsad aktieförvärvsrätt ansågs bankens soliditet icke kunna äventyras.

Lagen om bankrörelse den 22 juni 1911, vilken innehåller de bestämmelser, som för närvarande reglera bankaktiebolags och solidariska bankbolags verksamhet, medförde en ytterligare utvidgning av banks rätt till aktieförvärv. I 48 och 164 §§ sagda lag — här nedan kallad banklagen — stadgas nämligen att bank, där reservfonden uppgår till mera än 50 procent av grundfonden och dessa båda fonder tillika utgöra minst sex miljoner kronor, äger förvärva även andra aktier än aktier i emissionsbank till hälften av det belopp, för vilket rätten att förvärva sist nämnda slags aktier icke utnyttjats.

Närmaste anledningen till denna utvidgning av aktieförvärvsrätten var, att under den tid, som förflutit efter tillkomsten av lagen angående emissionsbanker, någon dylik bank icke bildats och att man därför ville söka att i någon mån uppnå det ändamål, som skolat vinnas medelst emissionsbanker, genom att giva vanliga banker möjlighet att genom aktieförvärv direkt intressera sig i de företag, som sökte deras ekonomiska stöd. En bidragande orsak torde hava varit att man, med hänsyn till den nutida aktiehandelns omfattning och betydelse, icke funnit det vara varken riktigt eller lämpligt att alltjämt fullständigt hindra banker, vilkas ekonomiska ställning var sådan, att den icke kunde därigenom äventyras, från att för egen räkning deltaga i denna handel.

1911 års utvidgning av bankernas aktieförvärvsrätt har emellertid av ett flertal banker utnyttjats på ett sätt, som man vid lagens tillkomst icke tänkt sig och som är allt annat än tillfredsställande. I en till Kungl. Maj:t den 31 mars 1915 ingiven skrivelse har bankinspektionen fäst uppmärksamheten härpå och uttalat sig för ett ingripande i lagstiftningsväg.

Vad nämnda banker låtit komma sig till last är att de använt sin rätt att förvärva aktier till att bilda aktiebolag, med vilkas hjälp de kunna kringgå lagens bestämmelser rörande den verksamhet, bank får bedriva. Förhållandet är följande. De ifrågavarande bolagen hava till ändamål att i affärssyfte förvärva aktier eller fastigheter. Bank, som bildat ett dylikt bolag, äger nästan undantagslöst alla eller så gott som alla aktierna däri. Bolagets inköp möjliggöras genom att bolaget får i banken belåna det inköpta. Då sålunda bolagets samtliga rörelsemedel härröra

från banken och denna har allt inflytande över bolagets ledning och tager all vinst, som härflyter av bolagets verksamhet, är det uppenbarligen i själva verket banken, som driver affär med de aktier eller fastigheter, vilka bolaget inköpt. Men dessa bolag — de kallas här nedan dotterbolag — äro såsom varande vanliga aktiebolag icke med hänsyn till sin verksamhet underkastade de inskränkande bestämmelser, som i sådant hänseende enligt banklagen gälla för bankerna, och bankerna hava därför vid de affärer, som de gjort genom sina dotterbolag, icke ansett sig behöva taga hänsyn till sagda bestämmelser.

De banker, som begagnat den begränsade rätt att förvärva aktier, vilken lagligen tillkommer dem, till att bilda dotterbolag, som hava till ändamål att köpa och sälja aktier, kunna följaktligen med dessa bolag till mellanhand på ett formellt oantastligt sätt förvärva och driva handel med aktier i obegränsad mängd. Denna möjlighet har också av åtskilliga banker begagnats till att bedriva aktieaffärer, som rört sig om mycket större belopp än det, för vilket ifrågavarande banker lagligen ägt förvärva aktier.

En del banker hava bildat dotterbolag med ändamål att förvärva aktier i vissa bolag och förvalta dessa aktier. Detta har särskilt varit händelsen i sådana fall, då en bank önskat teckna aktier i ett visst företag till högre belopp än banken enligt 48 eller 164 § banklagen haft rätt till eller velat av sin aktieförvärrätt för det ifrågavarande företaget disponera. Banken har då ordnat saken genom att bilda ett dotterbolag, som verkställt aktieteckningen. Även i dylika fall tjänar tydligtvis dotterbolaget banken att kringgå lagens bestämmelser. Om t. ex. en bank, som äger rätt att förvärva aktier för 100,000 kronor, vill teckna aktier i ett företag B. för 500,000 kronor, bildar den ett bolag A. med 100,000 kronors aktiekapital, varefter bolaget A. tecknar aktier i bolaget B. för 500,000 kronor och skaffar sig medel att betala aktierna genom att belåna dem i banken. På liknande sätt förfar en bank, som äger rätt att förvärva aktier för 500,000 kronor och önskar teckna aktier i ett företag för detta belopp men icke vill hava sin aktieförvärrätt genom aktieteckningen förminskad med mera än 100,000 kronor. I båda fallen är det i själva verket banken, som tecknat aktier i bolaget B., och bolaget A. har endast till uppgift att förvalta de i bolaget B. tecknade aktierna.

Många banker, som velat köpa fast egendom, hava begagnat sig av möjligheten att bilda ett dotterbolag till att kringgå det för bankerna i ifrågavarande hänseende gällande förbudet. Detta förbud återfinnes i 46 och 162 §§ banklagen, vilka icke tillåta bank att köpa fastighet i andra fall än då det gäller att skaffa lokal för bankens inrymmande eller att vid auktion skydda fordran, för vilken fastigheten är utmätt eller pantsatt. Anledningen till förbudet torde huvudsakligen hava varit, att man velat förebygga de vådor, som särskilt med hänsyn till bankernas likviditet kunde uppstå, ifall de förleddes att i fastigheter binda avsevärda delar av de inlånade medlen.

Beträffande bankernas nu omförmälta affärsmetoder hava med skäl starka betänkligheter yppats. Även om de låta förena sig med lagens bokstav, stå de under alla förhållanden i uppenbar strid mot dess mening. När en bank driver affärer genom dotterbolag, inskränka sig dess förlustmöjligheter sällan till det belopp, för vilket banken äger rätt att förvärva aktier och vilket, såsom ovan nämnts, utgör vad lagen anser banken högst böra få riskera på aktieförvärv.

Banken äventyrar på grund av dotterbolagets affärsverksamhet icke blott det belopp, för vilket den tecknat aktier i dotterbolaget, utan lika mycket som om den själv köpt den egendom, som utgjort föremål för dotterbolagets förvärv. Det hör nämligen till regeln, att banken belånar av dotterbolaget inköpta aktier och fastigheter till så höga värden, att kreditgivningen är likställd med köp. För banker, vilka bildat s. k. tomtbolag, d. v. s. bolag, som hava till ändamål att efter förvärv av en fastighet stycka densamma till tomter och sälja tomterna, kunna engagemangen komma att gestalta sig ännu vidlyftigare därigenom, att köparna erhålla byggnadslån i banken. För att driva upp tomtförsäljningen förledes banken lätt att lämna lån till högre belopp än försiktigheten kräver. Det torde vara lätt insett, att ett sådant förfarande kan bringa en bank i de allvarsammaste svårigheter.

Det betänkliga i systemet med dotterbolag ökas därav att, när en bank har ett sådant bolag, bankens balansräkning företer en vilseledande bild av bankens verkliga ställning. I balansräkningen förekomma nämligen icke de aktier eller fastigheter, banken genom dotterbolaget förvärvat, då dessa ju formellt tillhöra dotterbolaget. De motsvaras i bankens böcker av de lån, dotterbolaget i och för deras inköpande erhållit av banken. Men dessa lån äro i balansräkningen upptagna bland övriga av banken utlämnade lån, och balansräkningen lämnar icke någon upplysning om de särskilda omständigheter, som äro förknippade med dem. De månatliga översikter, som bankerna enligt 234 § i banklagen äro pliktiga att insända till bankinspektionen, bliva på enahanda sätt vilseledande ifråga om banker, som hava dotterbolag.

Antalet dotterbolag tilltar snabbt; särskilt under år 1915 har ökningen varit stark. Av de 21 banker, som för närvarande äga rätt att förvärva andra aktier än aktier i emissionsbank, innehava, såvitt de sakkunniga hava sig bekant, 18 numera dotterbolag. Samma bank har i en del fall två eller flera sådana bolag. I regel hava dessa bolag till ändamål att driva både aktie- och fastighetsaffärer, men några äro avsedda allenast för affärer av sistnämnda slag. Bland dessa senare bolag hava emellertid somliga ej tillkommit i något egentligt spekulationssyfte utan bildats för att förvalta och försälja fastigheter, som moderbanken fått övertaga enligt 46 eller 162 § banklagen, men av någon orsak icke själv velat handhava. Tillvaron av ett dylikt bolag medför, att de fastigheter, det övertagit, icke komma att upptagas i moderbankens balansräkning eller månadsöversikter, men eljest gälla för detta slags dotterbolag, så länge deras verksamhet inskränker sig till vad nu nämnts, icke de anmärkningar, som anförts mot de förut omförmälda.

I sin ovannämnda skrivelse yttrar bankinspektionen, att den politik, bankerna hittills låtit dotterbolagen följa, icke kan göras till föremål för mera allvarliga anmärkningar. De sakkunniga hava sig ej något bekant, som föranleder dem att i denna del hysa annan uppfattning. Men systemet med dotterbolag är ju ännu jämförelsevis nytt, dotterbolagens affärer hava i allmänhet ännu icke tagit större omfattning, och den tidsperiod, som förflutit, sedan de först började uppkomma, eller åtminstone denna periods senare del har icke kännetecknats av någon större livaktighet inom aktie- och fastighetsspekulationen. Får systemet obehindrat utveckla sig, är det fara värt att många banker helt förändra karaktär och från att vara förmedlare av in- och utlåning och utöware av annan legitim bankverksamhet övergå till att bliva spekulationsanstalter. Att detta förr eller senare kommer att leda till katastrofer, kan näppeligen betvivlas.»

De sakkunniga omnämna härefter, att bankspektionen ansåge sig för sin del icke kunna motverka missbruket av dotterbolag, då någon lagöverträdelse formellt sett icke föreläge och några föreskrifter för banks belåning av aktier och fastigheter icke funnes och icke heller borde finnas. Enligt de sakkunnigas förmenande vore det fördenskull nödvändigt att genom lagstiftningsåtgärder söka undanröja ifrågavarande missförhållanden. Detta torde icke kunna ske på annat sätt än att bankerna betoges möjlighet att skaffa sig dotterbolag, som kunde användas till aktie- och fastighetsspekulationer. Med anledning härav hade de sakkunniga ansett sig föranlättna föreslå, att i 48 och 164 §§ banklagen måtte införas förbud för bank att förvärva aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen bestode i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom.

**48 och 164 §§
banklagen.**

De sakkunniga.

Rörande det sålunda föreslagna förbudet yttra de sakkunniga vidare:

»Vad man vill förhindra är att bank bildar ett bolag, som driver aktie- och fastighetsaffärer på sådant sätt, att dess affärsrörelse i själva verket endast är en gren av bankens egen verksamhet. Detta är i allmänhet endast förhållandet med bolag, där bank äger alla eller så gott som alla aktierna och följaktligen har allt inflytande över ledningen och rätt till all vinst, som rörelsen kan lämna. Med hänsyn härtill skulle det måhända kunna anses tillräckligt, om bank förbjödes att äga exempelvis över 50 procent av aktierna i ett bolag med verksamhet som ovan sägs. Anledningen till att en sådan utväg icke valts är att det med skäl kan befaras, att banker, som så önskade, lätteligen skulle kunna kringgå ett stadgande av sådan innebörd. Endast om förbudet blir absolut, kan man vara säker på att uppnå det ifrågavarande syftet. Några avsevärda olägenheter torde ett sådant förbud icke komma att medföra. Någon allmän rätt för bankerna att i mindre utsträckning förvärva aktier i bolag, varom här är fråga, för att kunna driva handel med dessa aktier är icke av något vidare värde i betraktande därav, att aktierna i flertalet av dessa bolag icke pläga förekomma i rörelsen. Då det emellertid otvivelaktigt gives ett eller annat bolag av ifrågavarande slag, vars aktier allmänt köpas och säljas, och det måhända icke bör betagas bankerna rätt att för egen räkning deltaga i sådan handel, föreslås ett tillägg till 48 och 164 §§ av innehåll, att Konungen äger medgiva, att aktier i dylikt bolag få förvärfvas av bank. Det säger sig självt att medgivande icke bör lämnas i andra fall än då det är uteslutet, att bank genom begagnande av sin ifrågavarande rätt kan skaffa sig ett dominerande inflytande över vederbörande bolag och förvandla det till sitt dotterbolag. Medgivande bör således endast förekomma ifråga om bolag med betydande aktiekapital, såsom t. ex. trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund och fastighetsaktiebolaget Drott.

Den föreslagna avfattningen av 48 och 164 §§ utmärker, att vid avgörande av frågan, huruvida bank må äga aktier i ett bolag eller icke, hänsyn är att taga till den verksamhet, bolaget faktiskt bedriver. Härigenom torde förhindras möjlig-

heten av sådana tilltag som att t. ex. en bank förvärvar större delen av aktierna i ett bolag, vilket enligt bolagsordningen har till ändamål att driva bruksrörelse, och därefter låter bolaget huvudsakligen syssla med fastighetsaffärer.

Hänsyn är naturligtvis endast att taga till vad som kan anses vara det ifrågakvarande bolagets huvudsakliga verksamhet. Ett sågverksbolag äger i regel fast egendom i ganska stor omfattning, men då bolagets huvudsakliga verksamhet icke kan sägas vara riktad på förvaltning eller försäljning av denna egendom, är bank oförhindrad att äga aktier i bolaget.

Aven om ett bolags verksamhet allenast skulle gå ut på att teckna aktier i ett företag för att sedermera avyttra dem eller att inköpa en enda fastighet för att, delad eller odelad, säljas, torde den vara att hänföra till handel.

Medan det sålunda enligt förslaget skulle bliva regel, att bank icke får äga del i bolag, som syssla med aktie- eller fastighetsaffärer, hava de sakkunniga ej funnit anledning att föreslå någon inskränkning i banks rätt att förvärva aktier i företag, som driva handel med annan egendom eller ägna sig åt industriell verksamhet. Det var just för att bereda bankerna tillfälle till förvärfv av aktier i företag av sistnämnda slag, som 1911 års utvidgning av aktieförväfvsrätten ägde rum, och landets affärsliv bör icke berövas den fördel, som det kan hava av bankernas delägarskap i sådana företag. Ej heller har, såvitt sakkunniga hava sig bekant, bankernas rätt att förvärva aktier i företag av nu nämnda art givit anledning till missbruk.»

Tanken på att förbjuda banker att äga del i aktiebolag, som hava till ändamål att driva aktie- eller fastighetsaffärer, leder sitt ursprung från bankinspektionen. Denna anför nämligen i sin ovannämnda skrivelse av den 31 mars 1915 på tal om huru missbruk av banks dotterbolag skulle kunna förhindras:

*Bankinspek-
tionen.*

»Det enda effektiva medlet synes vara att i 48 resp. 164 § banklagen inrymmes en föreskrift, att den där medgivna rätten att förvärva andra aktier än i emissionsbank icke må användas till förvärfv av aktier i bolag, vars verksamhet avser förvärfv och handel med värdepapper eller fastigheter. Mot detta förslag kan nu invändas, att, såsom i bankinspektionens åberopade yttrande ock erinras, en begränsning av ett s. k. dotterbolags verksamhet kan föranleda den bank, som finner sig därav besvärat, att bringa till stånd ett sidobolag¹⁾. Dotterbolaget och sidobolaget stå emellertid i väsentligt olika ställning till resp. bank, en olikhet, som under senaste tid starkt framträtt i praktiken. Om sålunda ett dotterbolags ställning så påkallar, medgiver banken höga belåningskurser och låga räntesatser, och häremot kan knappast något erinras av revisorer och bankinspektion, enär bolaget och banken faktiskt äro ett; om banken med ena handen toge ut sin fulla rätt, vore den nödsakad att med den andra lämna bolaget medel att fullgöra sina skyldigheter. Men då en bank, såsom det ock inträffat, vill medgiva ett sidobolag räntelindring eller höga belåningskurser, så reses häremot en erinran, att sådant innebär en rättskränkning mot de bankens delägare, som icke tillika äro aktieägare

¹⁾ Härmed avser bankinspektionen ett bolag, som bildats av bankens styrelseledamöter och andra banken närstående personer och vars aktier ej äro föremål för omsättning.

i sidobolaget. Och det kan icke antagas, att en bankstyrelse vill låta en sådan anmärkning gå fram till bolagsstämman. Förutsatt att banken intager en opartisk ställning i transaktionerna med sidobolaget, medför detta icke samma fara som ett dotterbolag, vilket driver aktieaffärer.»

*Bankfö-
reningens
styrelse.*

Det yttrande, som svenska bankföreningens styrelse avgivit över de sakkunnigas betänkande, innehåller icke något, som tyder på att styrelsen hyser en annan mening än de sakkunniga i fråga om behövligheten av ett ingripande i lagstiftningsväg i syfte att hindra banker att genom dotterbolag göra affärer, som bank eljest icke äger befatta sig med. Beträffande det sätt, varpå ingripandet lämpligast bör ske, har emellertid styrelsen en annan uppfattning än de sakkunniga och anför:

»Det vill synas oss som om de sakkunniga för att nå det mål de önskat vinna gått för långt. Vad man gjort anmärkning mot är att banker genom att bilda dotterbolag skulle med dessa såsom mellanhand dels på ett formellt oantastligt sätt förvärva och driva handel med aktier i obegränsad mängd, dels ock kringgå den för bankerna eljest gällande inskränkningen i rätten att förvärva fastigheter. Enligt de sakkunniga läser det nämligen höra till regeln, att bank belånar av dotterbolaget inköpta aktier och fastigheter till så höga värden, att kreditgivningen är lika med köp, och äventyrar banken härigenom icke blott det belopp, för vilket den tecknat aktier i dotterbolaget, utan lika mycket som om den själv köpt den egendom, som utgjort föremål för dotterbolagets förvärv. Anmärkningen träffar således icke så mycket själva tillvaron av dotterbolag, som icke fastmera det förhållande att bank, som äger dylikt bolag med den verksamhet, som av de sakkunniga angivits, förledes till en alltför riskabel kreditgivning. Det vill under sådana förhållanden synas oss lämpligare om man inriktade förbudet i lagen mera direkt på kreditgivningen och stadgade, att bokförda värdet av bankens innehavande aktier jämte beloppet av den kredit banken beviljat ett dotterbolag, vars verksamhet bestode i att driva handel med eller förvalta aktier och fastigheter, icke änge överstiga det belopp, intill vilket banken ägde förvärva aktier.

Frågan när ett bolag skall betraktas såsom ett dotterbolag till en bank har av de sakkunniga själva berörts. I motiven förklaras nämligen att man vill förhindra, att bank bildar ett bolag, som driver aktie- och fastighetsaffärer på sådant sätt, att dess affärsverksamhet i själva verket är en gren av bankens egen verksamhet. »Detta», yttra de sakkunniga, »är i allmänhet endast förhållandet med bolag, där bank äger alla eller så gott som alla aktierna och följaktligen har allt inflytande över ledningen och rätt till all vinst, som rörelsen kan lämna.» De sakkunniga hava med hänsyn härtill upptagit frågan, huruvida det icke skulle anses tillräckligt, om bank förbjödes att äga exempelvis över 50 procent av aktierna i ett bolag med verksamhet av berörd art, men förklara, att de ej ansett sig kunna välja en dylik utväg, enär det med skäl kunde befaras att banker, som så önskade, lätteligen skulle kunna kringgå ett stadgande av sådan innebörd. Faran skulle väl ligga däri, att banken lätt skulle kunna för formens skull transportera en del aktier på andra personer. Häremot torde emellertid kunna erinras, att det torde vara lika lätt för en bank att formellt transportera alla som några aktier i bolaget på olika personer. Det avgörande för om bolaget kan betraktas såsom ett dotterbolag

blir dels om banken har allt inflytande över ledningen, dels om banken har identiska intressen med bolaget. Då detta väl knappast är fallet, därest ej banken äger majoriteten av aktierna, synes oss faran även avlägsnad, om man stadgade, att det blott skulle vara kredit till bolag, uti vilka banken ägde över hälften av aktiekapitalet, som härvid skulle medräknas.

Utgående från att ändamålet med ifrågavarande lagstiftning är att stävja de faror, som kunna uppstå genom en alltför riskabel kreditgivning åt s. k. dotterbolag, lärar beträffande de s. k. fastighetsbolagen betänkligheter icke möta från att vid beräklandet av den till dotterbolagen lämnade krediten helt bortses från kredit, som lämnats mot säkerhet av inteckningar i fastigheter inom 50 procent av senast fastställda taxeringsvärde.»

I anslutning till vad styrelsen sålunda yttrat har den föreslagit, att till 48 § banklagen skulle göras följande tillägg:

»Har bankaktiebolag jämlikt bestämmelserna i denna paragraf förvärvat aktier i bolag, vars huvudsakliga verksamhet består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, och uppgår beloppet av de utav bankaktiebolaget förvärvade aktierna i bolaget till mer än hälften av bolagets aktiekapital, må, där bankaktiebolaget beviljat det andra bolaget kredit, sammanlagda beloppet av dels den sålunda beviljade kreditens belopp, i den mån för detsamma ej lämnats säkerhet av inteckning i fastighet inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet, och dels bokförda värdet av samtliga de aktier, bankaktiebolaget enligt denna paragraf förvärvat, icke överstiga det belopp, intill vilket bankaktiebolaget enligt denna paragraf äger förvärva aktier.»

Till 164 § banklagen skulle göras motsvarande tillägg.

Bankinspektionen yttrar i sitt utlåtande med anledning av det från bankföreningens styrelse framkomna förslaget:

*Bankinspek-
tionen.*

»Det kan icke förnekas, att detta förslag vid första påseende synes tilltalande, då det, utan att, såsom de sakkunniga föreslå, undantaga visst slag av aktier från den bank nu medgivna aktieförvärvsrätten, riktas direkt mot de riskabla engagemangen för dotterbolagen. Men vid närmare eftertanke finner man, att det av styrelsen föreslagna stadgandet lider av samma fel som man vill bota hos gällande lag, nämligen att lätteligen kunna kringgås. En banks dotterbolag kan sålunda självvt bilda ett aktiebolag — exempel på sådan bolagsbildning föreligger redan — och detta senare bolag kan utan hinder av ett sådant lagstadgande, som styrelsen föreslår, få i resp. bank belåna tillgångar i obegränsad utsträckning, en belåning som för banken medför alldeles samma risk som en direkt kreditgivning åt dotterbolaget. Även på annat sätt kan stadgandet göras ineffektivt. Vid dess avfattande torde nämligen hava förbisetts, att en bank kan engagera sig med sitt dotterbolag icke blott såsom kreditgivare utan även såsom garant eller borgensman. Så kunna exempelvis tvneen banker bevilja varandras dotterbolag krediter utan annan säkerhet än ömsesidig garanti eller ock kan banken teckna sig såsom acceptant, utställare eller endossent å dotterbolagets växlar, vilkas diskontering i annan bank icke torde

möta någon svårighet. Och skulle de svenska bankerna av någon anledning icke vara benägna bistå varandra på antytt sätt, återstå alltid de utländska bankförbindelserna, som under normala förhållanden otvivelaktigt i regel skola stå dotterbolaget till tjänst, om det ackrediteras av vederbörande bank. Och att genom tillägg till den av styrelsen föreslagna lagtexten förebygga ett kringgående av stadgandet har bankinspektionen för sin del funnit förenat med oöverkomliga svårigheter. Ehuru bankinspektionen ansett ett vägande skäl för den av styrelsen ifrågasatta lösningen ligga däri, att en bankernas representation uttalat sig därför, har bankinspektionen av nyss anförda skäl funnit sig icke kunna förorda densamma.

Bankinspektionen måste därför instämma i de sakkunnigas förslag om förbud för bank att förvärva aktier av angivet slag.

I ett avseende har dock bankinspektionen ställt sig tveksam beträffande detta förslag. I detsamma förbjudes bank varje förvärv av aktier i bolag, varom här är fråga, där ej Konungen för särskilt fall medgiver dispens. Bankinspektionen förbiser ej, att vissa skäl kunna andragas för att här tillmötesgå den liberalare uppfattning, som av bankföreningens styrelse framförts, och medgiva sådant aktieförvärv, där det ej överstiger hälften av en aktiestock. Andra punkten av första stycket i 48, resp. 164 § av sakkunnigas förslag skulle då erhålla ungefär följande lydelse: »Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må det jämväl förvärva andra aktier, dock icke utöver hälften av aktierna i bolag, vilkas verksamhet huvudsakligen avser att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom.» Tredje punkten i samma stycke, vilket handlar om dispensrätt för Konungen, torde då utan olägenhet kunna utgå, något som väl i och för sig skulle innebära en fördel, då inrymmande av en sådan dispensrätt icke synes önskvärd.

Det är uppenbart att en sådan modifikation av de sakkunnigas förslag skulle hava till följd, att bank förskaffade sig bestämmanderätt i dylikt bolag genom att förmå banken nära stående personer att jämväl förvärva några aktier, varigenom banken kunde dirigera alla beslut. Och detta innebär en obestriddig olägenhet. Emellertid utesluter ej heller de sakkunnigas förslag, såsom bankföreningens styrelse erinrar, alldeles möjligheten för en bank att genom styrelseledamöter och andra bankens vänner, som förvärvat aktiemajoritet i ett bolag, leda dess verksamhet. Och att kreditgivning åt ett bolag, där bank icke äger alla aktier, ej medför samma vådor som kreditgivning till dotterbolag, är framhållet i vår förenämnda skrivelse den 31 mars 1915, där det vid tal om de s. k. sidobolagen erinras, att dessa icke rimligen kunna liksom dotterbolagen gynnas genom favörsräntor och höga belåningskurser. Å andra sidan kan icke förbises, att angivna modifikation nog i viss mån skulle åt sakkunnigeförslaget förläna halvmesyrens prägel. Dess accepterande skulle med all sannolikhet föranleda därtill, att bankernas dotterbolag av ifrågavarande slag i största utsträckning ombildades till sidobolag genom halva aktiestockens utplacerande åt enskilda händer, en åtgärd, som vore lättast genomförd i fråga om de kapitalsvagaste och minst existensberättigade dotterbolagen. Bankens dominerande position i sidobolaget skulle med all sannolikhet innebära en eggelse att återgå till det gamla och på ena eller andra vägen av sidobolaget skapa ett dotterbolag, låt vara under skyddande förklädnad. En sådan strävan, vilken det bleve bankinspektionens allt annat än lockande uppgift att ständigt bekämpa, vore jämväl med sakkunnigas förslag icke alldeles förebyggd, men väl väsentligt mera försvårad.»

Frågan, vilketdera för det allmänna är mest gagneligt: att vårt lands banker få i den utsträckning de själva anse lämpligt ägna sig åt emissionsverksamhet och aktieaffärer eller att deras rätt i nämnda hänseende är begränsad, har städse varit omtvistad och kommer väl ock att så förbliva. Däremot lärer väl knappast mer än en mening kunna råda därom, att så länge vår lagstiftning innehåller bestämmelser, som tillåta bank att förvärva aktier endast i begränsad omfattning, man bör så vitt möjligt söka förhindra, att de ifrågavarande bestämmelserna kringgås. Att det sistnämnda för närvarande i stor utsträckning är fallet, liksom att ett kringgående av förbudet för banker att förvärva fastigheter äger rum, torde genom den förebragta utredningen vara ådagalagt. Utredningen synes jämväl giva vid handen, att rättelse icke annorledes står att vinna än därigenom, att man på lagstiftningens väg söker förhindra bankerna från alltför intim samverkan med aktiebolag, vilkas verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom.

*Departements-
chefen.*

Olika meningar hava yppat sig därom, på vad sätt detta inskridande bäst bör ske. Medan de sakkunniga anse, att bankerna borde förbjudas att förvärva aktier i dylika bolag, har bankföreningens styrelse förordat inskränkning i bankernas rätt att utlämna lån till dem och har uppgjort förslag till en bestämmelse i sådan riktning. Emellertid synes mig av vad bankspektionen mot denna bestämmelse invänt klart framgå, att densamma icke kan föra till målet. Och det är min övertygelse, att ett tillfredsställande resultat icke kan ernås på den väg styrelsen förordat. En bestämmelse därom, att bank icke får giva kredit till vissa bolag, lärer nämligen, såsom bankspektionen också antytt, sannolikt icke någonsin kunna formuleras så, att den icke blir möjlig att kringgå.

Med hänsyn härtill synes mig, i likhet med bankspektionen, den väg de sakkunniga valt vara att föredraga. De sakkunniga hava själva till diskussion upptagit frågan, huruvida det är av behovet påkallat att förbjuda bank att överhuvud förvärva aktier i bolag, vilkas verksamhet till väsentlig del består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, eller om det är för ändamålet tillräckligt att förbjuda bank att förvärva aktiemajoriteten i sådana bolag. De sakkunniga hava stannat vid förstnämnda alternativ, under det att bankföreningens styrelse håller före, att endast, där bank äger aktiemajoriteten i ett bolag, banken med bolaget äger så identiska intressen, att banken därigenom kan förledas till oförsiktig kreditgivning. Bankspektionen har ställt sig på de sakkunnigas sida, om ock icke utan betänkligheter. För min del anser jag mig även härutinnan böra ansluta mig

till de sakkunnigas förslag. Vål är det sant, att man aldrig kommer att kunna helt betaga en bank möjlighet att, där den önskar driva spekulationsaffärer, härför begagna ett aktiebolag såsom medel, men det synes mig alldeles uppenbart, att dylika möjligheter komme att förefinnas i betydligt större utsträckning, ifall förbudet allenast skulle avse förvärv av aktiemajoriteten. De olägenheter, som det föreslagna förbudet kan komma att för bankerna i deras legitima affärsverksamhet medföra, anser jag i likhet med de sakkunniga icke vara nämnvärda, framför allt om Kungl. Maj:t, på sätt föreslagits, äger från detsamma meddela dispens.

50 och 166 §§
banklagen.

Beträffande det av de sakkunniga föreslagna tillägget till 50 och 166 §§ banklagen heter det i deras betänkande:

De sakkunniga.

»Det finnes i vårt land aktiebolag, vilka hava en bolagsordning, som föreskriver, att bolagets vinst skall, sedan aktieägarna erhållit en viss del därav, i en eller annan form tillfalla en namngiven bank. Sådana bolag tillkomma på föranstaltande av den bank, som skall hava del i vinsten, och bildas av delägare i banken eller andra banken närstående personer. Bolaget, å vars ledning banken äger ett avgörande inflytande, står till banken i en ställning, som ej mycket avviker från den ett dotterbolag intager. Banken tillhandahåller bolaget samtliga rörelsemedel. Härvid kan banken, i hopp om att öka bolagets och därigenom sin egen vinst, lätt förledas att förse bolaget med penningar till affärer, som kunna medföra förlust för banken. På enahanda sätt kan en bank lockas att utsätta sig för risker, om den äger åtnjuta andel i vinst från annat företag eller enskild person, vars rörelse banken finansierar. Följaktligen borde det av samma skäl, som föranlett stadgandena i 50 och 166 §§ banklagen, icke vara tillåtet för bank att begagna sig av sådana affärsmetoder för att öka sin vinst. Det synes dock tveksamt, huruvida sagda paragrafer utgöra hinder för bank att förfara så. Lagstiftaren har säkerligen med dem avsett andra fall. Spörsmålet, om ifrågavarande förfarande bör tillåtas eller ej, har hittills icke varit av synnerlig betydelse, då de kända fallen av slika transaktioner varit ytterst få och ej heller givit anledning till anmärkningar. Men det gives ej någon säkerhet för att icke deras antal kan växa, och om, i enlighet med de föreslagna övergångsbestämmelserna, de banker, som för närvarande äga dotterbolag för aktie- eller fastighetsaffärer, skulle förbjudas att för framtiden bibehålla dem, blir det av vikt att bankerna hindras att på ovan nämnda sätt begagna sig av bolag eller enskilda. Eljest kan det befaras att de banker, som måst avhända sig sina dotterbolag, skulle, i avsikt att på sådant sätt bereda sig vinst, låta dotterbolagens tillgångar övertagas och deras verksamhet fortsättas av bolag eller enskilda personer.

Med anledning härav hava i förslaget ovannämnda båda paragrafer försetts med ett andra stycke, innehållande bestämmelser, vilka torde tydligt utmärka, att bank icke får av bolag eller enskilda skaffa sig sådana förmåner, som ovan nämnts. Att undantag måste göras för sådana vinstmedel, som i form av utdelning på aktier, 'gratisaktier' eller dylikt uppbäras av bank, är självklart. Av de föreslagna bestämmelsernas avfattning torde framgå, att det ifrågavarande förbudet gäller även sådana fall, då det icke kan påvisas, att banken uttryckligen förbehållit sig att få uppbära den förmån, varom fråga är.»

Ej heller mot de sakkunnigas förslag i denna del hava anmärkningar framställts i de avgivna utlåtandena. För min del anhåller jag att få tillstyrka detsamma.

Bankföreningens styrelse, bankinspektionen och departementschefen.

I sitt betänkande framhålla vidare de sakkunniga, att, om deras ifrågavarande förslag upphöjes till lag, denna, med hänsyn till den allt starkare tillväxten av dotterbolag, bör träda i kraft snarast möjligt, varjämte de beträffande de av dem föreslagna övergångsbestämmelserna yttra följande:

Övergångsbestämmelser.

De sakkunniga.

»Såsom i det föregående nämnts, äro nästan alla de banker, som äga rätt att förvärva andra aktier än aktier i emissionsbank, redan i besittning av dotterbolag för aktie- och fastighetsaffärer eller för ettdera av dessa ändamål. Det föreslagna förbudet i 48 och 164 §§ banklagen, som endast gäller *förvärv* av aktier, hindrar icke dessa banker att för all framtid genom dotterbolagen driva nämnda slags verksamhet. Berörda förbud räcker sålunda icke ensamt till att utrota dotterbolagssystemet. Det måste kompletteras med en bestämmelse, som tvingar de banker, vilka för närvarande genom dotterbolag driva aktie- eller fastighetsaffärer, att upphöra därmed. De sakkunniga föreslå därför ett stadgande av sådan innebörd, vilket intagits bland övergångsbestämmelserna. Då stadgandet huvudsakligen kommer att äga tillämpning under de år, som följa närmast efter lagens ikraftträdande, torde det nämligen icke böra få sin plats i 48 och 164 §§.

Att det sålunda föreslagna stadgandet innebär en avvikelse från den inom lagstiftningen vedertagna grundsatsen, att en ny lag icke får omintetgöra rättigheter, som förvärvats, innan lagen trätt i kraft, må icke förnekas. Denna avvikelse torde emellertid näppeligen vara mer än formell. Det förhåller sig nämligen så, att de rättigheter, varom här är fråga, i realiteten aldrig givits bankerna utan av dem tagits genom ett fullt medvetet kringgående av gällande lag. Har någon på grund av lagens bokstav lyckats förvärva en rättighet, som han i själva verket enligt lagens andemening icke får förvärva, torde han icke hava giltig anledning att beklaga sig över att lagen förbjuder honom att för framtiden utöva rättigheten. Annat medel lärer vidare icke finnas för att tvinga bankerna bort från den väg, som de i och med bildandet av ifrågavarande slags dotterbolag beträtt. De betänkligheter, som från teoretisk synpunkt möjligen kunna hysas mot det föreslagna stadgandet, böra därför få vika. Stadgandet kommer för övrigt för de banker, som träffas därav, icke att medföra annan olägenhet än att de, ifall de genom dotterbolag driva en för ögonblicket vinstgivande rörelse, måste upphöra därmed. Genom

de bestämmelser, som, enligt vad nedan närmare utvecklas, föreslås beträffande rätt för bank att av bolag, däri banken ej vidare må äga del, övertaga dess egendom och befogenhet för Konungen att medgiva anstånd med förevarande stadgandes tillämpning, torde det vara tillräckligt sörjt för att en bank icke på grund av det samma drabbas av direkt förlust.

Förbjudes bank att äga aktier i bolag, som i förhållande till banken har karaktär av dotterbolag, torde i de flesta fall svårigheter komma att möta för banken att till skäligt pris sälja sina aktier i bolaget. Följden härav lär bli att den, att banken nödgas låta bolaget träda i likvidation. I sådant fall kan det för banken vara förenat med olägenheter att under alla förhållanden vara tvungen att inom två år efter lagens ikraftträdande hava realiserat all bolagets egendom. Dessa olägenheter kunde undvikas, ifall banken vore i stånd att själv tills vidare övertaga egendomen. Detta är emellertid enligt gällande lag ingalunda alltid händelsen. Är egendomen av annat slag än i 45 och 161 §§ banklagen omförmäles, äger banken förvärva den endast under de i 46 och 162 §§ samma lag angivna förutsättningar, för så vitt icke egendomen består av aktier och kan förvärvas enligt de bestämmelser, som finnas meddelade i 48 och 164 §§ banklagen. I betraktande härav synes det överensstämma med billighetens fordringar, att bank, som nödgas upplösa sitt dotterbolag, tillerkännes rätt att även i andra fall än de, som omförmälas i 46, 48, 162 och 164 §§ banklagen, övertaga dotterbolagets egendom. Denna rätt får dock icke utsträckas längre än billigheten kräver och torde därför icke böra omfatta annan egendom än den, som dotterbolaget före lagens ikraftträdande förvärvat. Då bankerna skulle erhålla ifrågavarande rätt allenast som ett medel att undgå förlust vid realiserande av dotterbolags egendom, bör bank, som begagnar sig av rätten, vara skyldig att icke behålla övertagen egendom längre än tills den kan försäljas utan förlust. Denna skyldighet skall naturligtvis endast äga rum ifråga om egendom, som banken med stöd av nu omförmälda rätt övertagit; den bör således icke gälla en bank, som av sitt dotterbolag övertagit aktier utan att härvid överskrida den banken enligt 48 eller 164 § banklagen tillkommande rätt att förvärva aktier.

På dessa grunder vilar det bland övergångsbestämmelserna intagna medgivandet för bank att under vissa förutsättningar övertaga egendom av bolag, däri banken icke vidare får äga del. Några detaljerade bestämmelser rörande egendomens övertagande och övertagen egendoms realiserande kunna näppeligen givas och äro ej heller behöfliga. Det som ligger vikt uppå är att bank ej behåller övertagen egendom längre än nödigt är. Men detta hava bankerna i de flesta fall ej intresse av att göra. Deras obenägenhet att låta sina balansräkningar och månadsöversikter visa höga fastighetskonton medför att de icke komma att dröja med att avhända sig övertagna fastigheter. Och i fråga om övertagna aktier ligger det i sakens natur att en del av dessa snart försäljes. Beträffande de aktier, med vilka så icke är fallet, torde det emellertid, för att deras antal snabbast möjligt må nedbringas, böra åligga banken att så snart till följd av tidigare förvärvade aktiers försäljning eller genom ökning av det belopp, för vilket banken jämlikt 48 eller 164 §§ banklagen äger innehava aktier, tillfälle därtill erbjuder sig, inräkna dem i nämnda belopp, så att de tagas i beräkning, då det gäller att avgöra, huruvida banken äger rätt jämlikt något av nyssnämnda lagrum att förvärva ytterligare aktier. En erinran om att sådan rätt icke tillkommer banken, förrän de övertagna

aktierna antingen avyttrats eller inräknats i omförmälta belopp, har intagits bland de föreslagna övergångsbestämmelserna. — I den mån aktierna kommit att ingå i de belopp, som omfattas av bankens aktieförvärvsrätt, bör naturligtvis banken icke längre vara skyldig att avyttra dem. Skulle en bank visa tendens att vilja i allt för hög grad ligga på övertagen egendom, lärer bankinspektionen i föreskriften, att egendomen skall avyttras, så snart det kan ske, hava ett medel att vinna nödig rättelse. Då det är möjligt att bland den övertagna egendomen finnas aktier i ett bolag, som förvaltar eller driver handel med aktier eller fastigheter, torde det vara nödigt föreskriva, att banken icke får innehava sådana aktier längre än till dess två år förflutit från det lagen trädde i kraft. Anledningen härtill är lätt insedd. Funnes ej en sådan föreskrift, skulle en bank, som övertagit största delen av aktierna i ett bolag med nämnda slags verksamhet, kunna under påstående, att dessa aktier icke vore möjliga att sälja — ett påstående, som vore svårt att motbevisa, ifall aktierna, såsom ifråga om dylika bolag gemenligen är fallet, icke förekomma i rörelsen — fortsätta att genom bolaget driva ifrågavarande verksamhet. Att en bank, som övertagit aktier i ett bolag, men av nu omförmälta anledning icke vidare får innehava aktierna, bör få övertaga bolagets egendom i överensstämmelse med vad som gäller beträffande bank, som innan lagen trätt i kraft förvärvat aktier, vilka banken icke vidare får innehava, torde icke behöva närmare motiveras.

Ovan har vid belysandet av de föreslagna bestämmelserna rörande rätt för bank att övertaga egendom av bolag, däri banken ej vidare må äga del, uppmärksamheten närmast varit riktad på de fall, då sagda bolag är ett bankens dotterbolag. Emellertid skulle det naturligtvis kunna inträffa, att bank i ett bolag, som förvaltar eller driver handel med aktier eller fast egendom, på grund av förvärfv före lagens ikraftträdande eller genom övertagande i enlighet med ovan föreslagna föreskrifter ägde aktier till så begränsat antal eller eljest under sådana omständigheter, att bolaget icke hade karaktären av dotterbolag. I sådant fall vore det osannolikt att bolaget beslutade gå i likvidation därför, att banken icke vidare finge vara delägare däri. Banken skulle sålunda vara hänvisad till att inom två år efter att lagen trätt i kraft avyttra sina aktier till det pris, som kunde ernås. Ehuru föga troligt, är det naturligtvis tänkbart, att en bank genom en dylik tvungen realisation skulle kunna åsamkas förlust av betydenhet. För att förhindra en sådan eventualitet föreslås, att Konungen må kunna medgiva banken att behålla sina aktier utöver de två bestämda åren. Det säger sig självt att ett sådant medgivande icke må meddelas utan att synnerligen starka skäl tala därför: och under inga förhållanden torde anståndet böra utsträckas över den tidpunkt, då den för banken senast meddelade oktrojen upphör.

Bland övergångsbestämmelserna har vidare upptagits ett stadgande, enligt vilket de föreslagna bestämmelserna i 50 § 2 mom. och 166 § 2 mom. skola äga tillämpning jämväl på redan bestående överenskommelse, varigenom bank förvärvat anspråk på andel i annat företags vinst. Likaväl som de banker, vilka före lagens ikraftträdande bildat dotterbolag, icke böra få hava dessa kvar, torde de banker, som före sagda tidpunkt försäkrat sig om andel i annat företags vinst, böra avstå därifrån. Något berättigat intresse trädes härigenom icke för nära. Ty även om dessa banker varit formellt befogade att på sätt som skett etablera samverkan med ett annat företag för att skaffa sig vinst, måste dock en dylik samverkan anses såsom ett kringgående av lagens bestämmelser rörande den verksamhet en

bank äger rätt att driva. För övrigt torde, fränsett den minskade möjligheten till vinst, genom det ifrågasatta stadgandet något men ej komma att tillskyndas de banker, som träffas av detsamma. Det lider nämligen intet tvivel, att ifrågavarande banker utöva ett bestämmande inflytande å ledningen av de företag, med vilka de på ovannämnda sätt samverka, och det torde fördenskull icke möta några svårigheter för dem att på ett tillfredsställande sätt avveckla sina mellanhavanden med dessa företag. För att underlätta avvecklingen lär det böra medgivas vederbörande banker att övertaga egendom från företag, med vilka de samverkat, under enahanda förutsättningar som föreslagits ifråga om banker, vilka äga dotterbolag. Det ifrågasatta stadgandet är av stor betydelse ur den synpunkten, att det förhindrar banker, vilka icke längre få innehava sina dotterbolag, från att begagna tiden före lagens trädande i kraft till att ombilda dotterbolagen till sådana företag, som här avses.»

Bankföreningens styrelse.

Emot förslaget att giva de ifrågasatta ändringarna i banklagen återverkande kraft har bankföreningens styrelse inlagt en bestämd protest under erinran, att, fränsett de betänkligheter, som från teoretisk synpunkt kunna hysas mot detta förslag, detsamma även praktiskt taget skulle komma att för näringslivet medföra stora vådor. Styrelsen anför bland annat:

»Det bör icke lämnas obeaktat, att nu gällande lag icke varit i kraft mer än något öfver fyra år. Att därför nu genom en retroaktiv lagstiftning föra tillbaka utvecklingen skulle skapa ett osäkerhetstillstånd för vårt näringsliv, som vore ägnat att medföra väl så stora faror som de, vilka de sakkunniga framhålla. Det är nämligen oundgängligen nödvändigt för vårt lands ekonomiska utveckling, att det praktiska livets män äga trygghet för att, om de organisera sin verksamhet i överensstämmelse med gällande lag, de av dem vidtagna organisationerna också respekteras av statsmakterna. Att här av möjliga praktiska faror vika från en allmänt vedertagen teori, skulle därför enligt förmenande med hänsyn till konsekvenserna av ett sådant förfaringsätt innebära verkliga praktiska faror.»

Bankinspektionen.

Bankinspektionen delar icke den uppfattning, bankföreningens styrelse sålunda gör gällande, utan yttrar:

»Det är här icke fråga om annat än att successivt återföra inom av lagstiftaren åsyftade gränser en rätt, bankerna tagit sig vid sidan av gällande lag och med klart medvetande att därigenom ett kringgående av lagen ägde rum. Att på sätt styrelsen förmenar det praktiska livets män måste äga trygghet för att av dem i formell överensstämmelse med gällande lag genomförda organisationer städse skola av statsmakterna respekteras, även om de bildats i strid med lagens uppenbara mening och, såsom i flertalet nu ifrågavarande fall, i syfte att ernå det, som lagen avsett att förhindra, kan bankinspektionen icke medgiva. Enligt bankinspektionens åsikt skulle det fastmera ur allmän synpunkt vara till nytta, därest det genom ett bifall till de sakkunnigas förslag kunde göras klart för näringslivets representanter, att de icke kunna påräkna, att organisationer, som visserligen formellt stå i överensstämmelse med en given lag men tydligen strida mot vad lagstiftaren åsyftat, skola under alla omständigheter och för alla tider vara oantastbara. Och särskilt för det praktiska livets män, som torde se mera till en frågas reella än till dess formella innebörd, måste det väl vara ett tungt vägande skäl att, om stadgandet ej erhåller retroaktiv verkan, nästan alla de banker, frågan gäller, skulle vara

oförhindrade att allt framgent genom sina redan bildade dotterbolag driva en verksamhet, som kan medföra ödesdigra följder.

För övrigt bör det bemärkas, att bankföreningens styrelse faktiskt om än icke uttryckligt givit sitt eget förslag retroaktiv kraft. Ty då där utan vidare stipuleras, att banks jämlikt 48, resp. 164 § förvärvade aktier i bolag med visst ändamål jämte de åt sådant bolag meddelade krediter icke må tillhoppa överstiga beloppet av bankens aktieförvärvsrätt, så har ju detta stadgande tillämplighet även på redan förvärvade aktier och meddelade krediter och äger sålunda retroaktiv verkan. Och denna retroaktivitet skulle uppenbarligen medföra större olägenhet för bankerna än den av de sakkunniga föreslagna.

På grund av vad sålunda anförts och då genom särskilda övergångsbestämmelser synes vara sörjt för att en retroaktiv verkan beträffande ifrågavarande stadgande icke behöver medföra förlust för bankerna, vill bankinspektionen förorda bifall till de sakkunnigas förslag jämväl i denna del.»

För egen del anser jag de skäl, som de sakkunniga anført till stöd för sin ståndpunkt, vara fullt övertygande. Med hänsyn till det betydande antal banker, som redan äro i besittning av dotterbolag, skulle säkerligen värdet av de ifrågasatta lagändringarna komma att reduceras i allt för hög grad, därest desamma icke tillades återverkande kraft. De invändningar, som bankföreningens styrelse gjort mot förslaget, synas mig hava blivit fullständigt vederlagda i bankinspektionens utlåtande. Det gäller naturligtvis att tillse, att de banker, som tvingas att upplösa med dem samverkande bolag eller att avhända sig sina andelar däri, så vitt möjligt icke tillskyndas förluster. I sådant hänseende torde emellertid förslaget erbjuda fullt betryggande garantier. Dock synes mig Kungl. Maj:t böra äga rätt att medgiva dispens jämväl från de övergångsbestämmelser, som äga samband med det föreslagna tillägget till 50 och 166 §§.

*Departement-
schefen.*

Beträffande formuleringen av övergångsstadgandena har bankinspektionen anmärkt, att den i andra momentet av dessa stadganden förekommande bestämmelsen, att egendom, som bankbolag övertagit på grund av medgivandet i första momentet, skulle åter avyttras »så snart ske kan», borde förtydligas så, att därav framginge, att avyttringen skulle äga rum, när densamma kunde ske utan förlust för banken.

*Bankinspek-
tionen.*

Den av bankinspektionen sålunda önskade ändringen anser jag icke vara behövlig. Ser man nämligen bestämmelsen, att övertagen egendom skall åter avyttras, så snart ske kan, i samband med bestämmelsen i föregående moment, att bank må av sitt dotterbolag övertaga egendom för att undgå förlust, lär oförtydbart framgå, att försäljning av den övertagna egendomen skall äga rum, så snart det kan ske utan förlust för banken. Däremot hade det utan tvivel varit fördelaktigt, om den ifrågavarande bestämmelsen i ett annat avseende kunnat göras något

*Departement-
schefen.*

tydligare. Den upplyser nämligen icke om, till vilka faktorer hänsyn skall tagas vid avgörandet, huruvida försäljning kan ske utan förlust för banken. Jag inser emellertid att det icke är möjligt att lagstifta härom. Visserligen bör skyldighet att avyttra övertagen egendom i allmänhet föreligga, när för densamma kan erhållas ett pris, som täcker vad dotterbolaget på sin tid betalat för den jämte eventuella ränteförluster och omkostnader, men ett uppskov med försäljningen kan — oavsett att densamma naturligtvis icke behöver ske så hastigt och i sådan omfattning, att priset på grund därav onödigt nedpressas — otvivelaktigt understundom vara berättigat. Och de omständigheter, som skäligen böra föranleda uppskov, kunna vara så mångskiftande, att en allmän-giltig regel därom icke lär kunna uppställas.

Bankföreningens styrelse.

Slutligen må nämnas, att bankföreningens styrelse på anförda grunder hemställt, att det föreslagna tillägget till 50 och 166 §§ under alla förhållanden icke måtte vinna tillämpning i fråga om förmån, som till bank utginge från aktiebolag, å vars bolagsordning, så vitt densamma avsåge bestämmelserna om sagda förmåns utgående till banken, registrering vunnits före den 1 januari 1912, då nu gällande banklag trädde i kraft.

Departementsschefen.

Då emellertid av upplysningar, som jag låtit inhämta från bankinspektionen, framgår, att allenast ett aktiebolag före nämnda dag vunnit registrering å bestämmelser av ovan antydd art i sin bolagsordning samt att detta bolag under innevarande höst upphört med sin verksamhet och trätt i likvidation, har jag icke ansett mig behöva upptaga den av bankföreningens styrelse gjorda hemställan till vidare övervägande.

De sakkunnigas

förslag till lag om ändrad lydelse av 86, 93, 202, 210 och 254 §§ i banklagen

lyder, med uteslutande av texten till 202 och 210 §§, vilka i allo överensstämma med 86 resp. 93 § utom för så vitt olikhet betingas därav, att de handla om solidariskt bankbolag i stället för om bankaktiebolag, sålunda:

Härigenom förordnas, att 86, 93, 202, 210 och 254 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skola erhålla följande ändrade lydelse:

86 §.

Beslut avseende ändring av bolagsordningen i fråga om grunderna för utövande av rösträtt och för fattande av beslut å bolagsstämma vare ej giltigt, med mindre

samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, samt å den stämman, som sist hålles, biträts av samtliga röstande och dessa tillika företrätt minst tre fjärdedelar av hela grundfonden.

Beslut om annan ändring av bolagsordningen, om bolagets uppgående i annat bankbolag eller om bolagets frädande i likvidation i andra fall än i 92 och 93 §§ sägs vare ej giltigt, med mindre samtliga aktieägare förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande bolagsstämmor, därav minst en ordinarie, och å den stämman, som sist hålles, biträts av minst två tredjedelar av de röstande. För giltighet av beslut om bolagets uppgående i annat bankbolag erfordras dessutom att beslutet godkänts av det utav bankinspektionen enligt 233 § förordnade ombudet. Ombudet må ej utan synnerliga skäl motsätta sig bolagsstämmans beslut.

Är för giltighet av beslut, varom nu är sagt, något ytterligare villkor bestämt i bolagsordningen, lände ock det till efterrättelse.

Å beslut om ändring av bolagsordningen skall sökas Konungens stadfästelse.

93 §.

Bankaktiebolag skall ock träda i likvidation,

- 1) då bolaget icke öppnat sin rörelse inom ett år från bolagets bildande;
- 2) då grundfonden ej blivit till hela sitt belopp inbetald inom ett år från det bolagets rörelse öppnades;
- 3) då antalet aktieägare nedgått under tjugu samt tillräckligt antal aktieägare ej inom tre månader inträtt;
- 4) då meddelad oktroj tilländagått, utan att ny oktroj beviljats;
- 5) då Konungen förklarar bolaget hava förverkat oktrojen;
- 6) då bolagets rörelse övertagits av annat bankbolag.

202 §.

210 §.

254 §.

1 mom. Bildas bankbolag eller ökas bankbolags grundfond för övertagande av annan bankrörelse, må andel i vad bolaget sålunda skall övertaga utgöra vederlag för aktie eller huvudlott i bolaget samt teckning ske med villkor, att sådant tillskott skall få göras; och gälle i övrigt i ty fall denna lags bestämmelser om bankbolags bildande och grundfonds ökning med följande tillägg och undantag:

- 1) Vid bankbolags bildande skall teckningslista och vid grundfondens ökning bolagsstämmans beslut om ökningen innehålla jämväl alla de om bankrörelsens övertagande träffade bestämmelserna. Vad under 3) i 8, 29, 120 eller 145 § stadgas föranleder icke därtill att värdet av det, som för aktie eller huvudlott skall tillskjutas

i annat än penningar, skall i teckningslista eller i bolagsstämmas beslut om ökning av grundfonden uppskattas till visst penningbelopp.

2) Där vid bankbolags bildande ej samtliga tecknare enligt bestämmelse i teckningslistan äro berättigade att för aktie eller huvudlott tillskjuta annat än penningar, äge å konstituerande stämman tecknare, vilken berättigats att göra tillskott i annat än penningar, ej deltaga i omröstning, som i 14 eller 126 § sägs; ej heller må sådan tecknare eller av honom tecknade eller eljest förvärvade aktier eller huvudlotter vid omröstningen tagas i beräkning.

3) Vad i 1 mom. av 31 eller av 147 § är stadgat äger ej tillämpning.

4) Har vad bolaget enligt bestämmelse i teckningslistan övertagit blivit uppskattat till oskäligt högt värde, vare de stiftare, som haft eller uppenbarligen bort hava vetskaper om att uppskattningen varit oskälig, pliktiga att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en.

Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande den senare i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet är ej för bolaget bindande.

5) Talan mot stiftare enligt vad ovan under 4) stadgats må ej anställas, sedan två år förflutit från bolagets registrering, utan så är, att talan grundas därpå, att brottslig handling blivit begången.

Inträffar konkurs inom två år från bolagets registrering, stånde konkursboet öppet att anställa talan, som nu sagts; och skall i ty fall talan anhängiggöras inom en månad från inställedagen eller, där tiden för talans anställande av bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

2 mom. Tillgång, som bankbolag på sätt i 1 mom. sägs övertagit, må icke vid dess införande i bolagets böcker åsättas oskäligt lågt värde.

3 mom. Har bankbolag övertagit annat bankbolags rörelse och finnes bland sistnämnda bolags tillgångar egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må den egendom, även om sådant fall ej är för handen, som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, förvärvas av det övertagande bolaget. Egendom, som bankbolag i enlighet med vad nu stadgats förvärvar, skall åter avyttras, så snart det lämpligen kan ske.

Denna lag skall träda i kraft den

Detta förslag har, såsom ovan nämnts, tillkommit efter utredning, som ägt rum med anledning av bankinspektionens skrivelse till Kungl. Maj:t av den 5 november 1915. I denna skrivelse har bankinspektionen framhållit önskvärdheten av åtskilliga ändringar i banklagen i och för reglering av vissa förhållanden, som äga samband med sådana fall, då en bank upphör med sin verksamhet och överlåter hela sin rörelse å en annan bank (s. k. banksammanslagning eller bankfusion).

Bankinspek-
tionens fram-
ställning om
ändringar i
86, 101, 103,
106, 202, 218,
220 och 223
§§ i bank-
lagen.

Skrivelsen inledes med en framställning om ändringar i 86, 101, 103, 106, 202, 218, 220 och 223 §§ banklagen i ändamål att lämpliga regler måtte i vissa närmare angivna hänseenden erhållas för likvidation av bank, som skall uppgå i en annan bank. Framställningen motiveras

därmed, att oaktat banklagen, på sätt framginge av 101 § 2 mom., 218 § 2 mom. och 254 §, godkände, att likvidation av bank skedde genom överlåtande av bankens samtliga tillgångar å en annan bank, de bestämmelser rörande banks likvidation, som funnes i lagen, så gott som uteslutande toge hänsyn till sådan likvidation, som skedde genom successiv realisation av tillgångarna, i följd varav de icke alltid lämpade sig för att användas å förstnämnda slag av likvidation.

Bland ifrågakvarande stadganden framhåller bankinspektionen först föreskriften i 3 mom. av 101 resp. 218 §, att banks egendom icke får under likvidation avyttras under hand på andra villkor än som det av bankinspektionen enligt 238 § förordnade ombudet godkänt. Bankinspektionen yttrar härom:

»Föryttring under hand, som vid vanlig likvidation lagstiftaren tydligen ansett komma att höra till undantagen, äger emellertid alltid rum vid fusion, där all bolagets egendom på villkor, som bolagsmännen godkänt i sammanhang med beslutet om likvidation, på en gång överlämnas till det övertagande bolaget. Likvidatorerna äga givetvis fog för att betrakta sig allenast såsom verkställare av fusionsbeslutet, och ett ingripande från det allmänna ombudets sida till förhindrande av beslutets genomförande saknar här berättigande. Ett dylkt ingripande torde väl i allmänhet ej heller behöva befaras, men ifrågakvarande bestämmelse ger dock ett ombud formell befogenhet att genom att vägra sitt godkännande omintetgöra en av bolagsmännen beslutad fusion. Och då ett likvidationsbeslut icke lär kunna efter registrering återkallas, kan konsekvensen därav bli, att likvidationen måste fullgöras genom successiv realisation av tillgångarna, något som i regel måste strida mot delägarnas intressen och i varje fall aldrig varit av dem avsett.»

I nära sammanhang härmed anför bankinspektionen:

I 86 § 2 mom. resp. 202 § 2 mom. synes böra uttryckligen stadgas, att beslut om bankbolags uppgående i annat bankbolag och om villkoren därför må fattas allenast på sätt i samma lagrum sägs. Om fusion av bolagsstämma beslutits, skola likvidatorerna icke hava att taga annan befattning med bolagets egendom än att överlämna densamma till det övertagande bolaget under de villkor och mot det vederlag, bolagsstämman fastställt. Då detta vederlag består av aktier eller lotter i det övertagande bolaget, skola delägare i det förra bolaget, vilka icke önska inträda såsom delägare i det senare, beredas ersättning för sin andel i det likviderande bolaget genom försäljning av motsvarande antal aktier eller lotter.»

Vidare yttrar bankinspektionen med avseende å 101, 103, 106, 218, 220 och 223 §§:

»Vid fusion är det i 106 resp. 223 § stadgade förbudet mot skiftande av bankbolags tillgångar före årsstämmingstidens utgång ur praktisk synpunkt såsom regel olämpligt. Stadgandet har tillkommit för att förhindra, det okända borgenärer, som under årsstämmingstiden anmäla sig, gå miste om betalning. Vid en fusion

ikläder sig emellertid det övertagande bolaget ansvaret för det likviderande bolagets samtliga förbindelser, och att under sådana förhållanden kräva, att en av aktier eller lotter i det övertagande bolaget bestående likvid skall i mer än ett år undanhållas delägarna i det likviderande, synes sakna fog.

Slutligen anmärkes, att stadgandena i 101, resp. 218 §, att likvidatorerna skola förteckna bolagets tillgångar och skulder, samt i 103, resp. 220 §, att särskild redogörelse skall av likvidatorerna lämnas sist två månader efter varje räkenskapsårs slut, sakna praktisk betydelse, då likvidation sker genom fusion med annan bank.

Nu berörda bestämmelser hava nog vid hittills förekommande fusioner lämnats åsido, men då en praxis icke bör få utbilda sig i strid med lagens bokstav, synes det förtjänt att tagas under övervägande, om icke genom särskilt stadgande ovanberörda bestämmelser böra undantagas från tillämpning vid bankbolags likvidation genom fusion med annat bankbolag.»

De sakkunniga.

I sitt den 30 juni 1916 avgivna betänkande konstatera de sakkunniga inledningsvis, att bankinspektionen icke ansett sig böra påkalla en fullständig reglering i lag av det sätt, på vilket en bank, som överläte sin rörelse å annan bank, skulle avvecklas, utan att dess framställning allenast avsåge att söka ernå vissa lättnader för banker, som ämnade företaga fusion. Härefter fortsätta de sakkunniga:

»Den del av bankinspektionens framställning, som rör sig kring 3 mom. av 101 resp. 218 § och 2 mom. av 86 resp. 203 §, avse uppenbarligen sådana fall, då en bank årnar frivilligt övergå i en annan bank. I brist på uttryckliga bestämmelser tillgår härvid i praxis undantagslöst så, att förstnämnda banks bolagsstämma, sedan styrelsen införskaffat antagligt anbud, beslutar, att bankens rörelse skall överlätas till anbudsgivaren på närmare angivna villkor ävensom att banken skall träda i likvidation. Likvidatorerna, som i ifrågavarande fall anses hava att verkställa bolagsstämmans beslut oförändrat, ombesörja härefter de övriga formaliteter, som äro av nöden för sammanslagningens fullbordande.

Som bankinspektionen påpekar vinnes icke med detta tillvägagångssätt fullständig säkerhet för att den bank, som träder i likvidation för att sammansluta sig med en annan bank, ernår sitt syfte. Bankinspektionen nämner som ett eventuellt hinder för fusionens genomförande stadgandet i tredje momentet av 101 resp. 218 §, att under likvidation banks egendom ej får avyttras under hand på andra villkor än som det av bankinspektionen enligt 238 § förordnade ombudet godkänt. Denna bankinspektionens uppfattning av berörda stadgande synes vara riktig, ehuru visserligen ett ingripande från ombudets sida näppeligen, på sätt bankinspektionen också själv antytt, lär vara att befara, när de delägare, som beslutat fusionen, handlat lojalt och icke avsett att på minoritetens bekostnad gynna egna intressen.

En annan omständighet, vilken enligt sakkunnigas förmenande är i vida högre grad ägnad att verka störande på utgången av en fusion, som företages under form av likvidation, är den synnerligen vidsträckt bestämmanderätt i fråga om bolagsegendomens realiserande, vilken under likvidationen tillkommer likvidatorerna. Likvidationen har till ändamål att förvandla bolagsegendomen i penningar eller i annat lämpligt vederlag och, ehuru i lagen ej uttryckligt utsagt, är det klart, att

det för likvidatorerna härvid gäller att för egendomen erhålla så stor valuta som möjligt. Uteslutande ur denna synpunkt hava likvidatorerna att företaga realisationen av egendomen. Någon bestämmelse att de i fråga om denna realisation skulle i något fall vara bundna av vad bolagsstämman beslutat finnes icke vare sig beträffande bolags likvidation i allmänhet eller såvitt angår likvidation av bankbolag. Utan hinder därav att banks bolagsstämma kan hava godkänt visst anbud om övertagande av bankens rörelse, äro således bankens likvidatorer förpliktade att pröva, huruvida anbudet är förmånligt för banken eller om gynnsammare resultat vunnas genom att realisera bankens tillgångar på annat sätt. Få likvidatorerna emottaga ett nytt anbud om övertagande av bankrörelsen, i vilket för denna bjudes högre vederlag, kunna likvidatorerna vara nödsakade att antaga det senare anbudet.

En sådan utgång av bankens trädande i likvidation skulle säkerligen icke hälsas med tillfredsställelse av dem, som biträtt likvidationsbeslutet i syfte att bankens rörelse skulle överlåtas till den av dem godkände anbudsgivaren. När en bank frivilligt överlåter sin rörelse till en annan bank, är nämligen i allmänhet vederlagets storlek icke ensamt avgörande, utan även andra synpunkter bruka komma i betraktande, t. ex. huruvida den övertagande banken är ägnad att kunna främja affärslivet i den eller de orter, där den andra banken idkat sin rörelse. En banks frivilliga uppgående i en annan bank sker därför, att ledning och delägare anse det fördelaktigt att sammanslutning sker just med den banken, och ehuru bolagsstämman i och för sammanslutningens realiserande beslutar att banken skall träda i likvidation, är därmed icke sagt att bolagsstämman vill gå med på att sammanslå banken med vilken som helst annan bank, endast denna betalar bra för att få övertaga rörelsen.

De banksammanslagningar, som hittills förekommit, hava visserligen kunnat genomföras i överensstämmelse med vederbörande bolagsstämmas beslut, men ansatser hava icke saknats att ointetgöra en planerad sammanslagning genom att framkomma med till synes högre anbud å den bankrörelse, som skolat överlåtas. Med hänsyn härtill torde bankinspektionens hemställan om fastställande av mera betryggande former för dessa operationers genomförande icke böra lämnas obeaktad.

Enligt de sakkunnigas förmenande borde bankrörelsens överlåtelse i och för banksammanslagning ske sålunda, att, sedan bolagsstämma fattat beslut om överlåtelsen, bankens styrelse hade att verkställa beslutet. Banken skulle vara pliktig att i och med överlåtelsens fullbordande träda i likvidation. Dess tillgångar utgjordes nu endast av de kontanta medel eller de aktier eller lotter, som erhållits i vederlag för den överlåtna rörelsen, och det bleve likvidatorernas uppgift att fördela dessa bland delägarna. En sådan ordning för rörelsens överlåtande komme att skilja sig från gängse praxis så till vida, att det bleve styrelsen och ej likvidatorerna som verkställde bolagsstämmans beslut, samt att bolagsstämman icke behövde besluta, att banken skulle träda i likvidation; likvidation *måste* äga rum, sedan överlåtelsen fullbordats. Denna olikhet skulle icke vålla några vanskligheter men komme att medföra de betydande fördelarna, att själva överlåtelsen icke fölle under de regler, som gälla för realisation av en likviderande banks tillgångar, och att vederbörande bank icke behövde träda i likvidation, förrän bolagsstämmans beslut om överlåtelsen vunnit laga kraft.

En ändring av tillvägagångssättet vid fusion i ovan antydda riktning torde emellertid kräva smärre tillägg till ett par stadganden i banklagen. Beslut om

bankens uppgående i en annan bank får tydligtvis icke av bolagsstämman fattas med enkel majoritet. Ett sådant beslut är i sak detsamma som ett beslut, att banken skall träda i likvidation, och för dess giltighet bör sålunda erfordras samma röstpluralitet som kräves beträffande ett beslut av sistnämnda innebörd. Överlåtelsens giltighet bör vidare vara beroende av samtycke från det enllgt 233 § förordnade allmänna ombudets sida. Såsom ovan nämnt får nämligen enligt tredje momentet i 101 resp. 218 § i banklagen banks egendom under likvidation ej säljas under hand på andra villkor än som det av bankinspektionen enligt 238 § förordnade ombudet godkänt. Detta stadgande har tillkommit för att hindra att bankens tillgångar avyttras på sådant sätt, att minoritetens rätt därigenom kränkes. Vid en överlåtelse under bolagets bestånd föreligger givetvis också fara för att minoritetens rätt kan bli lidande. Frånvaron i lagen av ett stadgande om de särskilda förutsättningar, som måste föreligga för att ett bolagsstämmans beslut om bankens uppgående i annan bank skall vara giltigt, är enligt de sakkunnigas förmenande främsta orsaken till uppkomsten av den för närvarande praktiserade ordningen för överlåtande av bankrörelse vid fusion. Man har haft en känsla av att bolagsstämman i dylika fall icke bör få fatta beslut med enkel pluralitet och har för den skull tillgripit den form för tillgångarnas realiserande, varom närmare föreskrifter funnos meddelade i lagen: likvidation. För att möjliggöra en övergång till det av sakkunniga här ovan skisserade förfaringssättet torde alltså böra i lagen införas ett stadgande om ifrågavarande särskilda förutsättningar. De föreslagna ändringarna i 86 resp. 202 § hava sin anledning häri. Vidare torde i 93 resp. 210 § böra föreskrivas, att rörelsens överlåtande skall åtföljas av bankens trädande i likvidation. Att för sådana fall, då en bank överlåter sin rörelse till annan bank mot vederlag av aktier eller lotter i denna, i lagen införa ett uttryckligt stadgande, att de delägare i den överlåtande banken, vilka icke önska inträda såsom delägare i den övertagande banken, skola beredas ersättning för sin andel i den överlåtande banken genom försäljning av motsvarande antal i vederlag bekomna aktier eller lotter, kan näppeligen vara behöfligt.»

Emot det sålunda framställda förslaget om tillägg till 86, 93, 202 och 210 §§ har en av de sakkunniga, revisionssekreteraren Gadde, reserverat sig, därvid han anfört:

»Enligt mitt förmenande är det fullständigt omöjligt att i lag uttryckligen giva en banks bolagsstämma rätt att överlåta bankens hela rörelse å annan bank utan att samtidigt i lagen införa bestämmelser, som bereda bankens borgenärer förmånsrätt i de överlåtna tillgångarna för deras fordringar hos banken eller annorledes skydda dessa borgenärs rätt, i händelse den övertagande banken skulle visa sig vara mindre solvent. De genomgripande omgestaltningar av förfarandet vid likvidation på grund av fusion, vilka skulle bli en följd härav, anser jag emellertid på samma grunder, som föranlett de sakkunniga att avstyrka bankinspektionens framställning om ändring i 106 resp. 223 § banklagen, icke böra företagas endast för att bolagsstämma må kunna erhålla nyssnämnda befogenhet. Det är nämligen min övertygelse att en av bolagsstämman beslutad överlåtelse av bankens rörelse, som verkligen är förmånlig för banken, även bör kunna av likvidatorerna verkställas.

då väl dessa vid utförandet av sitt uppdrag hava att taga hänsyn jämväl till bolagsstämmans önskningsar.

På nu anförda grunder anser jag, i motsats till de övriga sakkunniga, att i 86 resp. 202 § i banklagen icke böra införas några bestämmelser rörande bolagsstämmans rätt att besluta om bankens uppgående i annan bank och att som följd därav något tillägg till 93 resp. 210 § icke heller bör ske.

Emellertid bör man söka förhindra möjligheten av att en bank, som trätt i likvidation för att uppgå i annan bank, skulle nödgas fullfölja likvidationen, även om den tilltänkta sammanslagningen icke komme till stånd. Detta torde kunna ske genom ett stadgande, att bolagsstämman, om det med likvidationen åsyftade ändamålet icke uppnås, äger besluta att banken skall återupptaga sin verksamhet. Till ett sådant stadgande torde böra knytas bestämmelser om utseende av styrelse och revisorer samt om formerna för granskning av och talan å likvidatorernas förvaltning.

Det stadgande jag sålunda förordar lärer lämpligen kunna införas i banklagen såsom en ny 110 resp. 227 §. Plats härför kan beredas genom att foga nuvarande 109 resp. 226 § som ett andra moment till 108 resp. 225 § samt å dess plats i nummerföljden sätta nuvarande 110 resp. 227 §. Med anledning härav bör i 252 § hänvisning ske till 109 och 226 §§ i stället för till 110 och 227 §§.

Det av mig förordade stadgandet lyder:

110 (227) §.

Har bankaktiebolag (solidariskt bankbolag) trätt i likvidation i syfte att överlåta sin rörelse å annan bankinrättning och möter sedermera hinder för överlåtelser, äger bolagsstämman besluta, att bolaget skall fortsätta sin verksamhet. I ty fall välje bolagsstämman styrelse och revisorer för tiden intill nästa ordinarie bolagsstämma.

När sådant beslut fattats som i 1 mom. sägs, skola likvidatorerna, så snart ske kan, å bolagsstämma framlägga redovisning för sin förvaltning. Rörande behandling av frågan om ansvarsfrihet åt likvidatorerna samt om rätt att tala å likvidatorernas förvaltning äge vad i 80—83 och 85 (196—199 och 201) §§ finnes stadgat motsvarande tillämpning.

Bolagsstämmans beslut om fortsättande av bolagets verksamhet skall av styrelsen, ofördröjligen anmälas för registrering.»

Rörande den av bankinspektionen förordade ändringen i 106 och 223 §§ yttra de sakkunniga:

»Vad angår det i 106 resp. 223 § stadgade förbudet mot skiftande av bankbolags tillgångar före årsstämmingstidens utgång, så är naturligtvis ett sådant förbud av föga värde vid fusion, framför allt i sådana fall, då den likviderande bankens tillgångar endast utgöras av de aktier eller huvudlotter, som bekommit i vederlag av den andra banken för den övertagna rörelsen. Om sistnämnda banks ekonomiska ställning är sådan, att den icke är i stånd att gälda den övertagna rörelsens skulder, äro ju berörda aktier värdelösa och kunna icke erbjuda den likviderade banks borgenärer någon utsikt till att ur dem utfå betalning för sina fordringar.

En ändring av 106 resp. 223 § i den av bankinspektionen antydda riktning

bör dock enligt sakkunnigas förmenande icke ske nu, emedan den icke lämpligen kan företagas ensamt för sig. För den händelse nämligen genom det ifrågavarande förbudets uteslutande från tillämplighét vid fusion en början gjordes till att vid likvidation, som äger rum med anledning av fusion, till borgenärernas skyddande i lag stadga andra regler än de, som gälla för likvidation i allmänhet, borde konsekvensen med nödvändighet kräva att man ginge vidare och tillsägo, huruvida icke även i andra hänseenden särskilda stadganden i berörda syfte voro behöfliga vid likvidation på grund av fusion. Härvid komme det med all sannolikhet att befinnas, att det erfordrades vissa mera genomgripande förändringar i de nuvarande likvidationsbestämmelserna för att i lagen erhålla ett verksamt skydd emot att en banks borgenärer icke skulle kunna bli lidande på att bankens samtliga tillgångar, vilka ju utgjorde säkerhet för borgenärernas fordringar, överlätos på en annan bank.

Följden av ovannämnda förbuds uteslutande från tillämpning vid fusion skulle alltså bli att i lagen infördes en serie specialbestämmelser för likvidation på grund av fusion, enligt vilken sådan likvidation måste verkställas på ett betydligt omständligare sätt än det som för närvarande praktiseras. De besvärligheter, detta skulle medföra för vederbörande banker, komme säkerligen icke att uppvägas av den skäligen obetydliga fördel, som de kunde hava av förbudets borttagande. Någon tvingande nödvändighet att med hänsyn till borgenärerna i lagen införa särskilda regler om likvidation på grund av fusion torde icke föreligga. Det hittills praktiserade förfarandet har icke lett till några missöden eller gjorts till föremål för några allvarligare anmärkningar. Samma förfarande användes vid tiden för utarbetandet av den nu gällande lagen om bankrörelse, utan att det då ansågs nödigt att i lagen införa bestämmelser, genom vilka förfarandet omreglerades. Efter lagens antagande har icke heller någon omständighet tillkommit, som kunde motivera en omreglering i berörda hänseende. Ej heller har vare sig från bankinspektionen eller från annat håll förports någon önskan i sådan riktning. En dylik omreglering synes därför de sakkunniga icke böra för närvarande äga rum, och följaktligen anse sig de sakkunniga icke heller kunna förorda bifall till den ändring i 106 resp. 223 §, varom bankinspektionen gjort framställning.»

Beträffande bankinspektionens framställning så vitt angår 101 § 1 mom., 103 §, 218 § 1 mom. och 220 § heter det i de sakkunnigas betänkande:

»De av bankinspektionen ifrågasatta ändringarna i 101 och 103 resp. 218 och 220 §§ i syfte att vid likvidation, som sker i anledning av fusion, befria likvidatorerna från skyldighet att upprätta förteckning över tillgångar och skulder ävensom att avlämna årsredogörelse för förvaltningen synas de sakkunniga vara av mera underordnad betydelse och icke böra ifrågakomma annat än i sammanhang med en fullständig reglering i lag av förfaringssättet vid fusion.»

Bank-
föreningens
styrelse.

Svenska bankföreningens styrelse har beträffande de sakkunnigas förslag yttrat, att styrelsen icke hade något att i huvudfrågan däremot erinra, men ansågo borgenärernas rätt böra bättre tillgodoses än som skett i förslaget, för vilket ändamål styrelsen föresloge, att i lagen måtte införas bestämmelser därom, att beslut om fusion skulle kungöras

i allmänna tidningar, att fusionen icke finge verkställas tidigare än sex månader efter det kungörelse därom blivit i allmänna tidningar införd samt att borgenär hos den bank, som beslutat uppgå i annan bank, skulle, oberoende av vad eljest kunde vara stadgat angående uppsägningstid, äga rätt uppsäga sin fordran till betalning efter fyra månader, därest uppsägningen skedde senast en månad efter det beslutet om fusion blivit i allmänna tidningarna kungjort.

Bankinspektionen har förordat de föreslagna tilläggen till 86, 93, 202 och 210 §§ samt förklarat sig anse den av reservanten uttalade betänkligheten mot att införa dessa bestämmelser utan att samtidigt giva föreskrifter till skydd för borgenärernas rätt sakna reellt underlag, då genom sagda tillägg en borgenär icke torde komma att försättas i sämre läge än han intoge enligt gällande lag. Enligt bankinspektionens åsikt torde i varje fall, därest de av bankföreningens styrelse föreslagna lagbestämmelserna om kungörande av fusionsbeslut, om tiden för dess verkställande och om borgenärs rätt att i anledning av sådant beslut uppsäga sin fordran till betalning vunne beaktande, syftet med reservantens framställning vara tillgodosett, enär sagda bestämmelser, vilka bankinspektionen funnit synnerligen välbetänkta, skulle bereda borgenär rådrum att eventuellt utsöka sin fordran, innan tillgångarna överlätas samt sålunda vore ägnade att bereda borgenärerna förstärkt rättsskydd. Vidare har bankinspektionen förklarat, att då de ändringar i 101 § 1 mom., 103 §, 106 §, 218 § 1 mom., 220 § och 223 §, varom framställning gjorts i bankinspektionens ovanomförmälda skrivelse, icke torde återverka på något annat lagstadgande och då en praxis icke borde få utbilda sig i strid med lagens bokstav, de ifrågavarande ändringarna alltjämt av bankinspektionen förordades.

*Bank-
inspektionen.*

Slutligen har de sakkunnigas förslag att för giltighet av beslut om banks uppgående i annan bank godkännande skulle krävas av det utav bankinspektionen enligt 233 § förordnade ombudet såväl av bankföreningens styrelse som av bankinspektionen gjorts till föremål för anmärkningar och olika förslag framställtts rörande ett lämpligare sätt att tillgodose minoritetens rätt.

Då jag nu övergår till att uttala min egen uppfattning i föreliggande frågor, anhåller jag att först få yttra mig beträffande bankinspektionens framställning om ändring i 106 resp. 223 §.

*Departements-
chefen.*

I praxis tillgår vid avvecklingen av den bank, som uppgår i en annan bank, i regel så, att, så snart fusionsavtalet kommit till stånd

och banken trätt i likvidation, likvidatorerna i utbyte mot det överenskomna vederlaget överlämna bankens samtliga tillgångar till den andra banken, som därefter har att sörja för att den likviderande bankens borgenärer få betalt för sina fordringar. Utgöres, såsom vanligen är fallet, det av den övertagande banken lämnade vederlaget utav aktier eller lotter i denna bank, pläga likvidatorerna i regel omedelbart efter emottagandet av dessa aktier eller lotter fördela dem bland den likviderande bankens delägare. Likvidatorerna anse sig så mycket mera berättigade härtill som ifrågavarande aktier eller lotter icke för den likviderande bankens borgenärer representera något självständigt värde. Ty om den övertagande bankens ställning skulle vara så undergrävd, att den icke enligt sitt åtagande kan gälda nämnda borgenärers fordringar, äro naturligtvis aktierna eller lotterna i banken värdelösa.

Bankinspektionens mening är nu, att lagen borde uttryckligen tillstadsja en fördelning före årsstämmingstidens utgång av i vederlag lämnade aktier eller lotter i den övertagande banken. Visserligen skulle, som nämnts, ett dylikt medgivande icke i och för sig inverka på den likviderande bankens borgenärers rätt. Men det torde dock icke, på sätt bankinspektionen gent emot vad de sakkunniga yttrat gör gällande, kunna utan vidare intagas i lagen. Ty även om det i 106 resp. 223 § stadgade förbudet mot skiftande av tillgångarna före årsstämmingstidens utgång, vilket avsetts att vara till skydd för en likviderande banks borgenärer, icke är för sitt ändamål tillräckligt, när bankens rörelse överlåtes mot vederlag av aktier eller lotter i den övertagande banken, synes det mig vara uppenbart, att detsamma icke kan för sagda fall uttryckligen sättas ur tillämpning, med mindre i lagen i stället införes ett annat stadgande till skydd för borgenärerna i detta fall. Ett dylikt stadgande åter komme otvivelaktigt att draga med sig betydande förändringar i det för närvarande praktiserade förfarandet vid likvidation i anledning av fusion. Enligt mitt förmenande är emellertid den utav bankinspektionen förordade lagändringen icke av sådan vikt, att för möjliggörandet av dess genomförande någon mera omfattande reglering av berörda förfarande bör ske. Till stöd för denna min mening åberopar jag de grunder, som de sakkunniga i sådant hänseende anfört. I sitt yttrande över de sakkunnigas betänkande har visserligen bankföreningens styrelse själv föreslagit införandet i lagen av bestämmelser, avseende att betrygga den likviderande bankens borgenärers rätt. Detta förslag torde emellertid mera hava tillkommit för att anvisa en utväg till lösning av det genom bankinspektionens framställning väckta spörsmålet än på grund av ett verkligt behov. Med det sätt, varpå vårt lands banker övervakas, torde

en banks borgenärer näppeligen behöva frukta obehagliga överraskningar i nu omhandlade avseende.

I likhet med de sakkunniga anser jag mig alltså icke kunna tillstyrka bifall till bankinspektionens ifrågavarande framställning.

Beträffande bankinspektionens framställning, såvitt angår 101 § 1 mom., 103 §, 218 § 1 mom. och 220 §, delar jag de sakkunnigas uppfattning. Det av bankinspektionen anförda skälet, att en praxis icke borde få utbilda sig i strid med lagens bokstav, vilket av bankinspektionen åberopats såväl i denna del som vid dess förenämnda framställning om ändring å 106 och 223 §§, synes mig knappast äga giltighet, ty ifrågavarande stadganden hava uppenbarligen icke avfattats med hänsyn till sådana fall, då den likviderande bankens rörelse överlättes mot vederlag av andelar i den övertagande banken.

De ändringar, som av majoriteten inom de sakkunniga föreslagits i 86, 93, 202 och 210 §§, synas mig icke vara i någon högre grad av behovet påkallade. Huvudsakliga anledningen till att fråga om dem uppstått tyckes vara fruktan för att en av banks bolagsstämma beslutad överlåtelse av bankens rörelse å annan bank skulle kunna ominutetgöras därigenom, att, sedan förstnämnda bank trätt i likvidation, likvidatorerna funne sig föranlättna att antaga ett enligt deras förmenande gynnsammare anbud å den ifrågavarande bankrörelsen. Enligt min mening äro emellertid dessa farhågor ogrundade. Att likvidatorerna, därest ett dylikt anbud inkommer, äro pliktiga att inhämta bolagsstämmas mening och rätta sig efter dess föreskrifter, om de ej strida mot lag eller bolagsordningen, lär näppeligen kunna sättas ifråga. Lämpligast synes mig fördenskull vara, att tillsvidare låta bankfusioner försiggå på samma sätt som hittills och vänta med att lagstifta om de förutsättningar, under vilka bolagsstämma äger fatta giltigt beslut om rörelsens överlåtande, tills det anses behöfligt att i lag mera fullständigt reglera förhållandena vid fusion.

Även om från likvidatorernas sida hinder icke torde komma att möta för fullbordandet av en fusion, för vars genomförande bank trätt i likvidation, är det naturligtvis icke fullständigt uteslutet, att dylika hinder kunna uppstå av annan anledning. Bankinspektionen har i sådant hänseende erinrat om den vetorätt, som tillkommer bankinspektionens ombud, och klart är, att även andra omständigheter kunna träda hinderande emellan. För att förebygga de olägenheter, som härvid skulle kunna uppstå för delägarna i den likviderande banken, vilka ju, sedan likvidationsbeslutet blivit registrerat, icke mera kunna återkalla detsamma,

har i den reservation, som en av de sakkunniga avgivit mot majoritetens förslag, förordats införandet i lagen av ett stadgande, enligt vilket delägarna i en likviderande bank i nu avsedda fall skulle äga besluta att fortsätta bankens verksamhet. Då emellertid ett dylikt stadgande säkerligen endast i sällsynta undantagsfall skulle komma till användning samt för delägarna i den likviderande banken alltid lärer stå öppen den utvägen att bilda en ny bank, som övertager och fortsätter den likviderande bankens verksamhet, och desamma följaktligen icke kunna bliva utsatta för några allvarligare olägenheter därigenom, att beslutet att träda i likvidation icke kan återkallas, synes mig det ifrågavarande stadgandet kunna undvaras.

254 § 1 mom.
banklagen.

Bank-
inspektionen.

De sak-
kunniga.

Bankinspektionens skrivelse av den 5 november 1915 innehåller vidare en framställning om införande i 254 § banklagen av en bestämmelse, att i de fall, som i sagda paragraf avses, stadgandet under 3) i 29 resp. 145 § banklagen icke skall äga tillämpning.

Med anledning härav hava de sakkunniga föreslagit, att i 254 § måtte i sammanhang med den under 1) meddelade föreskriften, att vid bankbolags bildande teckningslista och vid grundfondens ökning bolagsstämman beslut om ökningen skulle innehålla jämväl alla de om bankrörelsens övertagande träffade bestämmelserna, måtte intagas ett förtydligande tillägg av innehåll, att vad under 3) i 8, 29, 120 eller 145 § stadgades icke föranledde därtill, att värdet av det, som för aktie eller huvudlott skulle tillskjutas i annat än penningar, skulle i teckningslista eller i bolagsstämman beslut om ökning av grundfonden uppskattas till visst penningbelopp.

De sakkunniga yttra härom i sitt betänkande:

»Bankinspektionens framställning är enligt vad de sakkunniga hava sig bekant föranledd därav, att inför bankinspektionen den uppfattningen hävdats, att på grund av ingressen till 254 § banklagen, jämförd med stadgandet under 3) i 29 resp. 145 § i samma lag, vid ökning av grundfonden för övertagande av annan bankrörelse bolagsstämman beslut om ökningen även i de fall, då vederlaget för de nya aktierna eller huvudlotterna icke skall utgå i penningar, måste innehålla uppgift om vederlagets penningvärde eller, med andra ord, om den kurs, till vilken de nya aktierna eller huvudlotterna emitteras.

Bankinspektionen anser det icke vara möjligt för den övertagande banken att redan före övertagandet skaffa sig så noggrann upplysning om berörda värde, att det bör förefinnas skyldighet att lämna uppgift därom i beslutet om ökning av grundfonden. De sakkunniga äro av samma mening. En bank, som övertager annan bankrörelse, äger i allmänhet först sedan övertagandet ägt rum möjlighet att så noga granska den andra rörelsens tillgångar och skulder, att penningvärdet

av vad som skall övertagas kan exakt beräknas. Följaktligen kunde, därest i förevarande hänseende skyldighet att lämna uppgift förefunnnes, bank, som övertog annan bankrörelse mot valuta av egna aktier eller huvudlotter och på grund därav måste öka sin grundfond, bliva tvungen att i bolagsstämmans beslut angiva ett mer eller mindre godtyckligt valt belopp såsom det, som skulle för aktie eller huvudlott inbetalas. Ett utelämnande av uppgiften kunde nämligen tänkas giva upphov till förvecklingar, t. ex. invändning att bolagsstämmans beslut om ökningen vore ogiltigt. Tydligt är emellertid, att intagande i bolagsstämmobeslutet av en dylik godtycklig uppgift icke blott vore fullständigt meningslöst utan även kunde verka vilseledande. En sådan uppgift kunde för övrigt medföra olägenheter även för den övertagande banken själv. Det kan således t. ex. tänkas, att om det värde, som enligt uppgiften vederlaget för de nyemitterade aktierna eller lotterna skulle hava, översköte det belopp, varå aktierna eller lotterna lydde, mot banken framställdes yrkande därom, att banken skulle lägga överskottet till sin reservfond. För den händelse vederlagets värde i verkligheten vore lägre än av den i bolagsstämmans beslut intagna uppgiften framginge, vore ett dylikt yrkande detsamma som ett krav på att banken skulle genom minskad utdelning eller annorledes genom ändrad disposition av sin vinst bereda sig medel att, i den mån vederlaget icke försloge därtill, öka reservfonden med ett belopp, motsvarande ovannämnda fingerade överskott. Då bank enligt 2 mom. av 40 resp. 156 § banklagen icke är skyldig att till sin reservfond lägga mer än vad som för aktier eller huvudlotter *erhållits* utöver det belopp, varå de lyda, eller, med andra ord, skillnaden mellan aktiernas eller huvudlotternas paribelopp och vederlagets verkliga värde, är det väl ej troligt att ett yrkande av ovannämnda innebörd skulle, därest banken kunde styrka sagda värde, vinna bifall, men sådana yrkanden skulle kunna framkomma i syfte att trakassera en bank.

En skyldighet att vid ökning av banks grundfond för övertagande av annan bankrörelse i bolagsstämmans beslut om ökningen intaga uppgift om penningvärdet av vad som för aktie eller huvudlott skall tillskjutas i annat än penningar torde alltså vara mera till skada än till nytta.

Enligt sakkunnigas uppfattning torde ej heller lagen avse att ålägga någon sådan skyldighet, lika litet som skyldighet att vid bankbolags bildande för övertagande av en bankrörelse i teckningslistan intaga enahanda slags uppgift. Avfattningen av stadgandet under 3) i 29 resp. 145 § banklagen och av motsvarande stadgande i fråga om bankbolags bildande, 8 resp. 120 § under 3), liksom det sammanhang, vari dessa stadganden förekomma, giver vid handen, att de tillkommit uteslutande med tanke på sådana fall, då för de emitterade aktierna eller huvudlotterna betingats vederlag i penningar. Visserligen heter det i ingressen till 254 § banklagen, att i fall, varom där förmäles, banklagens bestämmelser om bankbolags bildande och grundfonds ökning skola gälla allenast med vissa undantag, och bland de uppräknade undantagen nämnas icke ifrågavarande stadganden i 8, 29, 120 och 145 §§. Men meningen med ingressen till 254 § kan icke vara annan än att där omförmälda bestämmelser skola tillämpas endast när det är möjligt och lämpligt. Sålunda synes det, vad nu särskilt angår stadgandena under 3) i 8, 29, 120 och 145 §§, naturligt att de i sådana fall, då vederlaget för en del av de emitterade aktierna skall utgå i penningar och för återstoden på annat sätt, äga tillämpning

vid sidan av bestämmelsen under 1) i 254 §, men att, när vederlaget för samtliga aktier skall utgå i annat än penningar, sistnämnda bestämmelse ensamt tillämpas.

Sakkunnigas åsikt i denna fråga bestyrkes av gängse praxis. Enligt uppgift från kungl. patent- och registreringsverket har nämligen där städse gjort sig gällande den uppfattningen, att vad under 3) i 8, 29, 120 och 145 §§ stadgas icke äger tillämpning i fråga om vederlag, som skall utgå i annat än penningar.

Då emellertid lagens mening i förevarande fall onekligen icke är fullt tydlig och banksinspektionen håller för nödigt att åtgärder vidtagas för undvikande av missförstånd, hava sakkunniga ansett sig böra föreslå, att ett förtydligande tillägg intages under 1) i 254 §. Av vad ovan anförts torde framgå, att syftet med det föreslagna tillägget ingalunda är att uppmuntra vederbörande bankstyrelser att i de fall, varom fråga är, ur teckningslista eller bolagsstämmobeslut utesluta varje upplysning om vederlagets värde. Det föreslagna tillägget avser endast att utmärka, att en bankstyrelse icke är skyldig att lämna andra upplysningar eller ikläda sina upplysningar en mera bestämd form än styrelsen är i stånd till.»

*Bankföreningens styrelse.
Bankinspektionen.*

Emot det av de sakkunniga föreslagna tillägget har bankföreningens styrelse icke haft något att erinra; och har banksinspektionen emot det samma allenast anmärkt, att det icke syntes vara fullt klart formulerat och att syftet med tillägget torde bättre och enklare uppnås därigenom, att i 254 § inrycktes en bestämmelse, att vad under 3) i 8, 29, 120 och 145 §§ vore stadgat icke ägde tillämpning.

Departementschefen.

För min del anser jag mig böra förorda, att i ovan angivna syfte ett tillägg sker till 254 §. Vad angår tilläggets avfattning, så synes mig den form, banksinspektionen föreslagit, till äventyrs kunna föranleda den missuppfattningen, att samtliga övriga bestämmelser i de fyra uppräknade lagrummen enligt lagens mening borde tillämpas i de fall, varom 254 § handlar. Uppenbart är emellertid att så icke kan vara förhållandet t. ex. med bestämmelsen under 2) i 29 och 145 §§. Den av de sakkunniga använda formuleringen synes därför vara att föredraga.

254 § 2 mom. banklagen.

Bankinspektionen.

De sakkunnigas förslag att såsom ett andra moment av 254 § banklagen skulle införas en bestämmelse därom, att vid banksammanslagning de från den likviderande banken övertagna tillgångarna icke finge vid deras införande i den övertagande bankens böcker sättas oskäligt lågt värde, är föranlett av en utav banksinspektionen i dess skrivelse av den 5 november 1915 gjord framställning, att den övertagande bankens rätt att göra avskrivningar å dylika tillgångar borde närmare begränsas.

Den av banksinspektionen sålunda väckta frågan står i nära samband med föreskriften i 2 mom. av 40 resp. 156 § banklagen, att till reservfonden alltid skall läggas vad vid teckning av aktier eller lotter

må hava för aktierna eller lotterna erhållits utöver det belopp, varå de lyda. Detta stadgande gäller naturligtvis varje slag av vederlag för emitterade aktier eller lotter, ej blott det, som influtit i kontanta penningar. Bankinspektionen konstaterar emellertid, att så länge det står bank öppet att å övertagna tillgångar verkställa hur stora avskrivningar som helst, banken häri äger en utväg att undandraga sin reservfond vad densamma rätteligen tillkommer.

Bankinspektionen yttrar härom:

»Det är tydligt, att vederlaget för de aktier eller lotter, som det övertagande bolaget utlämnar, motsvarar det belopp, varmed de övertagna tillgångarna överstiga de övertagna skulderna. Härmed är dock ej angiven någon grund för beräkning av dessa tillgångars värde. Det har ifrågasatts, att vederlaget skall beräknas till beloppet av den likviderande bankens fonder och i övrigt reserverade medel enligt senaste balansräkning. Detta är emellertid icke hållbart, emedan denna balansräkning grundas på en uppskattning av tillgångarna, som verkställts av den likviderande banken och tydligen icke kan vara bindande för den övertagande banken. Denna har utan tvivel rätt att å de övertagna tillgångarna verkställa de avskrivningar, som kunna finnas erforderliga, och detta utan avseende därå, att genom dessa avskrivningar överskottet, som skall utgöra vederlag för de för fusionen emitterade aktierna, nedgår under beloppet av det likviderande bankbolagets bokförda fonder. Enligt gällande lag torde nämligen annan limit för sådana avskrivningar icke finnas än den, som framgår av bestämmelsen, att en banks grundfond skall anses ökad med sammanlagda beloppet av nyemitterade aktier; de övertagna tillgångarna få således icke nedskrivas så starkt, att de icke lämna ett överskott utöver skulderna, som fullt motsvarar sammanlagda beloppet av de emitterade aktierna. Att icke alltför kraftiga avskrivningar göras är emellertid av vikt så till vida, att den övertagande bankens reservfond därigenom faktiskt kan gå miste om det tillskott, som den enligt lag skall erhålla i vad vid en emission betingas för aktie utöver dess nominella belopp. Ty den övertagande banken är ju oförhindrad att såsom årsvinst redovisa och därefter utdela allt vad som inflyter å de avskrivna tillgångarna. ehuru det i själva verket utgjort valuta för de emitterade aktierna och sålunda bort föras till reservfonden.»

I den motivering, som de sakkunniga givit det föreslagna stadgandet, heter det bland annat:

De sakkunniga.

»Genom ett stadgande sådant som det föreslagna nödgas vederbörande bank värdesätta övertagna tillgångar utan hänsyn till de värden, vartill de varit bokförda hos den övertagna bankrörelsen. En tillgång, som förut varit bokförd till mycket lågt belopp, kan följaktligen komma att i den övertagande bankens böcker upptagas till betydligt högre belopp. Då ifrågavarande värdesättning skall äga rum redan vid de övertagna tillgångarnas införande i den övertagande bankens böcker, kan ur dessa omedelbart hämtas upplysning om hur mycket som erhållits för de emitterade aktierna utöver deras parivärde. Misstänkes en övertagen tillgång vara uppskattad oskäligt lågt, kan ett ingripande för rättelses vinnande i allmänhet företagas utan

att man behöver vänta tills den ifrågavarande tillgången förvandlats i penningar. Att undersökning rörande värdet sålunda framtvingas på ett tidigt stadium underlättar naturligtvis mestadels i hög grad anskaffandet av erforderlig utredning. För den händelse emellertid det skulle visa sig svårt att omedelbart efter införandet i bankens böcker påvisa, att en viss tillgång upptagits till oskäligt lågt värde, lägger stadgandet icke hinder i vägen för att hänsyn må tagas jämväl till bevisning, som senare låter sig åvägabringas. Om t. ex. avskrivning företagits å en fordran på grund av utlämnat lån, kan det hända, att frågan, huruvida åtgärden varit befogad, icke kan avgöras, förrän det visat sig, om lånet inbetalas med sitt ursprungliga belopp eller icke.

Man torde kunna förutsätta, att bankspektionen vid övervakandet av stadgandets efterlevnad, till undvikande av ett osäkerhetstillstånd, som kunde hava sina betänkliga sidor, iakttagit att, därest emot värdesättningen av en viss tillgång anmärkning icke framställes, då bankspektionen första gången efter tillgångens införande i bankens böcker granskar dennas förvaltning och räkenskaper, värdesättningen sedermera endast i undantagsfall må göras till föremål för klander.

Har däremot riktigheten av åsatt värde redan från början blivit av bankspektionen ifrågasatt, men emot bankens bestridande anmärkningens riktighet icke kunnat till fullo ådagaläggas, läser frågan därom böra få stå öppen tills vidare.

Att det i många fall kan erbjuda stora svårigheter att överhuvud. vare sig tidigare eller senare, bestämma en viss tillgångs värde vid en given tidpunkt är uppenbart. Men detta läser icke rimligen kunna åberopas som skäl mot det föreslagna stadgandet. Sådana svårigheter torde vara i lika hög grad till finnandes, vilka bestämmelser än uppställas för att i fråga om sådana fall, då betalningen för emitterade aktier icke skall erläggas kontant, suppleras regeln i 2 mom. av 40 resp. 156 § banklagen.»

Bankföreningens
styrelse.

Bankföreningens styrelse har icke något att erinra mot de sakkunnigas förslag.

Bankinspektionen.

Bankinspektionen yttrar rörande detsamma:

»Utvägen synes väl funnen, men normen för värdesättningen är knappast riktigt angiven, då det heter, att ifrågavarande tillgång 'må icke vid dess införande i bolagets böcker åsättas oskäligt lågt värde'. Enligt 40 resp. 156 § banklagen skall nämligen till reservfonden alltid läggas vad vid emission må hava erhållits över pari; och då vederlag lämnas i annat än penningar, skall uppenbarligen detta vederlag uppskattas till *sitt verkliga värde*, och det överskott utöver de emitterade aktiernas eller lotternas parivärde, som därvid må uppkomma, läggas till reservfonden. Vi förmena därför, att ifrågavarande bestämmelse bör lyda sålunda: 'Tillgång, som bankbolag på sätt i 1 mom. sägs förvärvat, må vid övertagandet icke i räkenskapen upptagas under verkliga värdet.' Om nu här anmärkes, att detta värde i vissa fall svårigen kan fastställas, så erinras att det heller icke kan utrönas, om och i vad mån ett värde är 'oskäligt lågt', med mindre ett verkligt värde fastslås. Och för övrigt har gällande lag utgått från att en sådan värdesättning kan ske, då i fråga om balansräkning stadgas, att tillgångarna där icke må upptagas över 'sina verkliga värden'.»

Departementsschefen.

Den förebragta utredningen synes mig hava ådagalagt nödvändig-

heten av att i lag begränsa banks rätt att i förevarande hänseende företaga avskrivningar. Vad angår avfattningen av det erforderliga stadgandet, läser vad bankinspektionen anmärkt mot de sakkunnigas förslag icke kunna fränkännas berättigande, och förordar jag därför, att stadgandet formuleras på i huvudsak det sätt, bankinspektionen angivit.

Syftet med den bestämmelse, vilken av de sakkunniga föreslagits skola inflyta såsom ett tredje moment i 254 § banklagen, är att tillmötesgå en av bankinspektionen i dess skrivelse av den 5 november 1915 gjord, så lydande framställning:

254 § 3 mom.
banklagen.

»Bankinspektionen vill ifrågasätta, att vid fusion mellan bankbolag bland det likviderande bolagets tillgångar befintlig egendom må övertagas utan hinder av bestämmelsen i 46 resp. 162 §§ banklagen. Det i berörda lagrum intagna förbudet för bankbolag att annorledes än under särskilt angivna omständigheter förvärva viss egendom har hittills vid fusioner föranlett till bildande av s. k. dotter- eller sidobolag till det övertagande bolaget, å vilka hos det likviderande bolaget befintlig sådan egendom överlåtits. Emellertid synes det ganska rimligt, att det övertagande bolaget i förevarande avseende tillerkännes samma rätt som det likviderande; och då, såsom bankinspektionen tidigare haft anledning framhålla, bildandet av dylika dotter- och sidobolag till banker böra såvitt möjligt inskränkas, framstår även ur denna synpunkt en lagändring i angiven riktning såsom önskvärd.»

Bank-
inspektionen.

Rörande den föreslagna bestämmelsen anföra de sakkunniga i sitt betänkande:

De sak-
kunniga.

»Bestämmelsen bör avse allenast sådana fall, då bankbolag sammanslås med eller övertages av annat bankbolag; härigenom vinnes garanti för att egendom, som bankbolag i regel icke må förvärva, icke i allt för stor utsträckning ingår bland de övertagna tillgångarna.

Den avvikelse från gällande lag, som den föreslagna bestämmelsen innebär, bör naturligtvis icke göras större än omständigheterna verkligen kräva. Bank, som jämlikt ifrågavarande bestämmelse förvärvat egendom, må därför icke behålla denna längre än till dess banken är i tillfälle avhända sig den på antagliga villkor. Att i lagen närmare angiva, när detta skall anses vara fallet, låter sig emellertid svårigen göra. Med anledning härav har i det föreslagna stadgandet endast införts en föreskrift att egendom skall avyttras, så snart det lämpligen kan ske. Bankinspektionen torde med stöd av denna föreskrift kunna öva påtryckning på bank, som tövar att avhända sig övertagen egendom. Givetvis bör skyldighet att avyttra egendomen i varje fall föreligga, när för densamma kan uppnås sådant pris, att den bank, från vilken egendomen övertagits, skulle, om den fortfarande ägt bestånd och haft egendomen kvar, varit pliktig att avhända sig densamma.»

Bankföreningens styrelse har icke haft något att erinra i anledning av förslaget, men bankinspektionen anför beträffande detsamma följande:

Bank-
föreningens
styrelse.

»Lika med bankinspektionen anse de sakkunniga önskvärt att det vid fusion mellan banker beredes möjlighet för den övertagande banken att utan hinder av stadgandena i 46, resp. 162 § i banklagen förvärva den andra bankens tillgångar.

Bank-
inspektionen.

I motiven förmäles, att bank dock icke bör få behålla sålunda förvärvad egendom 'längre än till dess banken är i tillfälle avhända sig den på antagliga villkor'. När detta skall anses vara fallet anse de sakkunniga icke kunna i lagen närmare angivas, utan hava åt den föreslagna bestämmelsen givit den lydelse, att egendom, varom nu är fråga, 'skall avyttras så snart det lämpligen kan ske'.

Bankinspektionen uttalar i sin skrivelse, att det övertagande bolaget bör i detta hänseende tillerkännas 'samma rätt' som det likviderade, och i överensstämmelse härmed bör väl saken rätteligen ses så, att den övertagande banken helt inträder i den likviderande bankens ställning till ifrågakvarande egendom och därför skall vara skyldig att avyttra egendomen, då en sådan skyldighet skulle hava inträtt för den likviderande banken, varken förr eller senare. Det naturliga i en sådan anordning framträder särskilt klart i fall, då, såsom vid bankaktiebolaget Stockholm—övre Norrlands omvandling till aktiebolaget Norrlandsbanken, den övertagande banken tillkommit allenast för att fortsätta det övertagna institutets rörelse. Då vidare de tillgångsposter, varom här är fråga, förvärvats under exceptionella förhållanden, måste det antagas, att de äro ganska fåtaliga, och vid sådant förhållande bör det ej möta synnerliga svårigheter för den övertagande banken att vid fusionstillfället ur den övertagna bankens böcker förvissa sig om de värden, till vilka försäljning måste ske. Det synes således icke finnas anledning att här tillskapa en ny regel för egendomens avyttrande; och den föreslagna föreskriften är för övrigt avfattad i så svävande ordalag, att tvekan nog skulle uppstå vid dess tillämpning. Knappast kan den väl anses inrymma det här ovan framställda och av sakkunniga i motiveringen godkända krav därpå, att för den övertagande banken skall gälla samma realisationsplikt, som skulle ålegat den övertagna. Om exempelvis en bank övertagit aktier såsom betalning för en fordran och sedermera överlämnat dem jämte sina övriga tillgångar till annan bank, skulle, om den föreslagna bestämmelsen bleve lag, ett yrkande om aktiernas avyttrande, då detta kunde ske till belopp, som täckte den med aktierna likviderade fordran, kunna tillbakavisas med den förklaring att sådant icke vore 'lämpligt', enär en hausse för aktierna inträtt eller vore att förvänta; under vilka förhållanden aktierna av den likviderade banken förvärvats, komme icke den bank vid, som genom fusion erhållit dem. Samma svar skulle kunna lämnas på ett realisationsyrkande beträffande aktier, som en efter fusion likviderande bank förvärvat i strid med lag och därför varit skyldig att omedelbart åter avyttra.

Men å andra sidan bör den övertagande banken icke vara skyldig att realisera egendom, varom här är fråga, endast ur en lämplighetssynpunkt, som det nog i varje konkret fall skulle bliva mycket svårt att fastställa.

Stadgandet torde därför böra innehålla, att om bankbolag övertager annat bankbolags rörelse och bland tillgångarna finnes egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, den egendom må, även där sådant fall ej är för handen, som omförmäles i 46 och 48, resp. 162 och 164 §§, förvärfvas av det övertagande bolaget, dock med samma skyldighet att åter avyttra den, som ålegat det övertagna bolaget.

Departements-
chefen.

Införande i lagen av ett stadgande, varigenom möjlighet beredes bank att utan anlitande av dotterbolag eller sidobolag vid fusion övertaga den likviderande banken tillhöriga aktier och fastigheter, anser jag

mig böra förorda. Framför allt synes mig ett sådant stadgande vara behöfligt, i fall de föreslagna ändringarna i 48 och 164 §§, för vilka jag nyss redogjort, upphöjas till lag och bank sålunda icke vidare är berättigad att hava ett dotterbolag att för bankens räkning förvalta sådan egendom, som banken icke själv äger rätt att förvärva.

Bankinspektionens uppfattning, att den övertagande bankens realisationsplikt i fråga om övertagen egendom bör regleras genom en föreskrift, enligt vilken denna bank helt inträdde i den likviderande bankens ställning till ifrågavarande egendom, så att den vore skyldig att avyttra egendomen, då sådan skyldighet skulle hava inträtt för den likviderande banken, kan jag icke dela. Realisationspliktens inträdande bör väl stå i ett visst förhållande till den penninguppoftning, som den ifrågavarande egendomen kostat vederbörande bank; och denna kostnad kan ju hava varit en helt annan för den övertagande banken än för den likviderande. Så t. ex. lärers väl det förhållande, att den likviderande banken måst till skyddande av fordran inropa viss egendom med skyldighet att avyttra densamma, så snart det kan ske till belopp, som täcker fordringen, icke böra för den bank, som sedermera övertagit ifrågavarande egendom på helt andra villkor, medföra vare sig skyldighet att avyttra egendomen för samma belopp, som den likviderande banken skulle varit pliktig att nöja sig med — i denna punkt är jag alltså av annan mening än de sakkunniga — eller rättighet att behålla egendomen tills detta belopp kan erhållas. Vad det härvidlag för den övertagande banken kommer an på är naturligtvis det belopp denna kan anses hava betalat för egendomen ifråga. För övrigt komme ju den av bankinspektionen önskade föreskriften endast att avse sådan egendom, beträffande vilken realisationsskyldighet förelegat för den likviderande banken, och en särskild föreskrift skulle bliva av nöden ifråga om den egendom, som den likviderande banken innehaft utan sådan skyldighet.

Ifråga om den övertagande bankens realisationsskyldighet synes mig i allmänhet böra gälla, att bank skall vara pliktig sälja övertagen egendom, så snart det kan ske till det belopp, vartill vid egendomens införande i bankens böcker dess värde blivit upptaget — d. v. s. egendomens verkliga värde vid berörda tidpunkt; jämför den föreslagna lydelsen av 254 § 2 mom. Att uppställa detta såsom en undantagslös regel torde dock icke låta sig göra; möjligheten att kunna uppskjuta försäljningen, fastän nämnda pris kan ernås, bör icke vara utesluten, även om i sådana fall uppskov icke utan vägande skäl bör äga rum.

Den av de sakkunniga valda formuleringen av realisationsföreskriften synes mig därför vara att föredraga. Frågan om huru länge

realisationen får uppskjutas är för övrigt av ganska underordnad betydelse; den övertagna egendomen lär väl i allmänhet representera ett i förhållande till den övertagande bankens övriga tillgångar relativt obetydligt belopp, vadan det icke torde vara att befara, att bankens rörelse skall genom densamma onödigt belastas.

**Övergångs-
bestämmelse.**

Såsom i det föregående nämnts hava de sakkunniga i sitt den 8 januari 1916 avgivna betänkande föreslagit den ändring i 48 och 164 §§ banklagen, att banker icke skola få förvärva aktier i bolag, vilkas verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, varjämte, enligt övergångsbestämmelserna, bank, som före berörda stadgandes trädande i kraft förvärvat dylika aktier, icke må innehava dem längre än till dess två år förflutit från ikraftträdandet.

Dessa bestämmelser utgöra emellertid icke hinder för att en bank, som efter ikraftträdandet i sig upptagit en annan bank och därvid av denna enligt 254 § 3 mom. förvärvat aktier av ovannämnda slag, vilka sistnämnda bank ännu ej hunnit avhända sig, skulle kunna behålla dessa aktier huru länge som helst. Med anledning härav torde, på sätt de sakkunniga i sitt den 30 juni 1916 avgivna betänkande också föreslagit, uti övergångsbestämmelserna stadgas, att beträffande bank, som jämlikt 254 § 3 mom. övertagit aktier av ifrågavarande slag, enahanda bestämmelser skola gälla som ifråga om bank, vilken före ikraftträdandet förvärvat dylika aktier.

I enlighet med de erinringar jag sålunda haft att göra mot de sakkunnigas förslag har jag låtit inom finansdepartementet omarbета desamma, varvid jämväl några ändringar av redaktionell natur däri vidtagits. De båda förslagen om ändrad lydelse av stadganden i banklagen hava sammanförts till ett förslag.

Departementschefen uppläste härefter förslag till lag om ändrad lydelse av 48, 50, 164, 166 och 254 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, av den lydelse bilagor¹⁾ vid detta protokoll utvisa, och hemställde, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag av protokollet inhämtas.

¹⁾ Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker har här uteslutits.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda
hemställan fann Hans Maj:t Konungen gott bifalla.

Ur protokollet:
Georg Sjöcrona.

Bilaga.**Förslag**

till

Lag

**om ändrad lydelse av 48, 50, 164, 166 och 254 §§ i lagen den 22 juni 1911
om bankrörelse.**

Härigenom förordnas, att 48, 50, 164, 166 och 254 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skola erhålla följande ändrade lydelse:

48 §.

Bankaktiebolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärva aktie i emissionsbank. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må det jämväl förvärva andra aktier med undantag av aktier i bolag, vilkas verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom. Förekomma aktierna i sådant bolag allmänt i handeln, äger dock Konungen, där så finnes lämpligt, medgiva, att de få förvärvas av bankaktiebolag.

Ej må bankaktiebolag på en gång innehava jämlikt ovanstående bestämmelser förvärfvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden.

Bankaktiebolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må icke användas med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämma medgivet.

50 §.

Ej må bankaktiebolag vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget självt icke äger avsluta.

Ej heller annorledes må bankaktiebolag, där ej fråga är om utdelning å aktier eller vad bolaget såsom ägare av aktier eljest kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som bolaget självt icke äger bedriva.

164 §.

Solidariskt bankbolag, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må även under andra förhållanden än i 162 § sägs förvärva aktie i emissionsbank. Äger bolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, må det jämväl förvärva andra aktier med undantag av aktier i bolag, vilkas verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom. Förekomma aktierna i sådant bolag allmänt i handeln, äger dock Konungen, där så finnes lämpligt, medgiva, att de få förvärfvas av solidariskt bankbolag.

Ej må solidariskt bankbolag på en gång innehava jämlikt ovanstående bestämmelser förvärfvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden.

Solidariskt bankbolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må icke användas med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

166 §.

Ej må solidariskt bankbolag vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget självt icke äger avsluta.

Ej heller annorledes må solidariskt bankbolag, där ej fråga är om utdelning å aktier eller vad bolaget såsom ägare av aktier eljest kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som bolaget självt icke äger bedriva.

254 §.

1 mom. Bildas bankbolag eller ökas bankbolags grundfond för övertagande av annan bankrörelse, må andel i vad bolaget sålunda skall övertaga utgöra vederlag för aktie eller huvudlott i bolaget samt teckning ske med villkor, att sådant tillskott skall få göras; och gälla i

öfrigt i ty fall denna lags bestämmelser om bankbolags bildande och grundfonds ökning med följande tillägg och undantag:

1) Vid bankbolags bildande skall teckningslista och vid grundfondens ökning bolagsstämman beslut om ökningen innehålla jämväl alla de om bankrörelsens övertagande träffade bestämmelserna. Vad under 3) i 8, 29, 120 eller 145 § stadgas föranleder icke därtill att värdet av det, som för aktie eller huvudlott skall tillskjutas i annat än penningar, skall i teckningslista eller i bolagsstämmas beslut om ökning av grundfonden uppskattas till visst penningbelopp.

2) Där vid bankbolags bildande ej samtliga tecknare enligt bestämmelse i teckningslistan äro berättigade att för aktie eller huvudlott tillskjuta annat än penningar, äge å konstituerande stämman tecknare, vilken berättigats att göra tillskott i annat än penningar, ej deltaga i omröstning, som i 14 eller 126 § sägs; ej heller må sådan tecknare eller av honom tecknade eller eljest förvärvade aktier eller huvudlotter vid omröstningen tagas i beräkning.

3) Vad i 1 mom. av 31 eller av 147 § är stadgat äger ej tillämpning.

4) Har vad bolaget enligt bestämmelse i teckningslistan övertagit blivit uppskattat till oskäligt högt värde, vare de stiftare, som haft eller uppenbarligen bort hava vetskap om att uppskattningen varit oskälig, pliktige att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en.

Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande den senare i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet är ej för bolaget bindande.

5) Talan mot stiftare enligt vad ovan under 4) stadgats må ej anställas, sedan två år förflutit från bolagets registrering, utan så är, att talan grundas därpå, att brottslig handling blivit begången.

Inträffar konkurs inom två år från bolagets registrering, stände konkursboet öppet att anställa talan, som nu sagts; och skall i ty fall talan anhängiggöras inom en månad från inställelsedagen eller, där tiden för talans anställande av bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det vare rätt till talan förlorad.

2 mom. Tillgång, som bankbolag på sätt i 1 mom. sägs övertagit, skall vid dess införande i bolagets böcker upptagas till sitt verkliga värde.

3 mom. Har bankbolag övertagit annat bankbolags rörelse och finnes bland sistnämnda bolags tillgångar egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må den egendom, även om sådant fall ej är för handen, som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, för-

värvas av det övertagande bolaget. Egendom, som bankbolag i enlighet med vad nu stadgats förvärvar, skall åter avyttras, så snart det lämpligen kan ske.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1917.

Bankbolag, som dessförinnan under andra förhållanden än i 46 eller 162 § avses förvärvat aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må, där Konungen ej lämnat medgivande som i 48 eller 164 § sägs, icke innehava aktierna längre än två år från nämnda dag. Träder under denna tid sistnämnda bolag i likvidation, må, även om sådant fall ej är för handen, som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, bankbolaget för att undgå förlust övertaga det andra bolaget tillhörig egendom, så vitt den av detta bolag förvärvats före lagens trädande i kraft.

Egendom, som bankbolag sålunda övertagit, skall så snart ske kan åter avyttras. Utgöres den av aktier, må bolaget icke, förrän dessamma avyttrats eller inräknats i det aktiebelopp bolaget med stöd av 48 eller 164 § äger innehava, jämlikt någon av dessa paragrafer ytterligare förvärva aktier.

Har bankbolag i nu stadgad ordning eller jämlikt 254 § 3 mom. övertagit aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, gälle i fråga om bankbolagets rätt att innehava aktierna och att i händelse av det andra bolagets trädande i likvidation övertaga dess egendom vad här ovan stadgats rörande bankbolag, som innan lagen trätt i kraft förvärvat aktier i bolag med verksamhet som nu sagts.

Bestämmelserna i 50 § 2 mom. och 166 § 2 mom. skola tillämpas jämväl i avseende å bankbolag, som innan lagen trätt i kraft förvärvat rätt till förmån som i nämnda lagrum sägs. Vill i ty fall bankbolag övertaga egendom av den, som medgivit bolaget sådan förmån, gälle i fråga om bolagets rätt därtill vad här ovan beträffande övertagande av egendom stadgats.

Konungen må, när synnerliga skäl därtill äro, medgiva bankbolag anstånd med tillämpning av de i föregående fyra moment meddelade bestämmelser, dock icke i något fall längre än till dess den för bolaget senast meddelade oktrojen tilländagått.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen den 14 mars 1917.

Närvarande:

Justitieråden GULLSTRAND,
VON SETH,
WEDBERG,
Regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 februari 1917, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till lag om ändrad lydelse av 48, 50, 164, 166 och 254 §§ i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse samt lag om ändring i vissa delar av lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Edvard Gadde.

**Förslaget till lag om ändrad lydelse av 48, 50, 164, 166 och 254 §§
i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.**

Lagrådet yttrade:

254 §.

Då för närvarande icke någon § i lagen om bankrörelse är uppdelad genom utsatt momentbeteckning, men de särskilda styckena i en § likväl i lagen benämnas moment, synes önskligt att sådan beteckning i förslaget undvikas.

Egendom, som bankbolag förvärvar jämlikt det föreslagna 3 mom., skall enligt samma moment avyttras så snart lämpligen kan ske. Till förebyggande av missförstånd torde böra angivas att skyldigheten att avyttra föreligger allenast i den mån egendomen ej får jämlikt de i momentet åberopade lagrum behållas av bolaget.

Övergångsstadgandet.

Bestämmelsen i första stycket om rätt för bankbolag att övertaga egendom bör, i likhet med stadgandet i 254 § 3 mom., avse blott sådan egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning. Till följd av förslagets underlåtenhet att angiva denna begränsning har stadgandet i andra stycket om skyldighet att avyttra den övertagna egendomen fått större räckvidd än vederbort. Beträffande sistnämnda stadgande må vidare erinras att enahanda förtydligande bör göras, som vid 254 § framhållits såsom önskligt. Iakttages detta, synes andra punkten i andra stycket böra utgå.

Föreskriften i tredje stycket kan, såvitt angår aktier vilka övertagits enligt 254 § 3 mom., ej gälla för annat fall än att övertagandet skett inom de närmaste två åren efter lagens ikraftträdande. Detta torde böra komma till uttryck i lagtexten.

Billigheten lär kräva att något anstånd medgives med tillämpningen av de nya bestämmelserna i 50 och 166 §§, såvitt rör vinstandel, vartill bankbolag redan före deras ikraftträdande vunnit rätt. I överensstämmelse med vad som är föreslaget beträffande bankbolags rätt att innehava vissa aktier torde anståndet lämpligen kunna sättas till två år. Den hänvisning till förut givna stadganden, vilken förslaget innehåller med avseende å bankbolags rätt att övertaga egendom från den som medgivit bolaget förmån av nu ifrågavarande slag, synes böra förtydligas och fullständigas. Det lär sålunda böra utsägas att därest den, som utfäst dylik förmån, innehar egendom varmed bankbolag ej må driva handel, bankbolaget skall, för att undgå förlust, äga att under ifrågavarande tid av två år förvärva denna egendom, såvitt den tillhörde överlåtaren den 1 juli 1917, även om sådant fall ej är för handen som i 46, 48, 162 eller 164 § sägs. Tillika torde böra stadgas att angående bankbolags rättigheter och skyldigheter i anledning av sådant förvärv skall tillämpas vad förut är sagt beträffande det fall att bankbolag förvärvat egendom enligt första stycket i övergångsstadgandet.

Ur Protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
23 januari 1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,

Statsråden: PETRÉN,

NILSON,

LÖFGREN,

friherre PALMSTIERNA,

UNDÉN,

THORSSON,

OLSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anförde chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson:

Jag anhåller härmed att få anmäla förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse ävensom förslag till lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker. Det förstnämnda förslaget avser dels ändring i bestämmelserna om banks rätt att förvärva aktier, dels ändring i bestämmelserna om efterlysning av förkommen motbok å medel, som innestå å sparkasseräkning, dels utvidgning av Kungl. Maj:ts befogenhet att förklara åt bank meddelad oktroj förverkad och dels reglering av vissa förhållanden, som äga sammanhang med banksammanslagning. Den föreslagna ändringen i sparbankslagen avser bestämmelserna om efterlysning av förkommen sparbanksbok.

I. Banks aktieförvärvsrätt.

Egentligen må bank icke driva handel med eller förvärva annan egendom än guld samt in- och utländskt mynt, växlar, checker, avisningar ävensom obligationer och andra för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar. Emellertid tillkommer det enligt 46 § banklagen bankaktiebolag, bland annat, att med den inskränkning, som framgår av 47 §, till skyddande av fordran å offentlig auktion eller fondbörs inköpa egendom, som är för fordringen utmätt eller pantsatt, så ock såsom betalning övertaga lös egendom, där uppenbart är, att banken eljest skulle lida avsevärd förlust. Vad sålunda inköpts eller övertagits skall emellertid åter avyttras, så snart det kan ske till belopp, som täcker fordringen. Samma bestämmelser gälla, enligt 162 §, för solidariskt bankbolag. Till egendom, som bankbolag i nu nämnda ordning får förvärva, hör naturligtvis även aktier. I övrigt finnas rörande banks aktieförvärvsrätt i banklagen följande bestämmelser. 47 § innehåller förbud för bankaktiebolag att förvärva egen aktie. Enligt 48 § äger bankaktiebolag, vars reservfond överstiger femtio procent av grundfonden, att även under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärva aktie i emissionsbank; dock må bankaktiebolag ej på en gång innehava jämlit denna bestämmelse förvärvade aktier till högre bokfört belopp än det, varmed reservfonden överskjuter femtio procent av grundfonden. Äger bankaktiebolaget tillika grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, äger detsamma jämväl förvärva andra aktier till hälften av det belopp, för vilket rätten att förvärva aktier i emissionsbank icke utnyttjats. Aktier i annat inländskt bankaktiebolag, som icke är emissionsbank, ävensom aktier i utländskt bankföretag må dock icke förvärvas utan att Kungl. Maj:t prövat skäligt lämna tillstånd därtill. För solidariska bankbolag finnas i 164 § bestämmelser, motsvarande de i 48 § för bankaktiebolag givna.

Gällande bestämmelser.

Samtliga nu nämnda bestämmelser tillhöra 1911 års banklag i dess ursprungliga lydelse, med undantag av förbudet mot förvärfv av aktier i inländska bankaktiebolag och utländska bankföretag, vilket förbud tillkommit på grund av lag den 1 april 1919. Innan detta tillägg gjordes, har emellertid frågan om annan ändring i bestämmelserna rörande banks aktieförvärvsrätt varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Den 16 februari 1917 anmäldes nämligen i statsrådet av dåvarande chefen för finansdepartementet ett inom departementet utarbetat förslag till lag om ändrad lydelse av åtskilliga paragrafer i banklagen, *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 154 häft. (Nr 182.)*

Tidigare ändringsförslag.

däribland 48, 50, 164 och 166 §§. Såvitt dessa paragrafer angår grundade sig förslaget i huvudsak å ett av särskilt tillkallade sakkunniga personer — här nedan kallade 1915 års sakkunniga — den 8 januari 1916 avgivet betänkande jämte häröver av svenska bankföreningens styrelse och bankinspektionen avgivna yttranden samt avsåg i främsta rummet att betaga bank möjlighet att genom dotterbolag ägna sig åt aktie- och fastighetsaffärer i större utsträckning än bank lagligen ägde rätt till. I sådant hänseende innehöll förslaget, att i 48 och 164 §§ skulle införas förbud för bank att förvärva aktier i bolag, vilkas verksamhet huvudsakligen bestod i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom; dock att Kungl. Maj:t, om aktierna i sådant bolag allmänt förekomme i handeln, skulle äga rätt att, där så funnes lämpligt, medgiva, att de finge förvärfvas av bank. Till komplettering av nämnda förbud föreslogs vidare införande i 50 och 166 §§ av ett tillägg, enligt vilket bank icke, där ej fråga vore om utdelning å aktier eller vad banken såsom ägare av aktier eljest kunde tillkomma, finge beredas andel i vinst på verksamhet, som banken själv icke ägde bedriva. Förslaget, som för övrigt jämväl avsåg sådan ändring av 48 och 164 §§, att bank, som ägde förvärva ej blott aktier i emissionsbank utan även andra aktier, skulle, i den mån rätten att förvärva aktier i emissionsbank icke utnyttjats, få innehava andra aktier för hela det belopp, varmed reservfonden översteg halva grundfonden, innehöll slutligen en del övergångsbestämmelser med avseende å ovan omförmälda förbuds genomförande. Rörande innehållet av dessa samt av de sakkunnigas betänkande och däröver avgivna yttranden hänvisar jag till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 16 februari 1917.¹⁾

Lagförslaget remitterades till lagrådet, som den 14 mars 1917 avgav utlåtande däröver.²⁾

1917 års
bankkom-
mitté.

Emellertid hade vid 1917 års riksdag den uppfattningen vunnit insteg, att vårt bankväsen och därmed sammanhängande förhållanden borde i olika avseenden underkastas en ingående undersökning. Med anledning härav blev nyssnämnda lagförslag icke framlagt för riksdagen. I stället blev, efter det riksdagen i skrivelse den 15 juni 1917 anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, i vad mån ändringar i eller tillägg till gällande lagar och författningar eller åtgärder annorledes borde vidtagas till förhindrande av bankväsendets utveckling i en för staten och näringslivet skadlig riktning, samt därefter till riksdagen

¹⁾ Se sid. 9.

²⁾ Se sid. 54.

inkomma med de framställningar, vartill en sådan utredning kunde föranleda, en kommitté den 22 september 1917 tillsatt med uppdrag att i enlighet med vissa samtidigt lämnade anvisningar verkställa utredning angående en del det ekonomiska livet och bankverksamheten berörande frågor.

Kommittén, här nedan kallad bankkommittén, har, bland annat, avgivit dels den 30 november 1918 ett betänkande, uti vilket i sammanhang med införande av vissa reglerande bestämmelser rörande aktiebolag, som idka emissionsrörelse, förordas upphävande av lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker, dels den 25 januari 1919 ett betänkande, i vilket frågan om bankernas aktieförvärvsrätt behandlas och vissa ändringar i bestämmelserna rörande denna rätt föreslås. För förstnämnda betänkande och de yttranden, som däröver avgivits, har jag förut i dag närmare redogjort vid anmälan om förslaget till lag om emissionsrörelse. Över betänkandet av den 25 januari 1919 hava införade yttranden avgivits av svenska bankföreningens styrelse den 19 mars, av fullmäktige i Sveriges riksbank den 30 maj och av bankinspektionen den 27 juni 1919.

Efter att hava redogjort för innehållet i sistnämnda betänkande och erinrat om den utförliga historik rörande tillkomsten av bestämmelserna angående banks aktieförvärvsrätt, som finnes lämnad i bankkommitténs ovan omförmälda betänkande av den 30 november 1918, fortfor föredragande departementschefen:

Bankkommittén har först och främst föreslagit vissa ändringar uti de i 48 och 164 §§ banklagen givna bestämmelserna rörande banks rätt att även under andra förhållanden än i 46 och 162 §§ nämnda lag sägs förvärva aktier. Dessa ändringar, som föreslagits under förutsättning att 1909 års lag om emissionsbanker upphäves, innebära i huvudsak följande:

Bankkom-
mitténs
ändringsför-
slag.

1) Ur 48 och 164 §§ uteslutes vad dessa lagrum innehålla rörande förvärv av aktier i emissionsbank.

2) Medan för närvarande enligt 48 och 164 §§ banks rätt att förvärva andra aktier än aktier i emissionsbank beror av att banken dels avsatt reservfond, som överskjuter halva grundfonden, dels ock äger grundfond och reservfond till sammanlagt belopp av sex miljoner kronor, uppställas i förslaget såsom villkor för att bank skall äga åtnjuta ifrågavarande rätt, dels att banken avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond dels ock att bankens grund-

fond och reservfond ävensom, där fråga är om solidariskt bankbolag, kommanditfonden sammanlagt uppgå till tio miljoner kronor.

3) Omfattningen av banks ifrågavarande aktieförvärvsrätt begränsas på det sätt, att det bokförda värdet av de aktier, banken högst må innehava, icke får överstiga vare sig de till dispositionsfond eller därmed likartad fond avsatta medel eller tio procent av bankens grundfond och reservfond samt, eventuellt, kommanditfond tillsammansantagna.

4) I överensstämmelse med det av 1915 års sakkunniga avgivna förslaget införes förbud mot förvärv av aktier i bolag, som huvudsakligen hava till verksamhet att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom.

5) Nyssnämnda förbud bör enligt förslaget icke obegränsat gälla ifråga om förvärv av aktier i bolag, som driva emissionsrörelse och som ställts under offentlig tillsyn. Aktier i dylikt emissionsaktiebolag bör det nämligen vara tillåtet för bank att innehava, dock högst en tredjedel av samtliga aktier med lika rätt i ett och samma emissionsaktiebolag.

Härjämte må Kungl. Maj:t under vissa förutsättningar äga meddela dispens från det under 4) omförmälda förbudet.

Bankkommittén har vidare förordat det av 1915 års sakkunniga föreslagna tillägget till 50 och 166 §§ banklagen.

Slutligen har bankkommittén framhållit nödvändigheten av vissa övergångsbestämmelser till undvikande av att olägenheter för bankerna uppstå vid den ifrågasatta omläggningen av aktieförvärvsrätten.

I sådant hänseende har kommittén föreslagit:

1) att bank, som vid tidpunkten för de nya bestämmelsernas ikraftträdande äger aktieförvärvsrätt, men vars disponibla reserverade medel då ej uppgå till beloppet av bankens aktieinnehav, medgives att under en tid av högst tio år förvärva och besitta aktier med ovan angivna undantag och inskränkningar till ett belopp av högst tio procent av bankens sammanlagda grund-, kommandit- och reservfonder;

2) att bank, som genom bestämmelsen, att aktieinnehavet ej får överstiga tio procent av bankens sammanlagda grund-, kommandit- och reservfonder, får sin aktieförvärvsrätt minskad till belopp, understigande det, vartill bankens aktieinnehav vid de nya bestämmelsernas ikraftträdande är bokfört, bör beredas en övergångstid av tio år, under vilken tid det tillkommer banken att åstadkomma jämvikt mellan bankens aktieinnehav och förvärvsrätt;

3) att bankerna i sammanhang med dotterbolagens upplösning måtte medgivas de lättnader, som angivas i övergångsbestämmelserna

till det av 1915 års sakkunniga framlagda förslaget, dock med den ändring att den Kungl. Maj:t medgivna dispensrätten icke må begränsas till att blott gälla under tiden för vederbörande banks oktroj.

4) att övergångsstadgandet slutligen måtte så avfattas att bank, som övertager annan banks rörelse, icke därmed förlorar den aktieförvärvsrätt, som den övertagna banken förut innehaft eller någon del därav, samt i övrigt — måhända genom en Kungl. Maj:ts dispensrätt — göras så omfattande, att under övergångstiden bestående förhållanden i förevarande hänsende icke rubbas.

Rörande de av bankkommittén sålunda förordade ändringarna har en ledamot av kommittén uttalat den uppfattningen, att den nuvarande övergångstiden vore mindre lämplig för en lagstiftning i en fråga av så vittgående betydelse som frågan om banks aktieförvärv och att nämnda ändringar därför icke borde komma till genomförande, förrän konjunkturerna efter världsfreden läte sig säkrare bedömas och lämpliga åtgärder hunnit vidtagas för att möjliggöra en kraftigare reglerande verksamhet från riksbankens sida på den inhemska penningmarknaden. Gent emot detta uttalande hava kommitténs övriga ledamöter framhållit, att just under den tid, som nu förestode, en rationell begränsning av aktieförvärvsrätten kunde bli av synnerlig vikt och att en reglering av denna rätt nödvändigt sammanhänge med den föreslagna kontrollen över emissionsverksamhet, vars genomförande icke utan fara torde kunna uppskjutas.

Fråga om uppskov med de föreslagna ändringarnas genomförande.
Kommittén.

Bankföreningens styrelse har förklarat sig dela åsikten, att den nuvarande tiden vore mindre lämplig för ifrågavarande lagstiftning, och förmenar att de skäl, kommittémajoriteten häremot anfört, icke kunna anses bärande.

Bankföreningens styrelse.

För egen del biträder jag den mening, som omfattats av bankkommitténs majoritet. Vad särskilt beträffar det redan av 1915 års sakkunniga föreslagna förbudet mot förvärv av aktier i bolag, som huvudsakligen hava till verksamhet att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, erinrar jag om att detta förbud föreslagits på den grund, att vissa banker börjat begagna sin aktieförvärvsrätt till att genom dotterbolag driva aktie- och fastighetsaffärer i en omfattning, som skulle kunna komma att medföra vissa risker för deras soliditet. Därest ett ingripande i lagstiftningsväg emot

Departementschefen.

denna utveckling över huvud anses nödvändigt, torde detsamma böra äga rum innan bankerna hunnit att så vidsträckt engagera sig i affärer av ifrågavarande art, att en avveckling av engagemangen skulle komma att vålla alltför betydande vanskligheter.

Vidare må ihågkommas att, såsom kommittémajoriteten också framhållit, vissa av de ifrågasatta ändringarna äga sammanhang med den föreslagna lagstiftningen om emissionsrörelse. I likhet med kommittémajoriteten anser jag det vara av vikt, att denna lagstiftning snart genomföres. Det är nämligen ingalunda osannolikt, att redan under nuvarande osäkerhetstillstånd inom det ekonomiska livet en del utöfvere av finansierings- och emissionsverksamhet kunna för att under de dåliga tiderna skaffa sig inkomster komma att inlåta sig på mindre solida emissionsaffärer. Betydelsen av att det allmänna under sådana förhållanden äger möjlighet att till allmänhetens skyddande ingripa torde ej böra underskattas. Härtill kommer önskvärdheten av att den kontrollverksamhet, som jämlikt lagstiftningen om emissionsrörelse skulle införas, organiseras och dess lämplighet provas någon tid innan en ny spekulationsperiod börjar. Men om lagstiftningen om emissionsrörelse sålunda icke bör uppskjutas, gäller detsamma om de ändringar i bestämmelserna om banks aktieförvärvsrätt, vilka sammanhånga med nämnda lagstiftning.

Med anledning av vad jag sålunda anfört har jag ansett mig böra utan uppskov upptaga bankkommitténs förslag till fortsatt behandling.

Fråga om
upphävande
av banks
aktieför-
värvsrätt.

Fullmäktige
i riksbanken.

Fullmäktige i riksbanken hava i sitt yttrande förklarat, att de ansåge tungt vägande skäl tala till förmån för den av generaldirektören af Jochnick gentemot bankkommitténs flertal uttalade uppfattningen, att bankernas aktieförvärvsrätt borde helt och hållet upphävas. Då det emellertid i och för sig måste möta starka betänkligheter att nu frångå bankerna en rätt, vilken efter grundligt övervägande blivit dem genom lagstiftningen tillagd så nyligen som år 1911 och vilken rätt flertalet torde önska bibehålla, ansåge sig fullmäktige icke kunna förorda herr af Jochnicks förslag. Fullmäktige kunde emellertid ej heller helt avsluta sig till kommitténs förslag. Däremot syntes det fullmäktige böra tagas under övervägande, huruvida icke en medelväg mellan dessa båda linjer borde sökas genom att rätten för bank att äga aktier göres fakultativ. En anledning härtill utgjorde enligt fullmäktiges förmenande redan den omständigheten, att bland bankerna från början rätt och fortfarande rådde stridiga meningar angående nyttan av aktieförvärvsrätten.

Fullmäktige, som i övrigt anslöte sig till kommitténs förslag, förordade alltså att detta kompletterades med bestämmelser av i huvudsak följande innehåll. Bank, som vid tidpunkten för den fakultativa aktieförvärvsrättens trädande i kraft ägde rätt att förvärva aktier, skulle hava att till bankinspektionen anmäla, huruvida banken fortfarande önskade begagna sig av denna rätt eller om banken ville avsäga sig densamma. Motsvarande anmälan skulle göras av bank, som efter nämnda tidpunkt i enlighet med banklagens bestämmelser bleve berättigad att äga aktier. I de av bankinspektionen offentliggjorda uppgifterna rörande bankernas ställning skulle banker, som begagnade rätt att förvärva aktier, särskiljas från övriga banker. Härigenom skulle bankerna komma att uppdelas i depositionsbanker och emissionsbanker. Möjlighet för bank, som av sagt sig aktieförvärvsrätten, att återfå densamma ävensom för bank, som anmält sig vilja begagna aktieförvärvsrätten, att frånträda densamma borde öppnas genom att ansökning härom gjordes beroende av Kungl. Maj:ts prövning.

Bankföreningens styrelse har framhållit, att den bankerna tillerkända aktieförvärvsrätten visat sig vara till nytta ej blott för bankerna utan även och kanske i högre grad för det allmänna. Förutom de i sådant hänseende av bankkommittén anförda exemplen (Aktiebolaget Lånekassan av år 1914 och svenska Kronkreditaktiebolaget) ville styrelsen nämna bankernas verksamhet vid grundandet av Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet, vars tillkomst, i den form den ägde rum, för staten möjliggjordes just därigenom att bankerna ägde rätt att förvärva aktier.

Bankföreningens
styrelse.

Bankinspektionen har ansett, att de grunder, som anförts såsom stöd för att bankernas aktieförvärvsrätt borde helt och hållet upphävas, förtjäna all uppmärksamhet, men har dock funnit sig sakna skäl att för närvarande ifrågasätta en dylik åtgärd. Härutinnan har bankinspektionen anført i huvudsak följande: »Bankinspektionen måste vitsorda, att bankernas aktieförvärvsrätt hittills icke i mera avsevärd omfattning kommit att tjäna de syften, som från statsmakternas sida i huvudsak föranledde dess tillkomst. Härvid måste dock beaktas, att under största delen av den korta tid, den ifrågavarande rätten varit bankerna medgiven, de ekonomiska förhållandena till följd av världskriget varit av en alldeles säregen beskaffenhet. Bankernas aktieförvärvsrätt med dess synnerligen snäva begränsning har varit avsedd för helt andra förhållanden än de, som rått under denna tid. Någon direkt medverkan från bankernas sida för stödjande av företagsamheten genom teckning av aktier i nya eller ombildade bolag har icke varit

Bankinspek-
tionen.

behövlig, i det att därförutan kapital till överflöd stått till förfogande för dylikt ändamål. Och något större inflytande på aktiemarknaden hade det under den kraftiga hausse, som tog sin början under år 1916 och understödd med de betydande vinstmedel, som inhöstats under krigskonjunkturen, pågick inpå år 1918, på grund av den starka begränsningen i aktieförvärvsrätten icke varit möjligt för bankerna att utöva, även om de därutinnan samverkat. Därest andra konjunkturen med åtföljande depression inom näringslivet skulle komma att under någon period göra sig gällande, och tecken därtill saknas ju icke, lär aktieförvärvsrätten mera komma till användning för därmed avsett ändamål. I varje fall hava enligt bankinspektionens åsikt bankerna under en allt för kort och därtill säregen tid varit i besittning av aktieförvärvsrätten, för att man skulle kunna bilda sig ett definitivt omdöme om dess allmänna gagnelighet och betydelse. Som skäl för aktieförvärvsrättens upphävande har vidare framhållits det förhållandet, att de i ämnet givna lagbestämmelserna icke äro och svårigen kunna göras fullt effektiva. Ej heller detta skäl synes böra tillmätas avgörande betydelse. Det av 1915 års sakkunniga föreslagna och av kommittén tillstyrkt förbudet för bankerna att äga aktier i s. k. dotterbolag tjänar att förebygga en farlig form av gällande bestämmelsers kringgående. Att kringgående kan komma att äga rum även på annat sätt är givetvis icke omöjligt, men att på grund därav indraga all rätt till aktieförvärv vore enligt bankinspektionens mening att gå för långt. Skulle lagens bestämmelser komma att kringgåas på ett sätt, som är värt uppmärksamhet, lär bankinspektionen icke underlåta att däremot föreslå erforderliga åtgärder».

Departement-
schefen.

För egen del ansluter jag mig till den uppfattningen, att bankernas aktieförvärvsrätt icke bör, åtminstone för närvarande, upphävas. Jag underskattar visserligen icke betydelsen av de skäl, som anförts till stöd för en dylik åtgärd, men jag anser mig icke kunna förorda, att en rätt, som för endast några få år sedan blivit given, och som, om man bortser från dotterbolagsinstitutionen, icke kan sägas hava blivit missbrukad, utan tvingande skäl redan nu tages tillbaka. Följaktligen finner jag icke heller skäl föreligga att, på sätt två ledamöter av bankkommittén föreslagit, betaga bankerna rätt att, annorledes än efter Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd, förvärva andra aktier än sådana i emissionsbolag, som stå under allmän kontroll.

Fullmäktiges i riksbanken förslag om införande av fakultativ aktieförvärvsrätt synes icke avse att uppnå annat än att bereda möj-

lighet dels för att man av de banker, som äga aktieförvärvsrätt, skall kunna erhålla uttryckligt besked, huruvida de komma att begagna sig av berörda rätt eller ej, dels för att uppgifter om vilka banker, som begagna sig av sin aktieförvärvsrätt, skola kunna hållas offentligt tillgängliga. Givetvis kan det vara av intresse, att upplysningar icke saknas i nämnda hänseenden. Emellertid är härför redan i viss utsträckning sörjt. I 48 och 164 §§ banklagen stadgas nämligen, att bankbolag enligt berörda lagrum tillkommande aktieförvärvsrätt icke må användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämma medgivet. För begagnande av ifrågavarande rätt kräves sålunda redan nu en uttrycklig förklaring från bankens sida. Vidare må erinras, att ur bankinspektionens — eller, i enlighet med ämbetsverkets benämning från och med 1920 års ingång, bank- och fondinspektionens — månatliga uppgifter rörande bankernas ställning upplysning kan hämtas om beloppet av varje banks aktieinnehav. Några ytterligare lagstiftningsåtgärder i den av fullmäktige antydda riktning anser jag fördenskull knappast av behovet påkallade, i all synnerhet som aktieförvärvsrätten enligt bankkommitténs förslag blir så begränsad, att den näppeligen kommer att innebära några risker för bankernas soliditet.

Jag övergår nu till en närmare granskning av de olika punkterna i bankkommitténs förslag.

Att ur 48 och 164 §§ banklagen bör, på sätt kommittén hemställt, utgå vad desamma innehålla rörande förvärv av aktier i emissionsbank är en självklar följd av upphävandet av lagen om emissionsbanker.

Beträffande kommitténs förslag, att bankbolags aktieförvärvsrätt skall göras beroende av att banken avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond, har bankföreningens styrelse i huvudsak anfört följande: Kommitténs förslag innebure i viss mån ett upptagande av en utav bankföreningen år 1911 alternativt föreslagen norm i fråga om aktieförvärvsrätten. I de motioner, som vid 1911 års riksdag väcktes angående bankers rätt att förvärva aktier, upptogs detta förslag, och blev detsamma, efter ett yttrande av bankinspektionen, med några få modifikationer förordnat av bankoutskottet i dess betänkande. Efter en kritik, som vid utskottsbetänkandets behandling i första kammaren mot detsamma i denna del riktades av dåvarande chefen för finansdepartementet, fingo 48 och 164 §§ banklagen emellertid sin nuvarande avfattning. Någon erinran mot att tillerkänna bank rätt att förvärva aktier

Ändringar i 48 och 164 §§.

1) Uteslutande av bestämmelser om aktier i emissionsbank.

2) Dispositionsfond eller därmed likartad fond såsom förutsättning för aktieförvärvsrätt.

Bankföreningens styrelse.

i enlighet med de av kommittén föreslagna förutsättningarna ville styrelsen icke göra, men anhöll däremot att få inlägga en bestämd gensaga mot att de banker, som ägde rätt till aktieförvärv enligt nu gällande principer, frantoges den rätt de nu ägde. Allt för ofta förekommande ändringar i lagstiftningen vore synnerligen betänkliga för näringslivet, och att utan vidare på ett område sådant som det förevarande gå ifrån en förut tillämpad princip för att omfatta en helt annan innebure allt för stora rubbningar i den stabilitet, som vore en av de nödvändigaste förutsättningarna för ett sunt affärsliv. På sin tid hade dåvarande finansministern med instämmande från kamrarnas sida framhållit det nuvarande systemet, med uteslutande av det andra då fakultativt framställda, såsom det enda, vilket kunde godtagas. Även 1915 års sakkunniga hade i sitt betänkande intet att erinra mot själva grundprincipen i 1911 års lagstiftning. De banker, som därför begagnat sig av sin rätt att förvärva aktier enligt nu gällande bestämmelser, hade sålunda ej haft den minsta anledning föreställa sig annat än att den hittills tillämpade principen alltjämt skulle omfattas av de lagstiftande myndigheterna. Sedan 1911 års lag kom till stånd, hade också banker med anledning av densamma från sina dispositionsfonder överfört medel till reservfonderna just för att kunna fylla lagens betingelser för rätten till aktieförvärv. Att nu frantaga dessa banker denna rätt syntes därför obilligt. Under återopande av vad sålunda anförts anhölle styrelsen att få föreslå, att banker, som med tillämpning av nuvarande regler ägde rätt att förvärva aktier, måtte oberoende av vad som kunde komma att stadgas bibehållas vid denna rätt enligt nu gällande lagstiftning.

Bankinspek-
tionen.

Bankinspektionen har anført: »Bankföreningens styrelse förklarar sig visserligen icke hava något att erinra mot att bank alternativt tillerkännes rätt att förvärva aktier efter de grunder, som kommittén föreslagit. Men styrelsen protesterar å andra sidan med skärpa mot att nu gällande grunder för samma rätt upphävas. De skäl, som till stöd härför anföras, måste enligt bankinspektionens mening anses värda beaktande. Det kan icke förnekas, att den föreslagna förändringen skulle innebära en rubbning i bestående förhållanden, vilken komme att drabba bankerna mycket olika. En bank, som använt överskottsmedel till uppsamling av dispositionsfond, bleve nämligen i detta hänseende bättre ställd än den, som med överskottsmedlen ökat sin reservfond, en ökning som kan hava skett just i syfte att erhålla en ökad aktieförvärvsrätt. Den förra banken får efter genomförd ändring av ifrågavarande bestämmelser utan vidare aktieförvärvsrätt, under det att den senare måste

för sådant ändamål på nytt börja avsätta medel. Bankinspektionen anser sig därför icke kunna annat än ansluta sig till bankföreningens mening i denna del. Bankinspektionen anser dock på av kommittén anförda skäl, att aktieförvärvsrätten även enligt denna beräkningsgrund bör begränsas, och har bankinspektionen icke något att erinra mot att denna begränsning sker på av kommittén föreslaget sätt eller till 10 procent av bankens sammanlagda grund-, reserv- och kommanditfonder. Om beräkningsgrunden för aktieförvärvsrätten göres alternativ på ovan antytt sätt samt densamma på nyss angivet sätt begränsas, torde de anomalier, som framträtt med nu gällande bestämmelser i ämnet, i huvudsak kunna anses vara förebyggda.

På grund av vad sålunda anförts har bankinspektionen föreslagit, att bestämmelserna i 48 och 164 §§ banklagen måtte ändras så, att bankbolag, vars grund- och reservfonder tillhopa uppgå till 10 miljoner kronor, berättigas att förvärva och äga aktier till bokfört värde, motsvarande antingen visst belopp, beräknat efter förhållandet mellan reservfond och grundfond, eller ett belopp av för sådant ändamål särskilt reserverade medel; dock att banks sammanlagda innehav av efter dessa grunder förvärvade aktier icke må överstiga 10 procent av bankens sammanlagda grund-, kommandit- och reservfonder.»

Enligt gällande lag har till grund för beräkningen av bankernas högsta aktieförvärvsrätt lagts skillnaden mellan reservfonden och halva grundfonden eller med andra ord det belopp, som blivit avsatt till reservfonden utöver det i lagen föreskrivna. Det viktigaste motivet till, att denna beräkningsgrund valts, torde, såsom bankkommittén framhåller, ha varit, att storleken av en banks reservfond tidigare ansågs vara det bästa uttrycket för en banks soliditet, enär reservfonderna huvudsakligen tillkommo genom årliga avsättningar från vinsten. Då emellertid detta sätt att uppdraga en skillnad mellan grund- och reservfond alltmera förlorat sin reella betydelse därmed att andra medel i allt större utsträckning tillförts reservfonderna, har den hittillsvarande beräkningsnormen för aktieförvärvsrätten kommit att framstå såsom mindre lämplig och följdriktig. Såsom kommittén även påpekat, har en betydande olikformighet uppkommit i bankernas inbördes ställning i detta avseende, utan att densamma varit motiverad av någon olikhet i bankernas storlek eller soliditet.

Departement-
mentschefen.

Sådana förhållandena alltså utvecklat sig, torde vid bedömande av en banks ekonomiska ställning en fond av sparade vinstmedel i allmänhet kunna anses säkrare än en reservfond, som överstiger halva

grundfonden, borga för att ställningen är sådan, att banken kan tillåtas förvärva aktier. Följaktligen tala goda skäl för att låta banks rätt att förvärva aktier bero på, om banken förfogar över en dylik särskild vinstmedelsfond.

Tanken på en sådan grund för banks aktieförvärvsrätt är för övrigt icke ny. Såsom bankföreningens styrelse antytt och av den i bankkommitténs betänkande angående emissionsverksamhet lämnade utförliga historiken rörande bland annat bankernas aktieförvärvsrätt närmare framgår, förelåg vid behandlingen av förslaget till banklag vid 1911 års riksdag fråga om att bankerna skulle tillerkännas rätt att efter två olika linjer förvärva andra aktier än aktier i emissionsbank. Det föreslogs nämligen att i banklagen skulle stadgas, dels att bank, som avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bankens grundfond, och vars grundfond och reservfond tillhoppa uppginge till sex miljoner kronor, skulle äga förvärva även andra aktier än aktier i emissionsbank till hälften av det belopp, för vilket rätten att förvärva aktier av sistnämnda slag icke utnyttjats, dels ock att i fall bank, vars grundfond och reservfond tillhoppa uppginge till sex miljoner kronor, avsatt särskild fond för förvärv av aktier, banken skulle vara på denna grund berättigad att förvärva aktier, dock att bokförda värdet av dessa aktier icke vid något tillfälle finge överstiga vare sig sistnämnda fond eller tjugo procent av reservfonden.

Emellertid erhöles bankerna rätt att förvärva aktier allenast efter förstnämnda linje. Att den andra linjen uppgavs berodde dock icke på att det i och för sig väckte betänkligheter att medgiva bankerna aktieförvärvsrätt på grundval av en särskild vinstmedelsfond, utan därpå att man, då i och med aktieförvärvsrättens införande ett steg togs, vars konsekvenser ej kunde till fullo överblickas, ansåg sig böra framgå med försiktighet och därför inskränkte sig till att grunda den nya rätten på förutsättningar av liknande art som dem, vilka redan gällde i fråga om bankers rätt att förvärva aktier i emissionsbank.

På ovan anförda grunder anser jag mig därför böra tillstyrka bankkommitténs förslag att, med bortseende från reservfondens storlek i förhållande till grundfonden, såsom villkor för banks rätt att förvärva aktier kräves, att banken skall hava avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond.

Såsom bankföreningens styrelse framhållit och jämväl bankinspektionen förordat, torde emellertid billigheten kräva att de banker, som, med tanke på aktieförvärvsrätten, enligt gällande lagbestämmelser avsatt sina vinstmedel till reservfond, icke utan vidare berövas frukterna av dessa sina dispositioner.

Att för sådant ändamål, på sätt bankinspektionen ifrågasatt, vid sidan av det utav kommittén föreslagna villkoret uppställa ett annat villkor, varigenom förhållandet emellan grundfonden och reservfonden bibehålles såsom generell grund för aktieförvärvsrätt, kan jag dock icke förorda. I så fall skulle en bank allt framgent vara oförhindrad att skaffa sig aktieförvärvsrätt genom att tillföra sin reservfond medel, som icke utgöras av sparad vinst. Det är ju emellertid just möjligheten för bank att på detta sätt skaffa sig aktieförvärvsrätt, som man vill förhindra. Skall det av bankkommittén förordade villkoret bliva lag, bör det alltså enligt min mening icke tillåtas bank att efter lagens ikraftträdande genom ökning av sin reservfond skaffa sig aktieförvärvsrätt eller öka redan befintlig aktieförvärvsrätt, utan torde då avsättande av medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond böra utgöra enda vägen för ernående av nämnda syften. Däremot bör till bank, som redan vid lagens ikraftträdande äger rätt att förvärva aktier enligt det äldre villkoret, hänsyn på det sätt tagas, att banken för framtiden bibehålles vid den rätt att förvärva aktier, banken vid lagens ikraftträdande ägde. Skulle bankens reservfond i framtiden komma att förminskas, torde därav böra följa, att bankens på reservfondens storlek grundade aktieförvärvsrätt i motsvarande mån inskränkes.

Mot bankkommitténs förslag, att allenast banker med grund-, reserv- och kommanditfonder om sammanlagt minst 10 miljoner kronor skulle tillerkännas aktieförvärvsrätt, har bankföreningens styrelse förklarat sig ej hava något att anmärka.

Bankinspektionen har erinrat om att två av bankkommitténs ledamöter reserverat sig mot kommitténs förslag i denna del, under yrkande, att aktieförvärvsrätt i föreslagen begränsad omfattning borde tillerkännas alla banker utan hänsyn till fondernas storlek, samt har med anledning härav yttrat, att de skäl, som nu och tillförne anförts för ett överlämnande av aktieförvärvsrätt åt allenast banker med betydande fonder, syntes bankinspektionen fortfarande gälla, vid vilket förhållande och då bankföreningens styrelse biträtt kommitténs förslag bankinspektionen tillstyrkte detsamma oförändrat.

Jag anser mig, ehuru med någon tvekan, i denna del böra ansluta mig till bankinspektionens uppfattning. Såsom villkor för att bank skall äga aktieförvärvsrätt enligt 48 och 164 §§ stadgas alltså i det av mig

3) Fonder om
minst 10 mil-
joner såsom
föresättning
för aktie-
förvärvsrätt.

Bank-
föreningens
styrelse.

Bankinspek-
tionen.

Departe-
mentschefen

framlagda förslaget dels att banken antingen skall hava avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likställd fond eller ock före den 1 januari 1921 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, dels ock att bankens grundfond och reservfond samt, där fråga är om solidariskt bankbolag, kommanditfond skola sammanlagt uppgå till minst tio miljoner kronor.

4) Aktieför-
värvsrättens
maximigräns.

Rörande den av bankkommittén föreslagna maximigränsen för aktieförvärvsrätten har någon erinran ej framställts i de avgivna yttrandena, och har jag ansett förslaget i denna del, med de jämkningar, som bliva en följd av att aktieförvärvsrätt i vissa fall skall åtnjutas på grund av en före lagens ikraftträdande uppsamlad reservfond, kunna läggas till grund för bestämmelser i ämnet. Dessa bestämmelser återfinnas under 3) i 48 och 164 §§.

5) Förbud för
bank att för-
värva aktier i
vissa bolag.

I fråga om införande av förbud för bank att förvärva aktier i bolag, som huvudsakligen har till verksamhet att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, har kommittén hänvisat till det i sådant hänseende av 1915 års sakkunniga framställda förslaget.

Bank-
föreningens
styrelse.

Bankföreningens styrelse har i sitt yttrande erinrat därom, att styrelsen redan med anledning av 1915 års sakkunnigas förslag hemställt, att, då anmärkningarna mot bankers förvärv av aktier i s. k. dotterbolag egentligen riktat sig mot bankernas kreditgivning åt dessa bolag, en eventuell lagstiftning måtte mera direkt inriktas på att förhindra en obehörig kreditgivning åt dylika bolag.¹⁾ Styrelsen har förklarat sig vidhålla sin berörda hemställan. Vidare har styrelsen uttalat sin anslutning till det av åtta ledamöter i bankkommittén reservationsvis framförda förslaget, att bank skulle få äga aktier i bolag, vars ändamål uteslutande vore att äga och förvalta viss i bolagsordningen angiven fast egendom, för så vitt aktiekapitalet uppginge till minst en tredjedel av egendomens bokförda värde, samt anför i detta sammanhang ytterligare följande: Vid avveckling av affärer, särskilt under kristider, vore det understundom oundgängligen nödvändigt, att aktiebolag bildades för övertagande av en eller annan fastighet, och kunde det då ofta vara behöfligt, att bank, vilken såsom kreditgivare vore intresserad av en lugn avveckling, ägde rätt att stödja transaktionen genom att övertaga aktier i det nybildade bolaget. Ett dylikt tillvägagångssätt vore vid vissa tillfällen enda medlet

¹⁾ Se sid 18.

att förhindra en större förlust för banken samt att eventuellt möjliggöra fortsättandet av industriell drift.

Bankinspektionen har erinrat om, att bankinspektionen i sitt yttrande över 1915 års sakkunnigas förslag haft tillfälle att bemöta de invändningar, som av bankföreningens styrelse framställts mot detsamma,¹⁾ och att bankinspektionen i denna del icke hade något att tillägga.

Rörande nyssnämnda reservation har bankinspektionen anfört: »Rent sakligt lärer även enligt bankinspektionens åsikt den i reservationen framställda meningen icke kunna göras till föremål för mera allvarsamma anmärkningar. Med den begränsning för en rätt till förvärv av aktier i visst fastighetsbolag, som av reservanterna föreslagits, skulle densamma knappast komma att av flertalet banker brukas i någon mera betydande omfattning eller medföra några vådor för bankerna. Ur principiell synpunkt synes förslaget emellertid bankinspektionen möta betänkligheter. Då bankinspektionen tidigare påyrkat åtgärder mot dotterbolagstrafiken, har den bärande tanken varit att söka förhindra bankerna att indirekt via ett dylikt bolag utöva rörelsegrenar, som det varit dem genom lag förmenat att direkt bedriva. Nu är det bank förbjudet att driva handel med fastigheter. Därest reservationen godtages, skulle detta emellertid kunna äga rum via för ändamålet bildade dotterbolag. Ännu ett skäl av visserligen helt formell innebörd nödgar bankinspektionen att ställa sig avvisande till reservationen. Enligt de anförda motiven skulle den ifrågavarande aktieförvärvsrätten användas särskilt för förvärv av fastigheter behövligen för en banks nuvarande verksamhet eller för framtida utvidgningar av densamma, och bankföreningen anger jämväl ett annat föremål för dess användning. Det skulle vara bankinspektionen motbjudande att i de balansuppgifter rörande bankerna, vilka skola av bankinspektionen månatligen publiceras, behöva under rubriken fastigheter meddela siffror, som kunde vara fullständigt missvisande, i det vederbörande bank på eget fastighetskonto fört allenast en mindre del av de fastigheter, vilka den faktiskt använder eller ämnar använda för sin rörelse eller eljest äger. Visserligen bör, såsom i reservationen framhålls, lagstiftningen icke utan tvingande skäl uppställa förbud, som kunna bli hinderliga för näringslivet, men man synes ej heller utan tvingande skäl böra rubba på uppställda grundsatser, och bankinspektionen känner sig icke övertygad att i detta fall dylika skäl föreligga.»

¹⁾ Se sid 19.

Departement-
schefen.

De skäl, som anförts till stöd för införande av förbud för bank att förvärva aktier i bolag, som huvudsakligen har till verksamhet att förvärva eller förvalta aktier eller fast egendom, synas mig väl grundade. Vad bankföreningens styrelse mot ett sådant förbud principiellt invänt torde nu lika litet som vid frågans föregående behandling i statsrådet böra föranleda val av annat medel till förhindrande av bankernas affärstransaktioner genom förmedling av dotterbolag.

Beträffande det inom bankkommittén reservationsvis framställda förslaget, att bankerna icke skulle förhindras att äga aktier i vissa fastighetsbolag, och svenska bankföreningens styrelses uttalande över detta förslag, må framhållas, att den rätt, berörda förslag enligt dess motivering avser att förbehålla bankerna, är vida mindre omfattande än vad bankföreningens styrelse synes förmena vid sitt förordande av förslaget. Med hänsyn till vad bankinspektionen anfört, anser jag mig emellertid icke böra tillstyrka bifall till ifrågavarande förslag, även om dess innebörd begränsas till vad reservanterna därmed avsett.

Däremot lär från ovannämnda förbud undantag i viss mån böra ske ifråga om förvärv av aktier i bolag, som driver emissionsrörelse. Bankkommittén har i detta hänseende ansett, att undantaget bör gälla alla emissionsbolag, som ställts under offentlig tillsyn. Däremot har kommittén icke för närvarande funnit det vara av behovet påkallat att ytterligare inskränka undantaget till allenast sådana emissionsbolag, som i sin bolagsordning intagit bestämmelse, att bolaget ej äger förvärva eller besitta aktier i annat bolag, vars huvudsakliga verksamhet består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom. För egen del är jag emellertid i denna fråga av motsatt uppfattning. Då ett förbud för bank att förvärva aktier i dotterbolag anses böra genomföras i princip, bör ett undantag från förbudet kringgärdas med garantier för att de olägenheter, som man med förbudet velat förhindra, icke kunna uppstå genom undantaget. Förutsättningarna för att så icke skall kunna ske synas emellertid vara avsevärt större, därest undantaget avser allenast sådana emissionsbolag, i vilkas bolagsordning finnes bestämmelse av nyss angivet innehåll. Aktieinnehavet i emissionsbolag bör ock såsom bankkommittén föreslagit begränsas till högst en tredjedel av samtliga aktier med lika rätt i ett och samma emissionsbolag. Självfallet förutsätter jag emellertid, att den av mig förut denna dag tillstyrkta lagstiftningen om emissionsrörelse kommer till stånd.

Ehuru icke något är därom uttryckligen nämnt i den definition, som i berörda lagstiftning lämnas å emissionsrörelse, följer dock av denna rörelses allmänna karaktär att ett bolag, som driver emissionsrörelse,

måste anses hava handel med aktier och i många fall jämväl handel med fast egendom till huvudsakligt föremål för sin verksamhet. I den mån aktier i bolag, som driver emissionsrörelse, skola få av bank förvärvas, måste alltså bestämmelsen härom formas såsom ett undantag från ifrågavarande förbud.

Förbudet jämte därifrån stadgade undantag återfinnes under 2) i 48 och 164 §§.

Beträffande de i nuvarande 48 och 164 §§ befintliga bestämmelser, som icke berörts i bankkommitténs ändringsförslag, ifrågasättes ej heller av mig någon förändring. Förbudet att utan Kungl. Maj:ts tillstånd förvärva aktier i inländskt bankaktiebolag eller i utländskt bankföretag har sålunda influtit under 1) och föreskrifterna att aktieförvärvsrätten ej må användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämma medgivet, under 4) i de nya 48 och 164 §§.

Bestämmelser i 48 och 164 §§, som icke skola ändras.

Det av bankkommittén förordade tillägget till 50 och 166 §§ banklagen har i de avgivna yttrandena icke föranlett någon erinran. Tillägget, rörande vars närmare motivering jag hänvisar till 1915 års sakkunnigas betänkande,¹⁾ torde vara erforderligt såsom komplement till förbudet för bank att förvärva aktie i bolag för aktie- och fastighetsaffärer, och jag har därför låtit införa detsamma i förslaget.

Tillägg till 50 och 166 §§.

Vad härefter angår de övergångsbestämmelser, som erfordras för ovannämnda förslags genomförande, så torde för det av bankkommittén omnämnda fall, att vid tidpunkten för lagens ikraftträdande en till aktieförvärv berättigad banks disponibla reserverade medel icke uppgå till beloppet av bankens aktieinnehav, behovet av övergångsbestämmelser hava bortfallit därigenom att bankkommitténs ursprungliga förslag på det sätt ändrats, att de banker, som vid tiden för lagens ikraftträdande äga en på reservfondens storlek grundad aktieförvärvsrätt, medgivits att behålla denna rätt vid sidan av den på disponibla reserverade medel grundade aktieförvärvsrätten.

Övergångsbestämmelser.

För det fall åter, då en bank genom bestämmelsen, att aktieinnehavet ej får överstiga 10 procent av bankens grund-, reserv- och kommanditfonder, får sin rätt att förvärva aktier minskad till belopp, understigande det, vartill bankens aktieinnehav vid lagens ikraftträdande är bokfört, torde, såsom bankkommittén framhållit, banken böra erhålla

¹⁾ Se sid. 22.

viss tid på sig för att åstadkomma jämvikt mellan sitt aktieinnehav och sin aktieförvärvsrätt. Bankkommittén föreslår i sådant hänseende en tid av tio år. Enligt mitt förmenande torde dock fem år vara för detta ändamål tillräckliga. Det av denna anledning föreslagna stadgandet återfinnes i övergångsbestämmelsernas andra stycke.

De stadganden, varom följande fyra stycken i övergångsbestämmelserna handla, äga samband med det föreslagna förbudet för bank att förvärva aktier i bolag, som huvudsakligen har till verksamhet att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, ävensom med det föreslagna tillägget till 50 och 166 §§. Stadgandet i sista punkten av övergångsbestämmelsernas fjärde stycke är dock närmast föranlett av det föreslagna sista momentet i 254 §, till vilken jag senare skall återkomma. I enlighet med vad bankkommittén förordat, äro ifrågavarande stadganden till största delen hämtade ur 1915 års sakkunnigas förslag¹⁾. Emellertid har i det av mig framlagda förslaget blivit till det principiella stadgandet, att bankbolag, som före lagens ikraftträdande förvärvat aktier i bolag för aktie- och fastighetsaffärer, ej må innehava aktierna längre än två år från nämnda dag, fogad en undantagsbestämmelse, av vilken framgår, att nämnda stadgande icke skall äga tillämpning, i fall bestämmelsen i andra stycket under 2) i 48 eller 164 §§ om rätt för bank att med viss begränsning besitta aktier i bolag, som driver emissionsrörelse, till annat föranleder.

Vidare har i det nya förslaget den i övergångsbestämmelsernas sista stycke Kungl. Maj:t tillagda dispensrätten i enlighet med bankkommitténs hemställan icke begränsats till banks löpande oktrojtid.

Övriga skiljaktigheter mellan det äldre förslaget och det av mig nu framlagda bero på att de erinringar blivit iakttagna, som lagrådet vid granskning av det äldre förslaget framställt.²⁾

Vad slutligen angår bankkommitténs hemställan därom, att genom ett övergångsstadgande skulle sörjas för dels att vid banksammanslagning den övertagande banken icke förlorade den övertagna bankens aktieförvärvsrätt, dels att under övergångstiden bestående förhållanden i förevarande hänseende icke rubbades, så har genom stadgandet i sista punkten av övergångsbestämmelsernas fjärde stycke nödig hänsyn tagits till förhållandena vid banksammanslagning under de två år efter lagens ikraftträdande, då det är bank tillåtet att äga kvar aktier i bolag för aktie- eller fastighetsaffärer. I övrigt synas förhållandena vid bank-

¹⁾ Ang. motiveringen se sid. 23.

²⁾ Se sid. 55.

sammanslagning icke böra regleras genom övergångsstadganden. Jag skall i stället nedan vid 254 § återkomma till spørsmålet.

Den omständigheten att enligt förslaget rätt att förvärva aktier endast ansetts böra tillkomma banker, vilkas grund- och reservfond samt, eventuellt, kommanditfond sammanlagt uppgå till 10 miljoner kronor, medan enligt gällande bestämmelser bank, vars grundfond och reservfond sammanlagt uppgå till 6 miljoner kr., äger förvärva jämväl andra aktier än aktier i emissionsbank, har bankkommittén icke ansett påkalla något övergångsstadgande. Till denna mening har jag ansett mig böra ansluta mig.

Efterlysning av förkomna sparkasseböcker och sparbanksböcker.

Genom nu gällande banklag blev angående insättning å sparkasse-räkning bestämt, att dylik insättning skulle antecknas i motbok, som utlämnades till räkningssinnehavaren, och att, då medel å sådan räkning lyftes, anteckning därom skulle göras i motboken. Bestämmelserna hava sin plats i 52 och 168 §§.

Ändring 52
och 168 §§.

Gällande be-
stämmelser.

Kort efter lagens ikraftträdande framhöll svenska bankföreningens styrelse i skrivelse till Kungl. Maj:t önskvärdheten av ett lagfästat förfarande för dödande av sparkassebok. Därest en sådan bok förkomme, vore nämligen en bank — utan ett dylikt förfarande — av den i 52 och 168 §§ i banklagen meddelade föreskriften att, då medel lyftes å sparkasseräkning, anteckning därom skulle göras i motboken, förhindrad att utbetala de insatta medlen. Förfarandet ansågs kunna bli det samma, som funnes omförmält i 29 § sparbankslagen.

Enligt sistnämnda lagrum bör den, som förlorat av sparbank utfärdad motbok, sådant hos sparbankens styrelse ofördörligen anmäla och därvid uppgiva tid och omständigheter, under vilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, vilken på bekostnad av den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarna och tre gånger i tidning, som i orten utkommer, efterlysa motboken. Därest denna icke inom sex månader, efter det sådan efterlysning sista gången ägt rum, tillrättakommit, är den, för vars räkning efterlysning skett, berättigad att mot kvitto utbekomma hela sitt tillgodohavande; och äger efter medlens utbetalande motboken icke gällande kraft mot sparbanken.

I sitt den 26 februari 1912 över berörda framställning avgivna utlåtande tillstyrkte bankinspektionen densamma, och framhöll bankinspektionen därvid, att, då anmärkning icke förekommit mot den i sparbankslagens 29 § införda, motsvarande bestämmelsen, sistnämnda stadgande lämpligen syntes kunna tjäna till mönster.

Med anledning härav infördes genom lag den 29 juli 1912 i 52 och 168 §§ banklagen bestämmelser om dödande av sparkassebok, vilka överensstämde med omförmälda stadgande i sparbankslagen.

Svenska
bankföreningens
styrelse.

I en till Konungen ställd skrivelse den 16 januari 1916 har svenska bankföreningens styrelse anfört följande:

»Förlust av motbok förekommer ganska ofta, vilket bäst framgår därav, att i nästan varje nummer av Post- och inrikes tidningar annonser därom förekomma. Det har emellertid visat sig, att annonseringen i ortstidning särskilt här i Stockholm drager en kostnad, som i förhållande till annonseringen i Post- och inrikes tidningar måste rubriceras såsom väl hög. Kungörelsekostnaden går nämligen härstädes till mellan 14 och 15 kronor, därav dock på Posttidningen endast kommer cirka 1 krona (vanligen 82 öre). Kostnaden kan ju synas oväsentlig, men det må framhållas, att den drabbar personer med ringa ekonomisk bärkraft. Sparkasseräkningen är nämligen en räkning, som egentligen användes av de små insättarna. Enligt bankrapporten den 30 november 1918 inestod nämligen å 1,621,873 sparkasseräkningar tillhopa 869,557,647 kronor, vilket ger i medeltal kronor 536: 14 för varje bok. Räntesatsen för sparkasseräkning har vanligen hållit sig $\frac{1}{2}$ procent lägre än räntesatsen för depositionsräkning. Under år 1918 har den således här i Stockholm i allmänhet varit 5 procent, vilket innebär en medelränta av 26: 80 per bok. Annonskostnaden vid förlust av en bok stiger således till mer än halva beloppet av medelräntan för ett år, och synes det därför synnerligen behjärtansvärt, om denna kostnad kunde nedbringas. Detta låter sig göra, om man borttager skyldigheten att annonsera förlusten i ortstidning. Enligt vårt förmenande skulle en sådan förändring icke ur säkerhetssynpunkt innebära några faror, och få vi därför i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga sådan åtgärd, att den i 52 och 168 §§ banklagen förekommande bestämmelsen, att annons om förkommen sparkassebok skall tre gånger införas i ortstidning, måtte ur nämnda lagrum utgå.»

Bankinspek-
tionen.

Bankinspektionen, som den 6 maj 1919 avgivit infortrat utlåtande över framställningen, har, efter en redogörelse för den gällande lagstiftningen och dess tillkomst, anfört följande:

»Redan i utlåtande den 25 september 1908 över ett av särskilda kommitterade den 31 december 1907 avgivet förslag till lag om dödande av bortkomna handlingar — vilket förslag ännu torde vara beroende på Eders Kungl. Maj:ts prövning — framhöll bankinspektionen av angiven anledning såsom sin mening, att medel, innestående i sparbank mot av dylik bank utfärdad motbok, ävensom medel, innestående hos bankbolag å så kallad sparkasseräkning, finge disponeras endast av vederbörande insättare eller dennes rättsinnehavare och sålunda icke av en var, som vore innehavare av en av vederbörande sparbank eller bankbolag utgiven motbok å de innestående medlen. När bankinspektionen, såsom redan nämnts, tillstyrkte införande i banklagen av en bestämmelse om dödande av sparkassebok, lärar därmed hava avsetts allenast att bereda insättare och deras rättsinnehavare möjlighet att utan företeende av motbok disponera samt vederbörande bank att i dylikt fall utbetala innestående medel.

Då formen för detta förfarande kom att överensstämma med tillvägagångssättet för dödande av sparbanksbok, skedde detta, enär någon anmärkning mot sistnämnda förfaringssätt icke förekommit. Styrelsen för svenska bankföreningen har nu framhållit vissa olägenheter med det formella tillvägagångssättet vid dödande av sparkassebok, och har styrelsen därför ansett ändring därutinnan böra ske.

Såvitt bankinspektionen kunnat finna, torde från synpunkten av den säkerhet och de lättnader, som det nuvarande mortifikationsförfarandet är avsett att bereda såväl vederbörande banker som insättare och deras rättsinnehavare, några betänkligheter icke möta mot en ändring av banklagens bestämmelser i nu omhandlade ämne i den av styrelsen för svenska bankföreningen ifrågasatta riktning eller alltså på det sätt, att kungörelse om förlust av sparkassebok skulle ske allenast en gång och då i de allmänna tidningarna.

Slutligen har bankinspektionen ansett sig böra framhålla, att därest en ändring i banklagen i nu förevarande syfte anses böra ske, enahanda ändring synes böra vidtagas jämväl i motsvarande stadgande i 29 § av sparbankslagen.»

Sedan sparbanksföreningen beretts tillfälle att yttra sig över det väckta förslaget, har dess styrelse i skrivelse av den 8 juli 1919 uttalat, att styrelsen i likhet med bankinspektionen är av den meningen, att därest en ändring i banklagen i nu förevarande syfte anses böra ske, enahanda ändring synes böra vidtagas jämväl i motsvarande stadgande i 29 § av sparbankslagen.

Sparbanks-
föreningen.

Departement-
schefen.

Ehuru frågan om förfarandet vid dödande av bortkomna handlingar samt om rättsverkningarna härav hör till de ämnen, som avsetts i sinom tid komma att upptagas till behandling under samarbetet med övriga nordiska länder för åstadkommande av överensstämmande lagstiftning å obligationsrättens område, synes hinder icke föreligga att nu vidtaga någon förenkling i mortifikationsförfarandet sådant det är anordnat i vår banklagstiftning. Dock torde föreskriften om kungörelse i ortstidning icke böra fullständigt utgå. Däremot lär det vara tillräckligt, att dylik kungörelse införes en gång. I överensstämmelse härmed har jag låtit utarbeta förslag till nödiga ändringar i 52 och 168 §§ banklagen samt 29 § sparbankslagen.

Förverkande av oktroj.

Införande av
en ny para-
graf, 235 a §.

Bankinspek-
tionen.

I en till Konungen ställd skrivelse den 10 januari 1919 har bankinspektionen anfört följande:

»Vid prövning av ansökningar om oktroj för bankbolag skall enligt bestämmelserna i 3 och 113 §§ i banklagen särskild hänsyn tagas till, huruvida vederbörande bankföretag kan finnas vara nyttigt för det allmänna. Vid tiden för oktrojs meddelande är det emellertid givetvis omöjligt att förutse, huruvida det oktrojerade bankföretaget kommer att ledas på sådant sätt, att detsamma, såsom avsett varit, verkligen för framtiden blir till nytta för det allmänna. Erfarenheten har också understundom givit vid handen, att så icke kommit att bliva fallet.

I detta hänseende kan framhållas, att ett bankföretags verksamhet kan bedrivas på sådant sätt, att den vid oktrojs meddelande åstundade nyttan för det allmänna av vederbörande företag fått giva vika för mer eller mindre privata syften hos huvudintressenter i företaget. Särskilt i ett dylikt fall har till en början aktiemajoriteten i bankbolaget förvärvats av en person, vilken tidigare helt eller delvis stått främmande för vederbörande företag. Sedermera har bankens verksamhet huvudsakligen inriktats på att finansiera vissa dess huvudintressent och ledare personligen mer eller mindre närstående företag, vilka emellertid, enligt vad därefter utrönts, saknat erforderlig ekonomisk bärkraft. Till följd av bland annat väntade förluster å de åsyftade företagen har banken numera nödgats inställa sina betalningar. Ett fullt analogt fall har tidigare inträffat vid ett annat bankföretag, vilket verksamhet leddes på sådant sätt, att banken blev försatt i konkurs.

Även i andra avseenden kan ett bankföretags verksamhet bedrivas på sådant sätt, att den av detsamma förväntade nyttan för det allmänna helt eller delvis uteblir.

Att ett dylikt handhavande av den oktrojerade verksamheten icke kan stå i överensstämmelse med de synpunkter, som varit avgörande vid oktrojens beviljande, torde vara uppenbart. Å andra sidan äro de i banklagen anvisade möjligheterna för det allmänna att i dylika fall under löpande oktrojperiod träda emellan för att förhindra verksamhetens fortsättande mycket inskränkta.

Visserligen skall, då det visar sig, att ett bankbolag gjort sådana förluster, att en tiondedel av grundfonden förlorats, från det allmännas sida vidtagas åtgärder för att, därest förlusten ej blir på föreskrivet sätt täckt, framtvinga bolagets trädande i likvidation, men detta tillvägagångssätt kan dock ej tillgripas förr än förlusten blivit genom uppgörande av bokslut eller eljest fastställd. I dylika fall hava sålunda de skadliga inverkningarna av en missriktad bankpolitik redan i mer eller mindre hög grad gjort sig gällande.

I övrigt kan från det allmännas sida ett ingripande i nyss antydda syfte ske allenast, på sätt i 235 § i banklagen föreskrives, genom att, då i en banks verksamhet svårare avvikelser ägt rum från nämnda lagbestämmelser eller från den för banken gällande bolagsordningen, förklara banken hava förverkat oktrojen. De av bankspektionen i det föregående antydda förhållandena torde emellertid icke alltid vara av sådan art, att en tillämpning av sistnämnda stadgande i banklagen kan ifrågakomma.

Av vad bankspektionen förut omnämnt framgår emellertid, att det måste anses erforderligt, att det allmänna jämväl av andra än nyssnämnda i banklagen för närvarande angivna anledningar beredes möjlighet att inskrida emot ett bankföretag, som icke kommit att bliva till nytta utan fastmer till skada för det allmänna.

På grund av vad sålunda anförts får bankspektionen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte låta vidtaga åtgärder för införande i gällande banklag av bestämmelse, som kan bereda Eders Kungl. Maj:t möjlighet att förklara en för ett bankbolag meddelad oktroj förverkad, förutom i de i 235 § av samma lag angivna fall, även då det i övrigt visat sig, att bolaget icke längre är nyttigt för det allmänna.»

Över bankspektionens skrivelse hava infortrade utlåtanden avgivits av svenska bankföreningens styrelse och 1917 års bankkommitté.

Bankföreningens styrelse.

Bankföreningens styrelse, som den 16 januari 1919 avgivit infortrat utlåtande, har därvid anfört bland annat:

»Bestämmelsen om att meddelandet av oktroj för en bank borde göras beroende på prövning av företagets nytta för det allmänna har för solidariska banker gällt allt sedan dessas tillkomst. Redan kungl. kungörelsen den 14 januari 1824 föreskrev, att oktroj skulle meddelas, därest det befanns att lättade tillgångar till förlag för handel, näringar och jordbruk därigenom kunde vinnas. Först genom 1911 års lag om bankrörelse utsträcktes den dittills endast i fråga om solidariska banker tillämpade principen att gälla även i fråga om bankaktiebolag. Mot denna utsträckning anfördes emellertid under förarbetena till lagen starka betänkligheter. Så anförde lagrådet i sitt yttrande, att lämpligheten av en sådan för lagstiftningen om bankaktiebolag hittills främmande bestämmeelse kunde betvivlas. Utan synnerligt stora skäl syntes det icke böra ifrågakomma, att tillkomsten av ett affärsföretag gjordes beroende av en administrativ prövning rörande företagets gagnelighet för det allmänna, och några dylika skäl kunde i förevarande fall icke anföras. Att ifråga om solidariska bankbolag en prövning av ifrågavarande art ägde rum hade sin grund i förhållanden, som sammanhängde med den särskilda beskaffenheten av nämnda banktyp och icke voro tillämpliga å bankaktiebolag.

Vad lagrådet sålunda anfört synes med än större skäl kunna åberopas mot en utsträckning av prövningsrätten till att omfatta prövning av ett företags allmänna nytta jämväl under löpande oktrojtid. Redan nu kan ju oktroj förklaras förverkad vid svårare avvikelser från banklagen eller bolagsordningen. Att utsträcka rätten att indraga oktroj än längre och således göra rätten att driva ett lovligt näringsfång, även då det drives fullt lagligt, beroende på en subjektiv prövning av administrativ myndighet angående företagets nytta för det allmänna, våga vi förmena är att gå för långt, och styrkas vi i denna vår åsikt än mer därav, att bankinspektionen synes förutsätta, att rätten att indraga oktroj skulle begagnas, så snart Kungl. Maj:t funne, att ett bankbolags verksamhet bedreves på sådant sätt, att den av detsamma *förväntade* nyttan för det allmänna *helt eller delvis uteblev*.

Vi vilja ej underlåta att framhålla, att, ehuru, såsom vi förut erinrat, bestämmelsen om prövning av allmännyttan vid beviljandet av oktroj för solidariska banker gällt ända sedan år 1824, man likväl aldrig förut ansett nödigt komplettera densamma med en bestämmeelse om att oktrojen skulle indragas, därest administrativ myndighet prövade allmännyttan ej längre förefinnas. Det särskilda fall, som nu föranlett bank-

inspektionen framställa sitt förslag, kan dock ej sägas vara något nytt. Liknande fall förekommo såväl år 1907 som år 1910, och att oegentlighet av dylikt slag skulle kunna förekomma var således visst icke obekant för 1911 års lagstiftare, utan att det dock ansågs påkallat att i banklagen införa en bestämmelse sådan som den nu föreslagna.

Det må dock starkt ifrågasättas, om man med den föreslagna lagändringen skulle kunna råda bot för kalamiteter av det slag, som givit närmaste anledningen till bankinspektionens förslag. Utan att på något sätt vilja förringa värdet av statskontroll över bankrörelsen, lär man väl kunna påstå, att det ligger i sakens natur, att en sådan aldrig kan bli så effektiv, att den kan ersätta vad som brister hos ledningen av en bank, och då banker här i landet råkat på obestånd, har anledningen härtill *alltid* varit en mindre god ledning av respektive företag.»

Bankkommittén har den 19 februari 1919 avgivit utlåtande i denna fråga och har därvid yttrat bland annat, att man enligt kommitténs åsikt icke utan tungt vägande skäl borde i vår banklagstiftning införa nya bestämmelser, som rubbade gällande grunder för banks rätt att driva sin verksamhet. Redan nu förefintliga föreskrifter, att oktroj finge beviljas på högst tio år, ävensom att fråga om förlängning av oktroj vore beroende av prövning, huruvida banken fortfarande funnes vara nyttig för det allmänna, måste anses medföra, att dessa grunder — åtminstone juridiskt — vore ganska litet betryggande för en verksamhet, vilken hade att tillgodose för vårt näringsliv så betydelsefulla uppgifter, som fallet vore med bankverksamheten. Kommittén hade därför icke utan betänksamhet tagit del av bankinspektionens ifrågavarande förslag, som ju avsåge att ytterligare försvaga förenämnda grunder genom införande i banklagen av bestämmelser om rätt för Kungl. Maj:t att även under oktrojtiden kunna under vissa förhållanden tvinga en bank att upphöra med sin verksamhet av andra skäl, än som funnes omnämnda i 235 § banklagen. Emellertid funne kommittén sig icke kunna underkänna behovet av, att en bestämmelse med sådant syfte, som av bankinspektionen föreslagits, infördes i lagen.

Bankkom-
mittén.

Ehuru det enligt kommitténs åsikt visserligen icke vore sannolikt, att en sådan bestämmelse skulle komma att missbrukas, funne kommittén dock viktigt, att densamma kringgärdades med sådana föreskrifter, att dess användning endast i tvingande fall kunde ifrågakomma. I sådant avseende syntes efterföljande redogörelse för, huru kommittén tänkt sig den praktiska tillämpningen av en sådan lagföreskrift, kunna tjäna till ledning. Rätten för Kungl. Maj:t att under oktrojtiden för

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 154 häft. (Nr 182.) 11

klara oktroj förverkad, borde enligt kommitténs mening vara begränsad av föreskriften, att sådant kunde ske endast i det fall, att bankinspektionen funnit allvarsamma anmärkningar hava kunnat göras, i anledning av vilka det måste befaras, att skada för det allmänna kunde uppstå. Om sålunda allvarliga brister i banks skötsel förekommo, borde inspektionen meddela bankens styrelse krav på de rättelser, som enligt inspektionens uppfattning vore påkallade, samt lämna styrelsen skälig tid att verkställa dessa rättelser. Samtidigt borde då meddelas, att bankinspektionen, om dessa erinringar icke föranledde beaktande, funne sig nödgad att ingå till Kungl. Maj:t med hemställan, att bankens oktroj måtte förklaras förverkad. Om rättelse icke inom föreskriven tid ägde rum och bankinspektionen därför ingåve sådan framställning till Kungl. Maj:t, som ovan nämnts, borde Kungl. Maj:t, innan någon åtgärd mot banken företoges, lämna bankstyrelsen tillfälle att inom kort tid inkomma med förklaring. Skulle därvid meningsskiljaktighet mellan bankinspektionens och styrelsens uppfattning göra sig gällande av sådant slag, att dennas innebörd och omfattning kunde vara svår att bedöma, kunde det vara lämpligt att åt en eller flera särskilt tillkallade sakkunniga överlämna att verkställa undersökning och avgiva utlåtande i frågan, innan Kungl. Maj:ts beslut fattades.

Om en sådan ändring i banklagen komme till stånd, att den måste föranleda ett förfarande, som i huvudsak överensstämde med vad kommittén här föreslagit, ansåge kommittén, att densammas införande i vår banklagstiftning icke borde föranleda betänkligheter. Den ökade befogenhet, som därigenom skulle tillfalla bankinspektionen, innebure för de flesta fall icke större makt än inspektionen redan nu ägde, utan endast möjligheter att kunna utnyttja denna makt i en för bankverksamheten lämpligare form. Skulle det emellertid anses påkallat, att i rättssäkerhetens intresse omgärda denna befogenhet med ännu mera betryggande garantier, så skulle detta måhända kunna ske genom att vid en eventuell omorganisation av bankinspektionen tillföra densamma ett vidgat mått av allmän ekonomisk sakkunskap genom att utöka det element inom inspektionen, som nu representerades av den biträdande ledamoten.

Departement-
schefen.

Därest genom en banks verksamhet allmänna intressen utsättas för fara, har enligt gällande banklag bank- och fondinspektionen i sådana fall, då någon avvikelse från nämnda lag eller från bolagsordningen icke föreligger, ej annat medel att tillgripa under löpande oktrojtid än att sammankalla bolagsstämman och där framställa sina erinringar.

Detta är onekligen knappast att anse såsom tillfredsställande. Naturligtvis *kan* bankinspektionen genom en dylik åtgärd komma till åsyftat resultat, men någon säkerhet för att så städse skall bliva förhållandet förefinnes ingalunda.

Jag finner mig fördenskull böra tillstyrka ett stadgande i den av bankinspektionen antydda riktningen. Vid detta stadgandes avfattning torde emellertid hänsyn böra tagas till de önskemål, 1917 års bankkommitté på sätt ovan omförmåles uttalat. Oktroj bör sålunda ej kunna förklaras förverkad, förrän beträffande bankens ledning så allvarliga missförhållanden yppat sig, att bankens verksamhet kan befaras komma att medföra skada för det allmänna. Dylika missförhållanden torde vara för handen, t. ex. om en banks medel i oproportionerligt stor utsträckning användas för ensidigt tillgodoseende av banken närstående personers intressen under sådana omständigheter, att fara kan anses föreligga för att bankens soliditet därigenom skall kunna rubbas, eller om en bank genom alltför vidsträckt kreditgivning medverkar till spridning av osund spekulation i aktier eller fastigheter. Vidare lär det ifrågasatta stadgandet genom sin lydelse böra utmärka, att det ej bör bringas i tillämpning, med mindre bank- och fondinspektionen meddelat bankstyrelsen krav på de rättelser, som enligt inspektionens mening äro påkallade, och det visat sig, att detta krav icke haft någon påföljd. Bankkommittén har ytterligare till förekommande av den ifrågasatta bestämmelsens missbrukande uttalat sig för att densamma icke måtte komma i tillämpning, förrän dels vederbörande banks styrelse fått skälig tid på sig att verkställa de av bank- och fondinspektionen önskade rättelser samt erhållit meddelande om, att inspektionen i händelse av styrelsens underlåtenhet att vidtaga rättelserna komme att hos Kungl. Maj:t hemställa, att bankens oktroj måtte förklaras förverkad, dels ock Kungl. Maj:t lämnat bankstyrelsen tillfälle att inkomma med förklaring. I samtliga dessa hänseenden är jag av samma uppfattning som bankkommittén. Några uttryckliga bestämmelser härom eller angående förfarandet i övrigt, innan Kungl. Maj:ts beslut fattas, lära dock icke behöva införas i lagen.

I överensstämmelse med vad jag nu anført har jag låtit utarbета förslag till ett stadgande, vilket torde böra utgöra en särskild paragraf och i banklagen inflyta närmast efter 235 § samt betecknas med 235 a §.

Förhållanden, som äga samband med banksammanslagning.

Ändring i
254 §.

I ett den 30 juni 1916 dagtecknat betänkande föreslogo 1915 års sakkunniga bland annat en del ändringar i och tillägg till 254 § banklagen i och för reglering av vissa förhållanden, som äga samband med banksammanslagning. Bestämmelser i sådant syfte, i nära överensstämmelse med de av de sakkunniga utarbetade, intogos i det lagförslag, som, enligt vad jag i det föregående uppgivit, den 16 februari 1917 av dåvarande chefen för finansdepartementet anmälades i statsrådet och varöver lagrådet den 14 påföljande mars avgav utlåtande. Rörande innehållet av de sakkunnigas betänkande och de däröver avgivna yttrandena samt det anmälda lagförslaget hänvisar jag till statsrådsprotokollet för den 16 februari 1917.¹⁾

Då ändamålsenligheten av bestämmelser i ifrågavarande syfte näppligen kan bestridas, har jag ansett mig böra återupptaga frågan om dylika bestämmelsers införlivande med lagstiftningen.

De stadganden, jag med anledning härav föreslår, överensstämman i allt väsentligt med sina förebilder i ovannämnda lagförslag. Följande skiljaktigheter finnas emellertid.

Med hänsyn till vad lagrådet i sitt utlåtande den 14 mars 1917²⁾ uttalat, har momentbeteckningen i paragrafen uteslutits.

I andra punkten under 2) i 48 och 164 §§ föreslås, att bank icke må förvärva mer än högst en tredjedel av samtliga aktier med lika rätt i bolag, som driver emissionsrörelse. Detta bör givetvis gälla även i sådana fall, då en bank övertager en annan banks rörelse, vadan en erinran därom intagits såsom andra punkt i föreslagna sista momentet av 254 §. Vidare har i samma moments tredje punkt, i enlighet med lagrådets hemställan i dess ovannämnda utlåtande, angivits, att skyldigheten att avyttra föreligger allenast i den mån den förvärvade egendomen ej får jämlikt 46, 48, 162 eller 164 § behållas.

Slutligen har det av bestämmelsen i 254 § sista momentet nödvändiggjorda övergångsstadgandet i enlighet med lagrådets hemställan förtydligats och placerats såsom en andra punkt i övergångsbestämmelsernas fjärde stycke.

På sätt ovan nämnts har bankkommittén uttalat sig för införandet av ett stadgande därom, att bank, som övertog en annan banks rörelse,

¹⁾ Se sid. 29 och 40.

²⁾ Se sid. 54.

icke därmed skulle förlora den aktieförvärvsrätt, som den övertagna banken förut innehaft. I fall bankkommittén härmed åsyftar, att vid banksammanslagning den övertagna bankens rätt att *förvärva* aktier borde övergå å den övertagande banken, kan jag icke dela kommitténs uppfattning. Den övertagna bankens aktieförvärvsrätt grundar sig å de fonder, banken förfogar över, och någon motsvarande rätt bör den övertagande banken icke få utöva, med mindre denna bank själv äger de fonder, som för ändamålet erfordras. Om åter bankkommittén med sin ovannämnda framställning allenast åsyftat, att den övertagande banken bör vara berättigad förvärva de aktier, den övertagna banken på grund av sin aktieförvärvsrätt har i sin ägo, är jag av samma mening som kommittén. Jämlikt 254 § sista momentet har emellertid en bank, som övertager annan banks rörelse, rätt att förvärva den övertagna bankens aktier, med det undantag allenast, som föranledes av bestämmelsen i andra punkten under 2) i 48 eller 164 §, och är ej skyldig avhända sig dem förrän detta lämpligen kan ske. Aktierna behöva sålunda ej nödvändigtvis föryttras, så snart det kan ske till det belopp, vartill aktiernas värde upptagits vid deras införande i den övertagande bankens böcker. På grund av nu angivna förhållande anser jag något särskilt stadgande till skyddande av den övertagande bankens intressen i förevarande fall icke erfordras.

Departementschefen uppläste härefter förslag till dels *lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse* och dels *lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker* av den lydelse, bilagor till detta protokoll utvisa, och hemställde, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmåler, genom utdrag av protokollet inhämtas.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan fann Hans Maj:t Konungen gott bifalla.

Ur protokollet:
Sven Lidholm.

Bil. 1.

Förslag

till

Lag**om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse.**

Härigenom förordnas, dels att i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse skall införas en ny paragraf med beteckning 235 a, av den lydelse nedan sägs, dels ock att 48, 50, 52, 164, 166, 168 och 254 §§ i nämnda lag skola erhålla följande ändrade lydelse:

48 §.

Bankaktiebolag, som avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond eller som före den 1 januari 1921 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må, så framt bolagets grundfond och reservfond sammanlagt utgöra minst tio miljoner kronor, jämväl under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärva aktier, med följande inskränkningar:

1) Aktier i annat inländskt bankaktiebolag eller i utländskt bankföretag må icke förvärvas utan att Konungen prövat skäligen lämna tillstånd därtill.

2) Aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må icke förvärvas; ägande emellertid Konungen, om aktierna i sådant bolag allmänt förekomma i handeln, rätt att, där så prövas lämpligt, medgiva, att de i viss mindre utsträckning må förvärvas av bankaktiebolag. Driver bolag med verksamhet som nyss nämnts emissionsrörelse jämlikt av Konungen stadfäst bolagsordning, och har i denna intagits förbud för bolaget att äga aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må bankaktie-

bolag utan hinder av vad ovan stadgats, förvärva aktier i bolaget, dock högst en tredjedel av samtliga aktier eller, om i bolaget finnas aktier med olika rätt, en tredjedel av varje särskilt slag av aktier.

3) Bankaktiebolag äger icke på en gång innehava jämligt ovanstående bestämmelser förvärvade aktier till bokfört värde, överstigande tio procent av bolagets grundfond och reservfond tillsammans. Ej heller må bokförda värdet av bankaktiebolags sålunda förvärvade aktier vid något tillfälle överstiga

a) till den del aktieförvärvsrätten grundar sig därpå, att bolaget avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond: sammanlagda beloppet av de till sådan fond avsatta medel;

b) till den del aktieförvärvsrätten grundar sig därpå, att bolaget före den 1 januari 1921 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av grundfonden: hälften av det belopp, varmed reservfonden nämnda dag översteg halva grundfonden, eller, därest reservfonden sedermera nedgått, hälften av det belopp, varmed reservfonden dåmera överstiger halva grundfonden.

4) Bankaktiebolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

50 §.

Ej må bankaktiebolag vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget självt icke äger avsluta.

Ej heller annorledes må bankaktiebolag, där ej fråga är om utdelning å aktier eller vad bolaget såsom ägare av aktier eljest kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som bolaget självt icke äger bedriva.

52 §.

Vara penningar — — — — hos bolaget.

Å medel, — — — i motboken.

Har motbok förkommit, bör den, som förlorat motboken, sådant hos bolagets styrelse ofördröjligen anmäla och därvid uppgiva tid och omständigheter, under vilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, vilken på bekostnad av den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarna och en gång i tidning, som i orten utkommer, efterlysa motboken. Därest denna icke inom sex månader,

efter det sådan efterlysning sista gången ägt rum, tillrättakommit, är den, för vars räkning efterlysning skett, berättigad att mot kvitto utbekomma hela sitt tillgodohavande; och äger efter medlens utbetalning motboken icke gällande kraft mot bolaget.

164 §.

Solidariskt bankbolag, som avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond eller som före den 1 januari 1921 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av bolagets grundfond, må, så framt bolagets grundfond, kommanditfond och reservfond sammanlagt utgöra minst tio miljoner kronor, jämväl under andra förhållanden än i 162 § sägs förvärva aktier, med följande inskränkningar:

1) Aktier i inländskt bankaktiebolag eller i utländskt bankföretag må icke förvärfvas utan att Konungen prövat skäligen lämna tillstånd därtill.

2) Aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må icke förvärfvas; ägande emellertid Konungen, om aktierna i sådant bolag allmänt förekomma i handeln, rätt att, där så prövas lämpligt, medgiva, att de i viss mindre utsträckning må förvärfvas av solidariskt bankbolag. Driver bolag med verksamhet som nyss nämnts emissionsrörelse jämlikt av Konungen stadfäst bolagsordning, och har i denna intagits förbud för bolaget att äga aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må solidariskt bankbolag utan hinder av vad ovan stadgats förvärva aktier i bolaget, dock högst en tredjedel av samtliga aktier eller, om i bolaget finnas aktier med olika rätt, en tredjedel av varje särskilt slag av aktier.

3) Solidariskt bankbolag äger icke på en gång innehava jämlikt ovanstående bestämmelser förvärfvade aktier till bokfört värde, överstigande tio procent av bolagets grundfond, kommanditfond och reservfond tillsammans. Ej heller må bokförda värdet av solidariskt bankbolags sålunda förvärfvade aktier vid något tillfälle överstiga

a) till den del aktieförvärfvsrätten grundar sig därpå, att bolaget avsatt medel till dispositionsfond eller därmed likartad fond: sammanlagda beloppet av de till sådan fond avsatta medel;

b) till den del aktieförvärfvsrätten grundar sig därpå, att bolaget före den 1 januari 1921 avsatt reservfond, uppgående till mera än femtio procent av grundfonden: hälften av det belopp, varmed reservfonden nämnda dag översteg halva grundfonden, eller, därest reservfonden

sedermåra nedgått, hälften av det belopp, varmed reservfonden dåmåra överstiger halva grundfonden.

4) Solidariskt bankbolag enligt denna paragraf tillkommande rätt att förvärva aktier må ej användas, med mindre sådant är i bolagsordningen eller av bolagsstämman medgivet.

166 §.

Ej må solidariskt bankbolag vid avtal om kredit eller eljest i sin rörelse förbehålla sig andel i vinst på affär, som bolaget självt icke äger avsluta.

Ej heller annorledes må solidariskt bankbolag, där ej fråga är om utdelning å aktier eller vad bolaget såsom ägare av aktier eljest kan tillkomma, beredas andel i vinst på verksamhet, som bolaget självt icke äger bedriva.

168 §.

Varda penningar — — — hos bolaget.

Å medel, — — — i motboken.

Har motbok förkommit, bör den, som förlorat motboken, sådant hos bolagets styrelse ofördröjligen anmäla och därvid uppgiva tid och omständigheter, under vilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, vilken på bekostnad av den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarna och en gång i tidning, som i orten utkommer, efterlysa motboken. Därest denna icke inom sex månader, efter det sådan efterlysning sista gången ägt rum, tillrättakommit, är den, för vars räkning efterlysning skett, berättigad att mot kvitto utbekomma hela sitt tillgodohavande; och äger efter medlens utbetalning motboken icke gällande kraft mot bolaget.

235 a §.

Yppa sig, utan att sådant fall är för handen, som i 235 § 2 mom. avses, beträffande bankbolags ledning så allvarliga missförhållanden, att bolagets verksamhet kan befaras komma att bliva till skada för det allmänna, äger bank- och fondinspektionen förelägga bolagets styrelse att vidtaga de åtgärder, inspektionen anser erforderliga för rättelses vinnande. Underlåter styrelsen att ställa sig sådant föreläggande till efterrättelse, vare lag som i ovannämnda stadgande sägs.

254 §.

Bildas bankbolag eller ökas bankbolags grundfond för övertagande av annan bankrörelse, må andel i vad bolaget sålunda skall övertaga utgöra vederlag för aktie eller huvudlott i bolaget samt teckning ske med villkor, att sådant tillskott skall få göras; och gälle i övrigt i ty fall denna lags bestämmelser om bankbolags bildande och grundfonds ökning med följande tillägg och undantag:

1) Vid bankbolags bildande skall teckningslista och vid grundfondens ökning bolagsstämman beslut om ökningen innehålla jämväl alla de om bankrörelsens övertagande träffade bestämmelserna. Vad under 3) i 8, 29, 120 eller 145 § stadgas föranleder icke därtill att värdet av det, som för aktie eller huvudlott skall tillskjutas i annat än penningar, skall i teckningslista eller i bolagsstämmas beslut om ökning av grundfonden uppskattas till visst penningbelopp.

2) Där vid bankbolags bildande ej samtliga tecknare enligt bestämmelse i teckningslistan äro berättigade att för aktie eller huvudlott tillskjuta annat än penningar, äge å konstituerande stämman tecknare, vilken berättigats att göra tillskott i annat än penningar, ej deltaga i omröstning, som i 14 eller 126 § sägs; ej heller må sådan tecknare eller av honom tecknade eller eljest förvärvade aktier eller huvudlotter vid omröstningen tagas i beräkning.

3) Vad i 1 mom. av 31 eller av 147 § är stadgat äger ej tillämpning.

4) Har vad bolaget enligt bestämmelse i teckningslistan övertagit blivit uppskattat till oskäligt högt värde, vare de stiftare, som haft eller uppenbarligen bort hava vetskap om att uppskattningen varit oskälig, pliktige att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en.

Uppgörelse mellan bolaget och stiftare rörande den senare i sådan egenskap åliggande skadeståndsskyldighet är ej för bolaget bindande.

5) Talan mot stiftare enligt vad ovan under 4) stadgats må ej anställas, sedan två år förflutit från bolagets registrering, utan så är, att talan grundas därpå, att brottslig handling blivit begången.

Inträffar konkurs inom två år från bolagets registrering, stånde konkursboet öppet att anställa talan, som nu sagts; och skall i ty fall talan anhängiggöras inom en månad från inställelsedagen eller, där tiden för talans anställande av bolaget då ännu ej gått till ända, inom utgången av den tid. Försummas det, vare rätt till talan förlorad.

Tillgång, som bankbolag på sätt ovan sägs övertagit, skall vid dess införande i bolagets böcker upptagas till sitt verkliga värde.

Har bankbolag övertagit annat bankbolags rörelse och finnes bland sistnämnda bolags tillgångar egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må den egendom, även om sådant fall ej är för handen som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, förvärfvas av det övertagande bolaget. Utgöres egendomen av aktier i bolag, som driver emissionsrörelse, gälle dock vad nu stadgats endast i den mån det övertagande bolaget efter aktiernas förvärvande icke kommer att innehava sådana aktier till större antal än enligt andra punkten under 2) i 48 och 164 §§ är medgivet. Egendom, som bankbolag på nämnda sätt förvärvat, skall så snart lämpligen kan ske åter avyttras, i den mån den ej jämlikt 46, 48, 162 eller 164 § må av bolaget behållas.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1921 med undantag av bestämmelserna i 52 och 168 §§, vilka skola vinna tillämpning från och med dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Har bankbolag med stöd av äldre lag förvärvat aktier till högre bokfört belopp än bolaget enligt denna lag är berättigat att på en gång innehava, må under en övergångstid av fem år hittills gällande bestämmelser i fråga om rätten att innehava aktier lända till efterrättelse; dock att under denna tid bokförda värdet av jämlikt 48 eller 164 § förvärvade aktier ej må överstiga samma värde den 1 januari 1921.

Bankbolag, som före den 1 januari 1921 under andra förhållanden än i 46 eller 162 § avses förvärvat aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, må, där ej Konungen lämnat medgivande, som i första punkten under 2) i 48 eller 164 § sägs, eller bestämmelsen i andra punkten samma lagrum till annat föranleder, icke innehava aktierna längre än två år från nämnda dag. Träder under denna tid sistnämnda bolag i likvidation, och finnes bland dess tillgångar egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må, även om sådant fall ej är för handen som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, bankbolaget för att undgå förlust förvärva den egendom, såvitt den tillhörde det andra bolaget redan den 1 januari 1921.

Egendom, som bankbolag sålunda förvärvat, skall så snart ske kan åter avyttras, i den mån den ej jämlikt nyssnämnda lagrum må av bolaget behållas. Utgöres den av aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller fast egendom, gälle i fråga om bankbolagets rätt att innehava aktierna och

att i händelse av det andra bolagets trädande i likvidation förvärva dess egendom vad här ovan är stadgat rörande dylika aktier, som bolaget före den 1 januari 1921 förvärvat. Samma lag vare, där aktier som nu sagts under de två åren närmast efter den 1 januari 1921 förvärvas av bankbolag jämlikt 254 § sista momentet.

I avseende å förmån, vartill bolaget före den 1 januari 1921 förvärvat rätt, skola bestämmelserna i 50 § 2 mom. och 166 § 2 mom. icke äga tillämpning förr än två år förflutit från nämnda dag. Innehar den, som utfäst dylik förmån, egendom, varmed bankbolag ej må driva handel för egen räkning, må bankbolaget, för att undgå förlust, under sagda två år, även om sådant fall ej är för handen, som i 46, 48, 162 eller 164 § omförmäles, förvärva den egendom, såvitt den tillhörde överlåtaren redan den 1 januari 1921. Om bankbolags rättigheter och skyldigheter i anledning av sådant förvärv skall tillämpas vad i första och andra punkterna av nästföregående moment är sagt.

Konungen må, när synnerliga skäl därtill äro, medgiva bankbolag anstånd med tillämpning av de i nästföregående tre moment meddelade bestämmelser.

Bil. 2.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker.

Häri genom förordnas, att 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker skall erhålla följande ändrade lydelse:

Har motbok förkommit, bör den, som förlorat motboken, sådant hos sparbankens styrelse ofördröjligen anmäla och därvid uppgiva tid och omständigheter, under vilka förlusten timat. Styrelsen skall då genom kungörelse, vilken på bekostnad av den, som förlorat motboken, införes en gång i allmänna tidningarna och en gång i tidning, som i orten utkommer, efterlysa motboken. Därest denna icke inom sex månader, efter det sådan efterlysning sista gången ägt rum, tillrättakommit, är den, för vars räkning efterlysning skett, berättigad att mot kvitto utbekomma hela sitt tillgodohavande; och äger efter medlens utbetalning motboken icke gällande kraft mot sparbanken.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd fredagen
den 12 november 1920.*

Närvarande:

Justitierådet BERGLÖF,
Regeringsrådet ERNBERG,
Justitieråden MOLIN,
APPELBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över finans-
ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 23 januari
1920, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det
ändamål, § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas över upprättade
förslag till

dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om
bankrörelse,

dels ock lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892
angående sparbanker.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet
föredragits av byråchefen Albert Tondén.

I anledning av förslagen avgåvos följande yttranden av lagrådet
och dess särskilda ledamöter.

**Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911
om bankrörelse.**

48 och 164 §§.

Lagrådet:

Avfattningen av bestämmelserna under 3) har blivit mindre lyckad.
Enligt vad motiven giva vid handen är icke avsett, att, såsom lagtexten
närmast antyder, bankbolag, som äger vid lagens ikraftträdande avsatt
reservfond av viss storlek och som jämväl avsatt dispositionsfond eller
därmed likartad fond, skall äga innehava dels aktier till samma värde

som dispositionsfonden och dels därutöver en enligt 3 b) beräknad aktiepost. Meningen är givetvis att i dylikt fall den av dessa grunder för aktieförvärvsrättens bestämmande, som leder till det högsta beloppet, skall tillämpas. Ifrågavarande stadganden böra därför omredigeras, så att häråt gives tydligt uttryck.

Övergångsbestämmelserna.

Justitierådet *Berglöf*, regeringsrådet *Ernberg* och justitierådet *Appelberg*:

Beträffande det föreslagna andra stycket av övergångsbestämmelserna anmärkes, att då däri stadgas, att under övergångstiden hittills gällande bestämmelser i fråga om rätten att innehava aktier skulle i angivna fallet lända till efterrättelse, enligt ordalydelsen de nya bestämmelserna under 2) i 48 och 164 §§ icke komme att i berörda fall gälla. Givetvis har varit meningen att uttala allenast att hittills gällande bestämmelser om tillåtna högsta värdet av de aktier, bankbolag må innehava, d. v. s. de grunder, efter vilka bankbolags aktieförvärvsrätt till sitt belopp bestämmes, skola lända till efterrättelse. Ordalagen synas därför böra ändras, så att denna mening tydligt kommer till uttryck.

Lagrådet erinrade dels att, på sätt vid granskning av förslaget till lag om emissionsrörelse anmärkts, ändring borde vidtagas i 1 och 2 §§ i lagen om bankrörelse och dels att, då förevarande lag icke kunde antagas komma att träda i kraft förrän efter den 1 januari 1921, detta datum på de ställen i förslaget, där det förekomme, borde utbytas mot ett senare.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1921.*

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL,
statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERG-
QVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmälde t. f. chefen för finansdepartementet, statsrådet Ericsson, lagrådets genom utdrag av protokollet över finansärenden den 23 januari 1920 inhämtade utlåtande över upprättade förslag till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse dels ock lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker.

Föredragande t. f. departementschefen anförde härvid:

»Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, i vad detsamma angår banks aktieförvärvsrätt, har förutsatt, att den nuvarande lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker skulle upphävas och att samtidigt en lagstiftning om emissionsrörelse skulle genomföras. Ett förslag till lagstiftning i sistnämnda ämne har även varit överlämnat till granskning av lagrådet, som mot detsamma gjort vissa erinringar, vilka skulle fordra en omarbetning av förslaget i olika delar, innan detsamma kunde framläggas för riksdagen. Sedan lagrådet avgivit sitt utlåtande, hava emellertid förhållandena på det ekonomiska området utvecklat sig på ett sätt, som givit anledning till en viss tvekan, huruvida det nuvarande tidsläget kan anses betingade, att en lagstiftning på området nu genomföres. Ett flertal emissionsbolag hava nämligen under sistförflutna tiden helt upphört med sin verksamhet, och de ännu befintliga torde för närvarande endast i ringa mån ägna sig åt emissionsrörelse. Under sådana omständigheter har det spørsmålet trängt sig fram, huruvida icke frågan om emissionslagsstiftning skulle kunna och böra underkastas en förnyad och mera ingående prövning, därvid på grund av vissa invändningar, som framställts emot det redan upprättade förslaget

principiella läggning, särskilt borde tagas under förnyat överbäggande, huruvida icke de system för kontroll överb emission av aktier, som förekomma i vissa andra länder, skulle kunna i något avseende tjäna såsom förebild för en lagstiftning på det nu nämnda området i vårt land. Med hänsyn till dessa omständigheter har det redan upprättade förslaget till lag om emissionsrörelse ansetts icke böra, åtminstone för närvarande, framläggas till riksdagens prövning.

Då det nyssnämnda upphävandet av lagen angående emissionsbanker närmast skulle vara föranlett av en lagstiftning om emissionsrörelse, har på grund av vad jag nyss anført angående sistnämnda lagstiftning skälet för emissionsbankslagens upphävande förfallit.

Lagen om emissionsbanker har, bland annat, på grund av den däri förekommande bestämmelsen, att allenast bankaktiebolag eller solidariska bankbolag må vara stiftare av och delägare i emissionsbank, visat sig icke inbjuda till bildande av någon emissionsbank och ett inrättande av dylika banker torde med lagens nuvarande avfattning vara praktiskt taget uteslutet. Visserligen hade på sin tid av särskilda sakkunniga framlagts förslag till ändring av berörda lag i syfte att undanröja nyss antydda olägenhet, men det torde med största sannolikhet kunna antagas, att även med en sålunda ifrågasatt ändring av emissionsbankslagen någon emissionsbank på grund av de rådande ekonomiska förhållandena icke skulle komma att inrättas. Med hänsyn härtill, och då det även bör kunna antagas, att den av mig ifrågasatta utredningen om emissionslagstiftning bör kunna verkställas så snabbt att ett på nämnda utrednings resultat grundat lagstiftningsförslag skulle kunna inom en nära framtid tagas under omprövning, synes mig skäl icke föreligga att nu verkställa någon revision av emissionsbankslagen.

Den föreslagna förändrade lagstiftningen angående bankbolags aktieförvärrsätt är icke beroende av att samtidigt en lagstiftning om emissionsrörelse genomföres, och då förhållandena på det ekonomiska området givit vid handen, att den förstnämnda lagstiftningen är alltmer av behovet påkallad, har förslaget ansetts böra underställas innevarande års riksdags prövning. De förutnämnda omständigheterna — överb arbetandet av förslaget till lag om emissionsrörelse och bibehållandet av lagen om emissionsbanker — hava emellertid föranlett, att vissa ändringar måst vidtagas i förslaget till lag om ändringar i banklagen.

I 48, 164 och 254 §§ samt i överbängsbestämmelserna hava sålunda de stadganden, som avse bankbolags förvärr av aktier i emissionsbolag, uteslutits, varemot till 48 och 164 §§ fogats nya stycken, *Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 154 häft. (Nr 182.)* 13

innehållande de nu gällande bestämmelserna om bankbolags rätt att förvärva aktier i emissionsbank. Genom ett bibehållande av den nu gällande grunden för dylik aktieförvärvsrätt — avsättning av reservfond till belopp överskjutande halva grundfonden, oberoende av när sådan avsättning ägt rum — skulle ett avsteg komma att ske från de i det föreliggande förslaget inrymda allmänna grunderna för bankbolags aktieförvärvsrätt. Detta avsteg torde emellertid icke böra giva anledning till någon erinran, helst som, efter vad nyss nämnts, någon tillämpning av dessa bestämmelser icke lär under nuvarande förhållanden ifrågakomma.

I övrigt har med hänsyn till en anmärkning från lagrådet ändring skett i bestämmelserna under 3) i 48 och 164 §§ för att utmärka, att de båda under a) och b) i samma moment angivna grunderna för aktieförvärvsrätt icke kunna samtidigt komma till tillämpning i en och samma bank. Därjämte har, likaledes på grund av erinran från lagrådet, i andra stycket av övergångsbestämmelserna verkställts sådan ändring, att därav framgår, att det är de hittills gällande bestämmelserna om tillåtna högsta värdet av de aktier, bankbolag må innehava, som skola under övergångstiden lända till efterrättelse.

Slutligen hava vissa smärre ändringar av uteslutande redaktionell art vidtagits i förslaget till ändringar i banklagen.

Den ifrågavarande lagen torde, där ej annat särskilt nämnes, böra träda i kraft den 1 januari 1922.

Förslaget till ändring i sparbankslagen torde oförändrat kunna föreläggas riksdagen.»

Härefter hemställde t. f. departementschefen, att lagförslaget med de av honom föreslagna ändringarna måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bilaga . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Svante Ericsson.